DE GROOTE EN KLEINE OORLOG IN NEDERLANDSCH INDIË

J. P. SCHOEMAKER

DE
GROOTE EN KLEINE OORLOG
IN
NEDERLANDSCH-INDIË

INHOUD

EEN GEHEIME VERKENNING

Er wordt wel eens beweerd, dat het Indisch leger de geschiktheid mist om tegenover de guerilla der Atjehers een contra-guerilla te voeren, welke meening echter door anderen bestreden wordt en — naar ons bescheiden oordeel — niet zonder grond.

Majoor van Rees, een onzer verdienstelijkste militaire schrijvers zegt van den inlandschen soldaat: „in sluwheid en listigheid doet hij voor den vijand niet onder en hij is zelfs moediger in de uitvoering".

Inderdaad, onze inlandsche onderdanen van den Archipel leggen, bij het verwisselen van hunne oorspronkelijke kleederdracht met den soldatenrok, geenszins hunne aangeboren karaktereigenschappen af, welke, bij oordeelkundige leiding, hen uitmuntend geschikt maken voor den guerilla-oorlog.

De Indische krijgsgeschiedenis dezer eeuw wijst op tal van oorlogshandelingen, 't karakter dragende van den kleinen oorlog, die genoegzaam aantoonen, dat zoowel

inlandsche als Europeesche soldaten bij ons koloniaal leger met gunstig gevolg dien krijg hebben gevoerd.

Dat het den aanvoerder aan geen bekwaamheid mag ontbreken en hij beleid moet paren aan tact om met beide landaarden om te gaan, spreekt van zelf.

Dat het ons aan dergelijke aanvoerders niet ontbreekt, bewijzen te Atjeh de uitstekend geleide en goed uitgevoerde excursies en overvallingen onder Halewijn, van Heutz, van den Ende, van Heurn, Graafland en meer anderen.

Wat de guerilla of kleine oorlog is, behoeft voor den officier geen nadere omschrijving; evenwel zij het ons vergund daaromtrent eene korte definitie te geven voor den niet militairen lezer.

Door den kleinen oorlog wordt verstaan, den vijand met zwakke afdeelingen, op verschillende manieren afbreuk te doen; het is een wijze van oorlogvoeren, waarmede, wel is waar, slechts ondergeschikte bedoelingen worden bereikt, maar die gezamenlijk op den loop van den grooten oorlog een belangrijke invloed kunnen uitoefenen.

De ondernemingen kenmerken zich door onstuimigheid en onversaagdheid; snelheid van beweging dient geringe getalsterkte te vergoeden.

Tot den kleinen oorlog behooren:

Overrompelingen, *hinderlagen*, *alarmeeringen*, alsmede *dekkingsgevechten*, zooals bij dekking van een transport, een fourageering enz.

Ofschoon de leer der taktiek de *geheime* verkenningen niet beschouwt als te behooren tot den guerillaoorlog, waarschijnlijk omdat verrassende gevechten daarbij ver-

meden moeten worden, vermeenen wij ze zonder schroom wel degelijk daaronder te mogen rangschikken.

Wij staven ons argument met een vermeldingswaardig voorbeeld, door kapitein N. C. van Heurn gegeven bij de leiding van eene geheime verkenning te Segli.

***

Aan Atjeh's noordkust ligt, niet ver van de monding der Thokar, onze versterking *Segli*. Ten noorden door de zee bespoeld, grenst onze nederzetting ten westen aan het machtige rijk *Pedir* — welks vorst, Toekoe Pakeh, ons goed gezind is, doch wiens onderdanen niet te vertrouwen zijn — en ten zuiden en ten oosten aan het landschap *Pakan Baroe*, een staatje tot de federatie van *Gighen* behoorende.

Onder het bestuur van generaal Demmenie gebeurde het, dat het hoofd van *Pakan Baroe* tot eene zware geldboete werd veroordeeld, omdat een gestrande Chineesche Wangkang door zijn volk was geplunderd. Het hoofd, Toekoe Bintara Pinang, bleef nalatig in het voldoen dier boete en werd gevangen genomen, maar wist te ontvluchten.

In zijn gebied teruggekeerd zwoer hij wraak en gaf den „Moslemins" vergunning versterkingen te bouwen. (Eigenlijk: *Moslim*, afgeleid van het Arabische werkwoord *Aslama*, zich onderwerpen aan Gods wil.) Sinds dien tijd was het gedaan met de rust te *Segli* en talrijke „Moslemins", fanatieke aanhangers van Mahomed's leer, trokken voortdurend naar *Pakan Baroe*, om de onzen te bevechten.

Ofschoon onze post veel te lijden had van die z. g. onverzoenlijken, meest afkomstig van de priesterscholen, gaven hare ligging en sterkte voldoende zekerheid tot wederstand. De geweldige tropische plantengroei is echter ook daar 's vijands krachtigste bondgenoot. Naar welke zijde men van het fort den blik over 't landschap ook wendt, overal ontmoet het oog dichte bosschen en forsche boomgroepen, afgewisseld door velden van hoog gras en uitgestrekte lagunes.

Zelfs 't geoefendste oog is niet bij machte onder die bladergewelven de verborgen vijandelijke versterkingen te onderkennen, noch tusschen dien plantenchaos de schutters te ontdekken.

Om hierin te gemoet te komen en de bezetting in staat te stellen, het omliggend terrein eenigszins beter te observeeren, is in de hoofdversterking een 15 M. hooge uitkijk of toren gebouwd, zijnde een samenstelling van balken en planken met drie verdiepingen. Op de benedenste staan twee schildwachten, de eenige die overdag de benting bewaken, met veldkijkers en binocles tot hunnen dienst, om den omtrek nauwkeurig te kunnen opnemen.

Op de 2de verdieping is ruimte om een twintigtal fusiliers achter pantserplaten op te stellen.

Al biedt die toren voldoende uitzicht en al is deze van groot nut bij de leiding van het artillerievuur, toch is het niet altoos mogelijk de nadering van kleine benden waar te nemen.

Het struikgewas en de bako-bako der begroeide lagunes geven gelegenheid te over, om de versterking tot op 100 à 150 passen gedekt te naderen.

Het garnizoen te *Segli* telde:
een kapitein-commandant,
drie luitenants,
een luitenant der artillerie,
een officier van gezondheid,
150 bajonetten, 20 artilleristen en 30 niet geweer-dragende militairen, (genie-werklieden, hospitaalsoldaten en schrijvers).

Het niet militair gedeelte der nederzetting bestond uit tolken, zendelingen, chineesche toko-houders bakkers en een honderdtal vrouwen en kinderen, te zamen ± 400 zielen.

Den 1 Juni 1892 trad kapitein N. C. van Heurn op als commandant van *Segli*, wat als bewijs mag aangemerkt worden van het vertrouwen door den gouverneur van *Atjeh* in hem gesteld en als waardeering voor zijne vele diensten als post-commandant te *Ketapan-Doewa* (geconcentreerde linie Groot Atjeh).

Het militair karakter van den kapitein van Heurn kunnen wij in de volgende woorden samenvatten: ***dapper***, ***ondernemend***, ***bedachtzaam*** en ***onverschrokken in 't handelen***.

Deze officier was juist de commandant dien Segli behoefde.

In dien tijd wist men aldaar van 's vijands sterkte, en ligging zijner verschansingen weinig af; niet alleen beschikten de vorige post-commandanten over geen vertrouwbare gidsen, doch de gezondheidstoestand van den troep en de vele werkzaamheden in onze versterking waren oorzaak dat men slechts te zwakke strijdkrachten tegen den vijand kon aanvoorden, die volgens geruchten, onmogelijk was te verdrijven uit zijne stellingen.

De Moslemins, wien het vóór alles te doen was, in het ongestoord bezit te blijven van hunne posten, hadden, omtrent de sterkte daarvan, door hunne aanhangers onder de Pedireezen de meest overdreven geruchten weten te verspreiden, zoodat onzerzijds de vaste overtuiging bestond, dat *Segli* aan de Z. en Z.-O. zijde sterk geblokkeerd was door een goed verschansten en overmachtigen vijand, waartegen de bezetting niets vermocht.

Met van Heurn kwamen gelukkig ook versche troepen om de vele zieken te vervangen, zoodat hij in staat werd gesteld met meer klem tegen de Moslemins op te treden, dan de meesten zijner zeer verdienstelijke vóórgangers.

Ondanks de dreigende en ontmoedigende geruchten, nam van Heurn zich voor zoo spoedig mogelijk gebruik te maken van genoemde omstandigheid om aan dien staat van beleg in het Z. en Z.-O. gedeelte der nederzetting, een einde te maken. Gewoon aan den oorlog te *Atjeh* en bekend met 's vijands lagen en listen, nam hij de zaak echter niet licht op, en besteedde acht dagen om berichten in te winnen.

Er stonden, volgens van Heurn, twee wegen voor hem open, om door machtontwikkeling het overwicht te herstellen, namelijk: de vijandelijke versterkingen te nemen en op te ruimen, dan wel die bentings te overrompelen en de bezetting over de kling te jagen.

De eerste weg kon, met het oog op de geringe macht, waarover hij te beschikken had, niet gemakkelijk worden ingeslagen, daar het opruimen, vooral wanneer er grondverzet mede gepaard gaat, schier onmogelijk is.

Alvorens tot een vast plan te besluiten, nam hij zich voor eene geheime verkenning te maken.

De verkenning had plaats op 11 Juni 1892 en daarmede nam de reeks overrompelingen een aanvang, waarbij van Heurn's schitterende talenten als contraguerilla-aanvoerder de algemeene bewondering afdwong.

**
*

Van uit den toren was, strandwaarts, aan de oostzijde op 1000 M. afstand van de versterking *Segli*, een hooge boom te onderscheiden, zijne breede takken wijd uitspreidende boven de kruinen der hem omringende boomen. Niet ver van dien woudreus, kon, met behulp van een binocle, een vlaggestok gezien worden, wat het vermoeden opwekte dat te midden der groene massa een vijandelijke versterking verscholen lag.

Volgens spionnen stond de boom in de versterking *Kota Mabedil*; in die richting besloot van Heurn het eerst eene verkenning te maken.

Daar hij het van hoog gewicht achtte, het terrein zoo nauwkeurig mogelijk op te nemen en juiste gegevens te verzamelen, werden de luitenants A. B. B. Jansen en C. P. S. Geluk met dat voornemen bekend gemaakt.

Aan die nachtelijke excurtie zoude ook deelnemen de luitenant der artillerie S. B. Doijer, om hem in de gelegenheid te stellen de ligging van enkele belangrijke punten op te nemen, ten einde deze naderhand met meerder succes te kunnen beschieten.

Als dekkingstroepen mochten slechts aangewezen worden: één Europ. onderofficier en 25 soldaten, namelijk: 15 Europeanen en 10 inlanders.

Het behoeft niet vermeld te worden, dat den officieren de stipste geheimhouding was aanbevolen. Eerst na het sluiten der poort, om 6½ uur n. m., werden de manschappen aangewezen. Omstreeks 7 uur, toen het geheel donker was, deed van Heurn het detachement aantreden. Hij maakte in krachtige taal den troep bekend met het doel der onderneming en sprak dezen het vertrouwen in, hetwelk hem steeds bezielde; het schieten werd uitdrukkelijk verboden, tenzij zelfverdediging dringend noodig was.

De overige manschappen der bezetting, die, onder aandachtige stilte, nieuwsgierig hadden toegeluisterd, benijdden de kameraden ten zeerste, die aangewezen waren, om uit te rukken, want de verbitterde soldaten brandden van begeerte om onder van Heurn, met zijn kalm beleid en ongeloofelijke stoutmoedigheid, de gehate Moslemins aan 't lijf te komen.

Behoedzaam verliet de troep de versterking en sloeg den weg in naar het zeestrand, teneinde langs de lagune, welke zich tot aan den rechtervleugel der vijandelijke linie uitstrekte, *Kota Mabedil* te naderen.

De tijd voor eene onderneming was goed gekozen; de hemel was donker en over het landschap lag reeds de geheimzinnige rust van den nacht verspreid.

Zonder stoornis werden 1000 M. in oostelijke richting afgelegd en men was toen op den afstand gekomen, waarop volgens berekening *Kota Mabedil* van Segli verwijderd lag.

De vijandelijke benting moest, naar schatting, 350 à 400 M. op de rechterflank gelegen zijn, weshalve naar die zijde front gemaakt werd, ten einde de versterking aan de achterzijde (oosterface) te bekruipen, omdat de Atjehers

den hoofdingang meestal aan den achterkant aanbrengen.

Het terrein dat nu nog te doorloopen viel was een drooge lagune met iet of wat slijkachtigen bodem en vol struiken en moerasplanten. (bako-bako).

Een voetpad was nergens te vinden, zoodat de onzen zich met moeite door de lagunegewassen moesten heendringen.

De schaduw van den nacht had het landschap een somber en woester aanzien gegeven; de strandgewassen hadden reusachtige vormen aangenomen; boomen en struiken schenen bij elken stap gelijk phantomen uit den grond te rijzen. Onbestemde geluiden smolten samen met het ruischen van den wind en het weemoedig bruisen van de zee en oefenden op dit gevaarlijk terrein, te midden der diepe duisternis, op onze onverschrokken mannen een niet te beschrijven indruk.

Werktuigelijk omklemden zij steviger 't geweer en met uitgestrekten hals werd geluisterd naar het verward en geheimzinnig gefluister van den tropischen nacht.

Uiterst voorzichtig, langzaam en de struiken behoedzaam uiteenbuigende, bewoog de troep zich voorwaarts.

Eindelijk ontdekte van Heurn den grooten boom, welke met zijn wijd vertakte kruin in vage omtrekken zich tegen het uitspansel afteekende.

Hij had dus de voldoening zijn troepje, trots de vele terreinmoeilijkheden, in goede richting te hebben gebracht.

Zoo onhoorbaar mogelijk werd op dien boom aangehouden.

Weldra stuitte men op een bamboedoeri-versperring, waarachter, gestreng en somber, een aarden wal verrees.

Een bamboedoeri-versperring is een der onoverkomelijkste hinderpalen; haar met geweld op te ruimen, zonder zich

te verraden, is onmogelijk en om de ineengestrengelde doorntakken ongemerkt en gedruischloos uit den grond te trekken, vereischt veel tijd, kalmte en overleg, reden waarom van Heurn er de voorkeur aan gaf den hoofdingang te forceeren.

Ongelukkigerwijs waren de onzen, door de duisternis misleid, aan de noorderface gekomen; het hoog en dicht opgeschoten gras tusschen de bamboedoeri, belette den vorm der versterking op te nemen.

In de versterking was het doodstil; geen enkel lichtje duidde op de aanwezigheid eener bezetting; schildwachten werden nergens opgemerkt.

Daar de plantengroei niet toeliet de face in oostelijke richting te volgen, werd besloten westwaarts voort te sluipen. Omzichtig en scherp toeluisterende, schreden de manschappen langs den rand der versperring, om een poort te zoeken. Nu en dan werd stil gehouden, om zich te vergewissen of het gekraak der takken onder hunne voeten geen argwaan verwekte.

Voor de westerface gekomen, werden op eens menschenstemmen gehoord; als op commando hield elkeen „halt" en luisterde met ingehouden adem.

Op 't ergste voorbereid, bleven de onzen onbewegelijk staan.

Toen er geruimen tijd verliep, zonder dat weer iets gehoord werd, gleed men behoedzaam langs den pagger verder.

Allengs werd het hemelgewelf lichter en dank zij de stralen der opkomende maansikkel werd het van lieverlede gemakkelijker den omtrek der versterking te onderscheiden en het terrein op te nemen.

Onder het voortsluipen werd bij iedere schrede de pagger nauwkeurig onderzocht, maar een doorgang was niet te vinden.

Ongemerkt had 't troepje het Noord-Westersaillant bereikt; het terrein aan die zijde was minder begroeid.

Uitvorschend rondkijkende, meende van Heurn aan de platgetrapte struiken het voetpad te herkennen, waarvan de spionnen wel eens gesproken hadden en dat naar eene waadbare plaats der lagune leidde, waarlangs het zeestrand te bereiken was.

„Hierlangs terugtrekken als 't noodig is", fluisterde van Heurn luitenant Geluk in 't oor.

Aan de Westerface bleek de bamboedoeriversperring even ondoordringbaar als overal; te vergeefs werd naar een doorgang gezocht.

Maar van Heurn gaf den moed niet op, want hij wist bij ondervinding, dat de Atjehers geheime openingen in de bamboedoeri plegen te laten, om door deze te vluchten, wanneer de hoofdtoegangen door onze troepen vermeesterd zijn.

Zulk eene opening wilde hij trachten te vinden en, langs den grond kruipende, bespiedde hij zorgvuldig elk plekje, elke bamboestijl en ontdekte inderdaad onder een horizontaal geplaatsten bamboestok, een kleinen doorgang.

Alvorens van dien engen gang gebruik te maken, wilde van Heurn geheel alleen nog een laatste verkenning doen. Na Geluk vermaand te hebben met den troep niet van plaats te veranderen, verdween van Heurn in de duisternis.

Onhoorbaar en met bedachtzamen tred sloop hij verder, om naar de poort te zoeken, maar hij stuitte spoedig op een

ravijntje, dat als een natuurlijke gracht voor de borstwering lag.

De hellingen waren met scherp aangepunte randjoes beplant, waardoor het onmogelijk was van dezen kant de benting te naderen.

Teleurgesteld ging hij terug; er bleef niets anders over, dan te beproeven, van den smallen doortocht gebruik te maken, om in de versterking te komen.

Een inlandschen fusilier, die vlak voor die opening in knielende houding lag, gaf hij fluisterend het bevel „*masok*" (er in).

De Javaan schoof eerst voorzichtig 't geweer voor zich uit en schuifelde daarna lenig en vlug door 't gat.

Toen hij zich vergewist had, dat de inlandsche fusilier door de versperring gekomen was, liet hij een Europeaan, ongeveer van zijn eigen gestalte, volgen. Nadat gebleken was, dat ook deze er doorheen was gedrongen, achtte van Heurn het niet onmogelijk hetzelfde te doen.

Luitenant Geluk gaf hij eerst uitdrukkelijk bevel niemand door de opening te laten voordat order daartoe gegeven was.

Zich voorover bukkende, bemerkt hij dat luitenant Doijer hem vóór was.

Bevreesd dat de jeugdige officier te overmoedig zoude zijn, volgde hij hem op den voet; maar van Heurn, forsch van gestalte, kon zich niet zoo gemakkelijk door den nauwen doorgang wringen, te meer, daar hij van alle zijden door de scherpe doornen dermate vast gegrepen en aangehaakt werd, dat hij niet dan met veel inspanning kan voortschuiven. Bovendien ontstond bij elke voorwaartsche beweging een niet te vermijden gekraak van

takken, die menigeen op de lippen deed bijten. Met een bonzend hart luisterde men of de onachtzame vijand door dat leven gewekt was, doch gelukkig bleef 't overal rustig.

Doijer, aan den anderen kant der versperring gekomen, kon toen een handje helpen, en, van Heurn bij den arm grijpende, trok hij hem geheel en al uit den nauwen stekeligen doorgang.

Thans scheidde hem nog een loopgraaf van de benting, waarschijnlijk daar aangebracht voor de schutters, die het opruimen der versperring hadden te verhinderen.

Plotseling bracht de Europeesche fusilier de hand aan zijn patroontasch maar van Heurn, deze beweging ziende, greep hem terstond vast, om het laden te beletten, daar vooral ontijdig schieten moest vermeden worden.

De knal van 't beaumontgeweer is te goed bekend, zoodat een enkel schot voldoende zou zijn de geheele linie der Atjehers te alarmeeren; zelfs was het noodig het geklikklak van den grendel te vermijden.

Het gevaarlijke oogenblik was nu aangebroken.

Na beide fuseliers bevolen te hebben bij de opening te blijven, klauterden van Heurn en Doijer tegen de vrij steile borstwering op.

Zonder zich door eenig gedruisch te verraden, waren zij niet zonder inspanning bijna boven gekomen, toen eensklaps een Atjeher, met een lans in de hand, zich op de borstwering vertoonde.

De officieren bukten, doch te laat!

De Atjeher slaakte verschrikt een doordringenden wachtkreet en verdween in de duisternis.

In de versterking ging een verward geschreeuw op,

en boven alles klonk angstig „Kompenie, Kompenie!" (de Hollanders); daarmede ging gepaard het geluid van voetstappen van menschen die hard liepen.

Bedacht op een mogelijken en veiligen terugtocht voor de zijnen door de nauwe opening in de versperring, commandeerde van Heurn:

„Geluk, kap de bamboe!"

Dit bevel werd gehoord, want weldra klonk, hol in den nacht, het eigendommelijk doffe geluid van metaalslagen op bamboe.

Grinnekend en toch Javaansch lakonisch, riep de inl. fusilier: „Orang lari" (men vlucht.)

Van Heurn boog zich over den rand der borstwering en zag inderdaad, hoe de vijand langs de zuider face een goed heenkomen zocht; afstand en duisternis lieten hem echter in 't onzekere omtrent zijn aantal.

Voor zoover het flauwe maanlicht toeliet de versterking op te nemen — men kon hoogstens 25 passen voor zich uit zien, — onderscheidde van Heurn slechts een ledige ruimte met den bewusten boom in 't midden.

De grootte kwam echter niet overeen met de beschrijving der spionnen en van Heurn meende daarom niet te *Kota Mabedil*, maar in een voorwerkje te zijn, dat afzonderlijk lag. Hij wilde zekerheid hebben en van de borstwering in de binnenruimte springende, riep hij Doijer toe, goed alles op te nemen, ten einde een en ander in teekening te kunnen brengen.

Aanstonds was ook Doijer met één sprong in de benting. De officieren begaven zich eerst naar de zuiderborstwering, over welke face de Atjehers gevlucht waren.

Nauwelijks was de wal beklommen, of uit het zuid-oosten werd een levendig geweervuur op hen gericht.

Het terrein kon niet nauwkeurig opgenomen worden, waarom zij besloten naar de andere zijde der borstwering af te dalen, om te onderzoeken waar *Kota Mabedil* lag.

Zonder zich aan dat heftig schieten te storen, klommen zij naar beneden en zetten de verkenning voort.

De onzekerheid waar zich te bevinden werd spoedig opgeheven door een drietal groote woningen en een hooge borstwering, welke laatste aan de westzijde zich massief tegen de lucht afteekende. Dit was wel degelijk *Kota Mabedil*; waar men 't eerst was binnengedrongen en hetgeen men voor een vóórwerkje hield, was het reduit der benting, dat in den noordwest hoek der groote versterking stond.

Het vuur kwam uit het zuidooster saillant, een donkeren hoek, gemaskeerd door een plantenmassa.

Blijkbaar had de bezetting zich in dien hoek verzameld.

Langzamerhand begon echter het schieten te verminderen. Maar het geschreeuw hield aan.

Aangemoedigd door het reeds behaalde succes en de opdracht indachtig om de versterking in teekening te brengen stelde Doijer voor, bij wijze van verlichting, één der huizen in brand te steken.

Van Heurn, altoos kalm en bezadigd, gaf daartoe geen vergunning.

„Later", zeide hij, „wanneer wij terugkomen en met de Moslemins afgerekend hebben, thans moeten wij verkennen".

Een brandende bamboewoning, die spoedig in lichte laaie staat, zou het gering aantal manschappen verraden hebben en een veilige terugtocht onmogelijk gemaakt.

Doijer kon niet anders dan zooveel beleid en doorzicht bij zijn commandant bewonderen, hij kon echter de verzoeking niet weerstaan om, als herinnering aan de stoute onderneming, een „gong" (alarmsignaal) meê te nemen, welke aan een der huizen hing.

Terugkeerende liepen de officieren op de wallen van het reduit rond en kwamen weer vóór de loopgraaf, waarin men, zooals bleek, langs een ladder kon afdalen.

Daar de goed geslaagde en stout uitgevoerde verkenning als geëindigd kon beschouwd worden, daalden beiden langs de gevonden ladder naar beneden, om zich met de fusiliers te vereenigen, die de opening bewaakt hadden en buitengemeen in hun schik waren hunne officieren terug te zien.

Door dezelfde opening in de bamboeversperring, thans aanmerkelijk verbreed, verlieten zij zoo spoedig mogelijk de versterking.

Eerst de Europeesche fusilier, daarna volgde Doijer en zulks niet dan na eenig tegenstribbelen, omdat hij den Commandant in den rug wilde dekken.

Thans bekwam ook de inlandsche fusilier een wenk van van Heurn om hem vóór te gaan, doch vastberaden zette deze het 't geweer op den grond, zeggende:

„*Nanti sebentar, kapan kaptein soeda kloewar.*" (Aanstonds, als de kapitein er reeds uit is.)

Als blijk van waardeering voor diens aanhankelijkheid en ferme houding ging van Heurn hem voor.

Wij halen dit woordelijk aan als voorbeeld van trouw, gehechtheid en zelfopoffering, welke niet zelden wordt aangetroffen bij den inlandschen soldaat.

Langs het pad, dat van Heurn ontdekt had, werd de terugtocht aangenomen; werkelijk voerde dat pad naar het zeestrand.

Zonder op dezen marsch bemoeilijkt te worden, bereikte de troep de versterking *Segli*, waar met spanning en ongeduld de terugkomst der kamaraden werd verbeid.

In goed gekozen taal bedankte van Heurn de manschappen voor hunne goede houding en betuigde zijn tevredenheid over hun gedrag, waaraan hij voor een groot deel het welslagen der onderneming toeschreef.

Hoorde men in *Segli*, in de eerste dagen, over niets anders gewagen dan over 't staaltje van kloek beleid van den commandant, bij de „Moslemins" deed het de ronde als een bovennatuurlijk geval.

Omtrent die verkenning vertelden spionnen 't volgende: In de versterking *Kota Mabedil* hielden drie man in 't reduit de wacht, die echter alle voorzorgen verzuimd hadden, omdat zij de „Compagnie" allerminst verwachtten. De schrik over de plotselinge verschijning der onzen had hen dermate verbijsterd, dat zij aan geen tegenweer dachten en luid schreeuwend in de groote versterking vluchtten, de vrouwen en kinderen meesleurende, die zich in de huizen bevonden.

Op hunne noodkreten waren een tiental Atjehers toegesneld, die terstond vuur gaven, in de veronderstelling dat de „blanda's" hen reeds op de hielen zaten.

Toen echter de schoten niet beantwoord werden en zij evenmin iets zagen, begonnen de meesten te gelooven aan valsch alarm.

De dappersten waagden naderhand het reduit te verken-

nen en deze niets vindende, twijfelden reeds of de wacht wel goed gezien had, tot zij bij nader onderzoek de „gong" vermisten en de pagger beschadigd bevonden.

Wel waren de blanda's brani.

De Moslemins, bevreesd voor eene nachtelijke overrompeling, besloten sinds *Kota Mabedil* niet meer te bewonen, doch slechts eenige bewakers daar te laten. Spoedig echter werden zij gewaar, dat ze zelfs in de sterkste benting voor van Heurn niet veilig meer waren, want na de verkenning van *Kota Mabedil* volgde een reeks overvallingen, die als de merkwaardigste en stoutste van de geschiedenis der Contraguerilla te *Atjeh* mogen geboekstaafd worden.

DE CONTRA-GUERILLA'S

Het is bekend hoe onder generaal van der Heyden de Atjeher zich geslagen gevoelde en voor diens krachtigen wil boog. Het is ook bekend, hoe onder het bestuur van zijn opvolger, den burger-gouverneur Pruys van der Hoeven, ons overwicht geheel verloren ging, wijl om des vredes wille en der pacificatieplannen het leger, in strijd met het advies van den generaal, tot werkeloosheid werd gedwongen.

Bracht die gedwongen werkeloosheid een gevoeligen knak aan den goeden geest van den troep, die klappen moest ontvangen, zonder ze te mogen teruggeven, de Atjeher, die zich alleen uit noodzaak had onderworpen en geen vrede wenschte, maakte daarvan gebruik om zich te herstellen en geducht te wapenen. Allerwege vormden zich talrijke geregelde en goed aangevoerde guerillabenden en deden ons in korten tijd zooveel afbreuk, dat wij eerst onze stelling moesten inkrimpen en later verplicht waren achter eene geconcentreerde linie terug te trekken.

Tegenover dien uitmuntend aangevoerden guerillakrijg stonden wij schier machteloos, omdat het verraad ons met argusoogen beloerde en geen goed georganiseerd spionnenstelsel ons ten dienste stond om dat verraad te voorkomen.

Wel had de heer Pruys van der Hoeven, die van „das Militär" niets wilde weten, een politiekorps opgericht, dat met den veiligheidsdienst belast werd, doch het bestond voor een groot deel uit een saamgeraapte bende inlanders, waaronder Atjehers, lieden van twijfelachtig allooi. Niet alleen dat deze met den vijand heulden, maar er deden zich zelfs gevallen voor van desertie. Zoo bijv. deserteerde in de IX Moekims het geheele korps districtspolitie met pak en zak naar den vijand!

De overmoed des vijands nam dermate toe, dat wij zelfs achter onze geconcentreerde positie niet veilig meer waren.

Voortdurend werden de communicatiewegen onbruikbaar gemaakt, bruggen vernield, trambanen beschadigd, treinen beschoten, telephoondraden geroofd enz., enz., zoodat meer en meer behoefte gevoeld werd om tegenover de guerilla's een korps contra-guerilla's te stellen.

Zulk een korps werd in 1890 opgericht en bekwam den naam van maréchaussées. Het telt, behalve den kapitein-commandant, drie luitenants en twaalf sergeanten (brigade-commandanten), en is geheel uit inlandsche militairen samengesteld. Het geheele korps is sterk 244 militairen.

Dank zij kapitein G. G. J. Notten, den oprichter, is het korps maréchaussées geworden wat het thans is.

Notten was niet alleen korpscommandant, maar vereenigde in zich ook de hoedanigheden, welke vereischt worden voor een bekwaam hoofd eener politie.

Geleid door krijgservaringen en kennis van land en volk in Atjeh, wist hij met doorzicht en tact relaties aan te

knoopen met verschillende hoofden, wier sympathie hij spoedig verwierf, en door wie hij ten aanzien van veel plannen der guerilla's werd ingelicht.

De ondernemingen der maréchaussées werden daardoor meesttijds met succes bekroond, zoodat het vertrouwen in onze macht bij de goedgezinde bevolking aanmerkelijk won.

Nu in de Tweede Kamer wordt aangedrongen op de uitbreiding van het wapen der maréchaussées in Atjeh, om, zooals gezegd werd, nevens de Atjehsche hulptroepen een soort van contra-guerilla te voeren in de XXII Moekims, achten wij het niet misplaatst door 't beschrijven van hinderlagen en nachtelijke gevechten een schets te leveren van de moeilijke, gevaarvolle taak, het corps maréchausées opgelegd.

* *
*

Een hinderlaag, vooral bij nacht, behoort voorzeker tot de meest inspannende en gevaarlijke oorlogshandelingen. Zij eischt terreinkennis, fijn gehoor en scherpen blik, terwijl beleid en koelbloedigheid aan een beslist optreden dienen gepaard te gaan, ten einde met geringe strijdkrachten, zelfs op een groote overmacht, voordeel te kunnen behalen.

Wanneer de nachtelijke schaduw alles donker tint, en wazige nevels de voorwerpen onbestemde vormen doen aannemen, wanneer ontelbare verwarde geluiden de ademlooze stilte verhoogen, dan spannen zich ten langenleste

de zenuwen en wordt een minder ervaren krijger allicht de speelbal zijner verbeelding. Struiken en boomstammen schijnen door langdurig turen bezielde wezens, die zich bewegen of naderen; menschenstemmen worden gehoord in het suizen van den wind, voetstappen in 't geritsel van eenig argeloos gedierte; allemaal zinsbegoochelingen, welke den recruut al te vaak tot ontijdig of noodeloos schieten uitlokken. Niet alzoo den beproefden soldaat.

Het somber duister heeft op hem weinig vat; de geluiden weet hij te onderscheiden, bedriegelijke nabootsingen kunnen hem niet verschalken, want zijn gehoor is geoefend en zijn blik heeft zich aan de duisternis gewend.

Uit zulke krijgers is het korps maréchaussées samengesteld.

***

Op den 29n Januari 1892 werd der 2de brigade, sterk: 1 inl. onderofficier en 15 maréchaussées, onder sergeant Torman, opgedragen om voor het invallen der duisternis tot 10 uur 's avonds een hinderlaag te leggen nabij de trambaan Lambaroe-Lamreng en daarna een patrouille te maken door het terrein, gelegen tusschen den weg Lamreng—Kota-Radja en den linkeroever van de Atjeh-rivier.

Bij het invallen van de duisternis sloop de brigade langs de trambaan naar het gedeelte, dat zij, ingevolge last, te bewaken had en lag kort daarna onbewegelijk tegen den spoordijk zoodanig opgesteld, dat zij zoo ver de duisternis toeliet het terrein in alle richtingen kon observeeren.

Het was niet te zeggen of de Atjehers den marsch der brigade hadden opgemerkt, maar 't sloeg 10 uur zonder dat iets verdachts was gezien of gehoord.

Toch was men niet zeker, want men kende de guerilla's sinds lang en wist dat zij als roofdieren met behendigheid en geduld op den loer kunnen liggen en overal verspieders uitzenden.

Op een teeken van den commandant richtte zich de brigade voorzichtig overeind, en marcheerde op twee gelederen uit de flank, voorafgegaan door een spits van drie man, met gelijkmatigen lichten tred over de baan. Zonder verontrust te worden, had de brigade het schietterrein van den post Lambaroe bereikt, en omstreeks 10¼ uur stond zij op de straalbaan, welke deze versterking met Kota-Radja verbindt.

De troep bevond zich thans, wel is waar, binnen de linie, doch 's nachts was het mogelijk, zelfs voor de kratonpoorten, op rondzwervende guerilla's te stuiten.

Even behoedzaam dus volgde de brigade den haar aangewezen weg, van tijd tot tijd halt houdende, om met meer aandacht te kunnen rondkijken en te luisteren, tevens om de rails en laschplaten van de baan te onderzoeken.

De toestand van het terrein maakte een onverhoedschen aanval op de flanken niet waarschijnlijk, daar de spoordijk, behalve door een diepe sloot, aan weerszijden begrensd wordt door natte sawahs.

Boden de weelderige rijstvelden met de daar achterliggende bevriende kampongs, talrijke tuinen en trotsche palmboomen bij dag een afwisselend bekoorlijken aanblik, op dit uur was het landschap schier onherkenbaar.

Het vredig, lieflijk karakter had plaats gemaakt voor een onvriendelijk, somber aanzien, te meer door de zekerheid, dat van alle kanten gevaar dreigde

De hoog opstaande paddi, welke door den wind bewogen, voortdurend ritselde, deed, nu eens zachter dan weer sterker, een spookachtig, geheimzinnig gefluister hooren.

Wederom waren zeshonderd schreden zonder stoornis afgelegd, toen de spits, op 25 pas afstand, op en langs de spoorbaan, menschelijke gedaanten ontdekte, die zich onduidelijk tegen den grond afteekenden.

Het waren Atjehers, die lang uitgestrekt, met donderbussen in de hand — uitmuntend vuurwapen bij hinderlagen — de onzen opwachtten, in de hoop den troep „à bout portant" te kunnen treffen en daarna des te gemakkelijker met de klewang er op in te kunnen hakken.

De commandant der brigade oordeelde het voorzichtiger, om, binnen de linie, hen eerst aan te roepen, waarom hij met 4 man een tiental passen ter verkenning vooruitging.

Zijn „wie daar?" was nauwelijks uitgesproken. of het bliksemde uit een twintigtal donderbussen, die een regen van schroot braakten. Maar het is niet gemakkelijk om de maréchaussées in verwarring te brengen, dit moesten de guerilla's wederom tot hun nadeel ondervinden.

Op dergelijke ontmoetingen voorbereid, hadden onze wakkere mannen terstond hunne karabijnen gelost, waarna zij, gewoon dadelijk aan te vallen, zich onder den bekenden oorlogskreet, met de klewang, op den vijand wierpen.

Lenig en vlug als zij zijn, waren de bruine duivels de Atjehers met tijgersprongen genaderd, voordat deze tot den aanval gereed waren, en verkregen daardoor een beslissend voordeel.

Terloops zij gezegd, dat de sabels der maréchaussées oorspronkelijk Atjehsche klewangs zijn, waarvan de greep door een gevest, model cavaleriesabel, vervangen is.

Deze klewangsabel weten onze contra-guerilla's meesterlijk te hanteeren en is in hunne handen een even geducht wapen als in die der Atjehers.

Het grootste gedeelte der bende Atjehers was hals over kop van den dijk gesprongen; slechts enkelen hielden nog een oogenblik stand, maar weldra was de weg schoongeveegd en verried het geklots door het water in de sawahs, dat de vijand het hazenpad had gekozen.

Door de duisternis begunstigd, konden de Atjehers gemakkelijk ontkomen; toch moeten de „salvos" hun op de gis achterna gezonden, nog velen getroffen hebben.

De aanvoerder der bende echter viel in onze handen; hem had een klewanghouw den schedel gespleten. Het was de stoutste en meest gevreesde Panglima prang (veldoverste) van het bendehoofd Toekoe Mohamad.

Nadat de vijand geheel verdreven en buiten bereik van ons geweervuur geraakt was, werd de brigade verzameld, werden de gewonden verbonden en daarna het terrein doorzocht.

Met de gewonden, den gesneuvelden Atjeher en de buitgemaakte wapens marcheerden de maréchaussées naar Lambaroe, waar de brigade te middernacht aankwam.

In dit kortstondig, doch hevig gevecht hadden de onzen 820 patronen verschoten en, behalve drie donderbussen en een zak munitie, vele blanke wapens veroverd.

Aan dergelijke nachtelijke gevechten wordt nauwelijks de aandacht geschonken en toch, welk een heldenmoed, welk een zelfvertrouwen worden daarbij vereischt en betoond.

Het was op 22 Januari 1893, dat de sergeant Bosdijk, N°. 20490 der maréchaussées order bekwam, zich met zijne brigade, sterk: 1 Amboneesch onderofficier, één inlandsche korporaal en 15 manschappen, tegen den namiddag naar *Ketapan-Doewa* te begeven, ten einde gedurende den nacht de spoorbaan tusschen *Ketapan-Doewa* en *Blang* te bewaken.

Vóór het sluiten der poort van *Ketapan-Doewa* had zich Bosdijk bij den postcommandant gemeld, wien de opdracht aan de maréchaussées reeds per telephoon was bericht.

Het sloeg 12 uur, toen de brigade zich, voor de wacht, in twee gelederen schaarde.

Nadat Bosdijk zijn troepje gemonsterd had, slopen de manschappen man voor man de poort uit, om zich op de spoorbaan, vlak bij de versterking, weer te verzamelen.

De nacht was donker; overal heerschte de diepste stilte, slechts van tijd tot tijd afgebroken door het geblaf van honden in de verte.

Een oogenblik werd gewacht, om te luisteren en scherp om zich heen te zien, daarna behoedzaam de baan naar *Blang* gevolgd.

Een spits van zes man marcheerde 6 à 7 passen vooruit; de hoofdtroep, met den commandant, volgde in twee gelederen uit de flank.

Het plan bestond om halverwege *Blang* en *Ketapan Doewa*, nabij het voetpad dat naar buiten voert, stelling te nemen. Met den vinger aan den trekker van de karabijn bewoog zich de brigade langzaam over de baan, dikwijls halt houdende om den omtrek te bespieden.

Ondanks het vermogen der maréchaussées om in het duister de voorwerpen te onderscheiden, werd niets verontrustends opgemerkt.

Aan de buitenzijde der baan en door opengekapt terrein van onze linie gescheiden, strekten zich de vijandelijke kampongs uit.

Van die kampongs was thans niets te zien; de nacht had alles zwart gekleurd.

Reeds driekwart uur had de brigade gemarcheerd zij was niet ver meer van het pad, waar stelling moest genomen worden.

Juist wilde zij den spoordijk verlaten, toen eensklaps een verdacht geritsel in de alang-alang het geoefend oor der maréchaussées trof.

Als op commando hield de brigade „halt" en bracht elkeen de karabijn tegen den schouder.

Een oogenblik werd in de richting getuurd waar het geritsel gehoord was.

Op een tiental schreden links en buiten den spoordijk, niet ver van bedoeld voetpad, werd tusschen het hooge gras een donkere massa ontdekt.

Plotseling verbrak een geweldige losbranding het plechtig nachtelijk zwijgen en onder een woest geschreeuw rezen ruim vijftig donkere gestalten van den grond op en beklommen den spoordijk.

Het vuur was aan weerskanten nagenoeg gelijktijdig gegeven.

Aan onze zijde werd het geheele linker gelid van den hoofdtroep getroffen; vijf maréchausées lagen tegen den grond.

Zonder aarzelen plaatste zich het rechtergelid als een wal voor de gevallen kameraden.

Onbewegelijk, dreigend wachtten onze dapperen den overmachtigen vijand af, wiens onstuimigen aanval zij door een goed gericht vuur afsloegen.

Een hevig vuurgevecht had nu in de duisternis plaats.

De vijand, in de meening dat zijn getalsterkte hem de zegepraal zoude verleenen, drong, de klewang zwaaiende en onder geweldig geschreeuw, weder naar voren, om andermaal te stormen.

De toestand voor onze maréchaussées, die geheel ongedekt stonden te midden der gevallen makkers, was zeer hachelijk,

Steeds naderden de Atjehers; pal bleven de onzen staan.

Woester en schelier klonk het allah-il-allah der guerilla's.

Zwijgend en met de hand aan den greep van de klewang wachtten de contra-guerilla's de schreeuwende Atjehers af. Maar eensklaps overstemde een donderend „hoera!" het moordgeschrei des vijands.

Sergeant Bosdijk had, om de zijnen aan het dreigend gevaar te onttrekken, geen betere uitkomst gezien dan, zooals gewoonlijk, een aanval met het blanke wapen te doen.

Op zijn commando „attaqueeren!" hadden de maréchaussées, nooit gewoon hunne vijanden te tellen, snel de klewang getrokken en waren zij verwoed op de vijfdubbele overmacht gestormd.

De Atjehers, zoo onverwacht aangegrepen en waarschijnlijk overbluft door zooveel onversaagdheid, weken in wanorde terug.

Velen vielen gewond van den spoordijk.

Door schrik bevangen, sloeg de vijand in blinde vaart op de vlucht, sprong van de spoorbaan en was, in verspreide orde, weldra in 't hooge gras verdwenen.

Met het oog op de duisternis en de gevallen kameraden, was een vervolging niet raadzaam, waarom de brigade zich bepaalde tot het lossen van eenige schoten in de richting waar de Atjehers gevlucht waren.

Het nachtelijk gevecht had slechts kort geduurd.

Gelijk altoos bleven de maréchaussées ook ditmaal, dank zij den beleidvollen sergeant Bosdijk, meester van het terrein.

Onder de zwaar gewonden behoorde ook de hoornblazer, zoodat het signaal om ondersteuning niet kon gegeven worden.

Intusschen werd beproefd de gewonden zelf te verbinden.

Men was hiermede bezig, toen de luitenant postcommandant van Blang met een patrouille in den looppas aanrukte.

Deze was op het hooren der schoten terstond te hulp gesneld en had lichtfakkels doen opsteken.

Die hulp kwam van pas, daar nu het terrein kon onderzocht worden, zonder de gewonden aan hun lot over te laten.

Door den hoornblazer der patrouille werd om „tandoes" geblazen, waarop spoedig ook van Ketapan Doewa een detachement verscheen, vergezeld van dragers met tandoes.

Bij het doorzoeken van het gevechtsterrein werden vijf donderbussen en eenige blanke wapens gevonden, alsmede enkele bebloede kleedingstukken. Deze en vele bloedsporen bewezen, dat de vijand aanmerkelijke verliezen had geleden.

Het is ons niet bekend of sergeant F. Bosdijk voor zijn beleidvol en dapper optreden het ridderkruis voor moed, beleid en trouw bekwam, dat hij verdiend heeft, en waarvoor hij ongetwijfeld door zijn chef zal zijn voorgedragen; zoo niet, dan moge hij eene belooning vinden in de zelfvoldoening, die trouwe plichtsbetrachting met zich brengt.

RUITERGEVECHT BIJ SOLI

EPISODE UIT DEN JAVA-OORLOG

17 September 1829.

„Des hommes géants sur des chevaux de fer" — aldus beschrijft Victor Hugo de Fransche kurassiers van Waterloo.

Menigmaal kwam ons deze beschrijving te binnen, wanneer we in Indië onze cavalerie naoogden, en we vroegen ons af, hoe de beroemde Fransche schrijver en dichter zijn indruk zou hebben weergegeven, hadde hij onze stoere ruiters gezien op paarden, zoo weinig geëvenredigd aan hunne kloeke gestalten.

Velen, die voor 't eerst onze Indische cavalerie schouwen, zullen allicht de meening zijn toegedaan, dat eene ruiterij met dergelijke rossen slechts geringe waarde moet hebben.

Edoch, hoe weinig zij ook beantwoordt aan bovenstaande aanhaling van den Franschen schrijver, toch gewaagt de de Belgische generaal Lahure, die als luitenant den Java-oorlog meemaakte, met den grootsten lof van onze Indische cavalerie, en zegt, dat zij met de beste ter wereld wed-

ijveren kan. En te recht, al moge zij niet in alle Indische oorlogen aandeel genomen hebben, hare deugdelijkheid is bij herhaling gebleken in den Java-oorlog, tijdens de Bonische expeditie van 1859—'63, in den veldtocht tegen Edi in 1890. Bij deze laatste expeditie bewees de cavalerie zulke uitmuntende en gewichtige diensten, dat hare onmisbaarheid moest erkend worden en, naar gezegd wordt, het aanhangig voorstel om haar te supprimeeren, werd ingetrokken.

Inderdaad, onze cavalerie in Indië is onmisbaar: hare kleine, doch sterke en rappe paarden spotten met elke hindernis, zoodat onze ruiterij niet alleen als éclaireurs gewichtige diensten weet te bewijzen, maar ook op den loop van het gevecht een belangrijken invloed kan uitoefenen.

Wij lezen in de geschiedenis, dat de overwinning bij Tangkilan (7 Aug. 1829, Java-oorlog) te danken was aan luitenant F. Lahure, die met de cavalerie der 3de colonne het vijandelijk voet- en paardenvolk uit elkaar sloeg en op de vlucht dreef.

Het succes bij Soli (17 Sept. 1829) dankten we eveneens aan onze ruiterij; en ofschoon het overste Sollewijn toen niet gelukte den hoofdmuiteling, Dipo Negoro, te achterhalen, de nederlaag, door de cavalerie den vijand toegebracht, heeft veel bijgedragen tot spoediger beëindiging van een krijg, die onze opperheerschappij in den Indischen Archipel ernstig bedreigde.

Dat belangrijk ruitergevecht kiezen wij tot onderwerp van ons verhaal; doch ter verduidelijking zullen eerst, in 't kort, de voorafgaande gebeurtenissen onder de aandacht worden gebracht.

Sinds Juli 1825 had de Javaansche prins Dipanegara, in de geschiedenis meer bekend onder den naam van Dipo Negoro, de banier des opstands ontrold en met afwisselend geluk onze troepen bestreden.

Na den langdurigen wapenstilstand van 10 Februari 1829, welke tot niets leidde, werd hij, dank zij der energie en het groot beleid van den generaal De Kock, met het gros van zijn strijdmacht teruggedrongen binnen de Progo en de Bogowonto.

Van dat tijdstip af keerde zich de krijgskans tegen den dapperen muiteling.

Ten einde aan de vervolging meer kracht bij te zetten en Dipo Negoro meer en meer in te sluiten, werd ten zuiden van Djokjokarta en nabij de Progo het aantal versterkingen belangrijk vermeerderd. Aan de mobiele colonnes, veertien in getal, werd voor 't meerendeel cavalerie toegevoegd.

Onze ruiterij bestond uit huzaren, Djajangsecars en lanciers van Sumanap.

Men meene niet, dat onze tegenpartij uit een ordelooze bende bestond en dat hoofdzakelijk de moeilijkheden van het terrein oorzaken waren van den langen duur des oorlogs.

Verre van dien: Dipo Negoro beschikte, behalve over ongeregelde troepen, ook over een goed georganiseerd leger, dat, in verschillende regimenten verdeeld, ieder zijn eigen standaard en uniform had.

De aanvoerders waren prinsen, priesters en hoofden van beproefde trouw, waaronder velen zich hebben doen kennen als bekwame officieren.

Vooral de zeventienjarige Sentot, die trots zijn jeugdigen leeftijd, tot opperveldmaarschalk van Dipo Negoro's leger benoemd werd, ontwikkelde een beleid, dat hem een grooten naam als veldheer heeft doen verwerven.

Aan zijne bekwaamheid en helder doorzicht was het toe te schrijven, dat wij bij menige overwinning wel roem, maar weinig voordeel behaalden.

Het was geen blind toeval, dat Dipo Negoro telkens na een nederlaag kon ontsnappen, want Sentot, die nimmer de bezinning verloor, wist het taktisch verband van zijne door elkaar geraakte afdeelingen nog altoos zóó e herstellen, dat zij voldoende gevechtskracht konden ontwikkelen, om onze troepen zoolang op te houden, totdat zijn heer buiten gevaar was.

Eindelijk bood zich eene gelegenheid aan, den muiteling gevangen te nemen.

Op den avond van den 16 September 1829 gewerd den 2den bevelhebber, kolonel Cochius, het bericht dat Dipo Negoro zich naar het Selaronggebergte had begeven.

Onmiddelijk liet hij de colonne-commandanten in den omtrek waarschuwen, die terstond verkenningen in verschillende richtingen maakten, welke echter tot niets leidden; alleen werd zekerheid verkregen, dat Dipo Negoro zich te Silo bevond, een plaatsje ten noorden van de kampong Troetjook.

Silo is een dessa, gelegen ten oosten van de Progo, in een kom van het Selarongebergte, welke kom twee toegangen heeft, een ten oosten en een ten westen.

Ten einde Dipo Negoro het ontkomen te beletten, werd der eerste en tiende colonne last gegeven in het

N. en N.-O. van het gebergte stelling te nemen en aan den commandant der 1ste colonne, den overste Sollewijn om den volgenden dag de opstandelingen aan te vallen.

In den vroegen morgen van 17 September was de overste Sollewijn met zijn colonne, zonder geschut noch legertros, van Bantoel naar Silo opgerukt; hij bereikte na een vermoeienden tocht, omstreeks 9 uur voormiddags, den oostelijken ingang.

De marsch had ongestoord plaats en ongezien bereikte de troep het gebergte.

Terwijl de jagers en scherpschutters, onder luitenant De Bruin, de boschrijke hoogten ten zuiden van Silo beklommen en achter rotsblokken en struiken zich nestelden, werd de cavalerie, ongeveer 80 ruiters, nabij den oostelijken ingang bedekt opgesteld.

Geruimen tijd lag de troep in *hinderlaag*, zonder iets van den vijand te bespeuren, en reeds waande men zich door een valsch gerucht misleid, toen een vijandelijke ruiterbende, gevolgd door een kleine afdeeling voetvolk, uit den kampongrand déboucheerde.

De vijandelijke colonne, ongeveer 400 man sterk, bestond grootendeels uit lanciers van bet regiment „Boolkios"; het voetvolk, slechts 100 man sterk, behoorde tot het korps „Toerkios" en had, evenals de ruiters, de half Arabische en half Javaansche kleederdracht.

Een kleine voorhoede reed op eenigen afstand vooruit; Dipo Negoro en Sentot bevonden zich bij de hoofdcolonne. De troep werd in den rug gedekt door een afdeeling Toerkios.

Argeloos was de vijandelijke troep de stelling der onzen

tot op 100 M. genaderd, toen eensklaps van de hoogte een moordend tweegelederen-vuur op hen geopend werd.

De verwarring, door dezen onverwachten aanval teweeggebracht, was niet gering en reeds bij de eerste schoten zag men tal van paarden zonder ruiters over de vlakte rennen.

Niet wetende hoe sterk de aanvallers waren en geheel weerloos tegen het goed gericht vuur der onzichtbare jagers en scherpschutters, trok de vijandelijke colonne volkomen opgelost terug.

Nu stort zich ritmeester Delatre met zijne ruiters, onder een daverend „hoera" op den vijand. De blanke sabels der huzaren zag men weldra op de getulbande koppen neerdalen. Onze Sumanapers en Djajangsecars volgden in „echelon".

Vreeselijk sloegen onze huzaren onder den verwarden hoop rond.

Tevergeefs beproefden de hoofden hunne manschappen te verzamelen, totdat eindelijk Sentot, die voor een oogenblik door de algemeene vlucht was meegesleept, er op bedacht was Dipo Negoro te redden.

Zich dwars voor zijn dooréén geraakten troep werpende, riep hij met doordringende stem: „Yallah, illah, red den Sultan en laat u niet als honden doodslaan!"

Bij den klank van de bekende stem vermanden zich velen zijner ruiters, en als op commando hielden zij hunne paarden in, om onzer cavalerie moedig het hoofd te bieden.

Nu ontstond er een verwoed gevecht van man tegen man. De infanterie, die door den ruiteraanval het vuur moest staken, daalde nu van de hoogte af, om de bereden kameraden zoo noodig te ondersteunen.

In de kom had inmiddels een ruiterkamp plaats, zoo hardnekkig, zoo vol verbittering, als nimmer gedurende den Java-oorlog had plaats gehad.

De meeste vijandelijke lanciers hadden de lange bamboesperen weggeworpen en vochten met zwaard en kris.

Het was een mêlée waarbij het gekletter der sabels en de pistoolschoten zich mengden met het oorverdoovend geschreeuw der muiters en de „hoeras" der onzen.

In dit bloedig, doch grootsch schouwspel werd aan weerszijden met groote dapperheid gevochten; genade werd niet gevraagd, noch verleend.

Onze opgewonden huzaren drongen met wilde sprongen door elke opening en hakten er steeds feller op los

Ofschoon de vijandelijke lanciers, door Sentot aangewakkerd, hardnekkig standhielden, had de onstuimige aanval der onzen het verband in hunne gelederen verbroken en zag Sentot maar al te goed in, dat zijne strijders spoedig in de pan zouden gehakt worden, werd niet het gevecht door een overhaaste vlucht afgebroken. De Djajangsecars zwermden reeds om zijn troep heen en zouden dien geheel omsingelen.

Plotseling klonk boven het strijdrumoer een doordringend, schel commando in het Javaansch, en vóórdat onze ruiters er op bedacht waren, wendden de lanciers den teugel en joegen in noord-westerlijke richting naar het gebergte, dooden en gewonden in onze handen achterlatende.

Onderwijl was het Dipo Negoro reeds gelukt met een gedeelte zijner macht langs den westelijken ingang te ontkomen.

Wederom had Sentot zijn doel bereikt, zijn sultan was gered!

Ten einde de aandacht der onzen van Dipo Negoro af te leiden, vluchtte Sentot met de lanciers opzettelijk in eene andere richting, vervolgd door een peleton cavalerie, onder luitenant Joubert. Het was voor onze brave ruiters geen gemakkelijk werk; aan den voet van het gebergte stoven de lanciers uit elkaar, om in groepen, langs verschillende rotsachtige paden, een heenkomen te zoeken. Joubert liet zich echter niet afschrikken; hij verdeelde zijn troepje onder de wachtmeesters Bloem en Cassenhoven, terwijl hij zelf, met een tiental huzaren, Sentot achterna zat.

In ijzingwekkende vaart ging het thans berg op, langs steile, diepe ravijnen, over rotssteenen, omgevallen boomen, door struiken en doorntakken.

Bij de kromming van een smal, hobbelig pad, waarnaast een gapende afgrond, struikelde het paard van één der voòrste lanciers, wierp zijn berijder tegen den rotswand, en versperde den weg, zoodat Sentot verplicht was „halt" te houden en hem geen andere keuze bleef, dan zich over te geven of te vechten. Met zijne manschappen, die in aantal die van Joubert overtroffen, gelukte het hem onze ruiters, na een verwoed gevecht, terug te dringen; toen eenige Djajangsecars, die eveneens den vijand op de hielen zaten, Joubert's ongunstige positie bemerkende, met gevelde lans, in volle vaart ter hulp snelden.

Reeds bij den eersten aanloop stortten drie of vier der voorste vijandelijke lanciers van 't paard, waardoor op den smallen weg gedrang ontstond, zoodat een zestal vijandelijke ruiters met hunne paarden in den afgrond tuimelden.

Een verschrikkelijke kreet, welken de ongelukkigen

slaakten, drong door merg en been, en al de koelbloedigheid van Sentot was noodig om zijne ontstelde manschappen bij elkaar te houden.

Joubert springt nu naar voren en roept Sentot toe, zich over te geven. Het antwoord op deze sommatie was een sabelhouw, welke, Joubert afweerde en met een geweldigen slag reciproceerde, die den tegenstander gewond in 't zadel deed wankelen.

De officier greep naar hem, doch Sentot liet zich snel van het paard glijden en verdween langs de dichtbegroeide ravijnwanden. Veertien der zijnen lagen dood of gewond langs den weg; slechts twee waren er, die, van hunne paarden springende, op gelijke wijze als Sentot ontsnapten.

Behalve deze verliezen werd de vijand ook door de wachtmeesters Bloem en Cassenhoven geducht toegetakeld; zoo werd een aanzienlijk hoofd, de prins Ario-Prabo, door Cassenhoven eigenhandig gedood en voorzeker zouden er maar weinigen ontsnapt zijn, zoo niet het signaal „verzamelen" onze ruiters verplichtte de vervolging te staken.

De reden waarom overste Sollewijn de huzaren terugriep, was de volgende:

Terwijl Joubert den vijand nazette, werd Sollewijn door luitenant De Bruin gerapporteerd dat Dipo Negoro langs den westelijken uitgang was vertrokken; De Bruin, die, van uit zijne stelling op de hoogten, het gevechtsterrein beter kon overzien, had Dipo Negoro's beweging opgemerkt.

Aanstonds hadden zijne jagers last bekomen de omliggende hoogten, welke den uitgang bestreken, te bezetten. Deze waren echter niet meer bij machte Dipo Negoro's vlucht langs dien weg te beletten; alleen werd de achter

hoede, een afdeeling Toerkios, sterk 50 man, achterhaald. Deze oude strijders, bekend om hunne trouw en verknochtheid aan Dipo Negoro, maakten terstond „keert" en boden een krachtdadigen wederstand, om hunnen sultan een voorsprong te geven.

Trots de kogels der jagers, welke als hagelsteenen op de dappere Toerkios neerkwamen, weken deze veteranen geen duim breed.

Daar nadert uit de verte een dichte drom, een onweerswolk gelijk, doorbroken door honderden bliksemflitsen; te gelijker tijd verheft zich een onheilspellend geluid, als het rommelen van den donder.

Het was onze cavalerie, die in pijlsnelle vaart kwam aanrennen, met Sollewijn aan 't hoofd.

De overste had, op 't rapport van De Bruin, terstond de verspreide ruiters van Joubert doen „verzamelen" en was daarna met de gansche ruiterij in vollen ren Dipo Negoro nagejaagd.

Als een lawine stortte zich de cavalerie op de Toerkios, die binnen weinige oogenblikken neergesabeld of onder de hoeven der paarden vermorzeld werden.

Zonder den gang te vertragen, dreven de onzen hunne rossen door den westelijken ingang, om de begeerde prooi, levend of dood, te bemachtigen.

In duizelingwekkende vaart ging het nu berg op en af, langs afgronden en diepe ravijnen, over rotsen en kloven, over scheuren en spleten. Het was een wilde, phantastische jacht, gedurende welke men alleen het onstuimig snuiven en den dreunenden hoefslag der paarden hoorde.

Hier en daar in een défilé, beproefden kleine troepen Toerkios stand te houden, om den doorgang te beletten, doch niets was in staat den ruiterdrom tegen te houden.

Alles wat in den weg stond, werd onder den voet gereden, en wee den getulbanden kop, die in het bereik van Hollandsch staal kwam!

Steeds voort ging het in dollen galop in de richting van Semampir.

Eindelijk was de vlakte van dien naam bereikt; ginds in de verte rende een vijandelijke ruiterschaar, in wier midden Dipo Negoro zich bevond.

Hij bereed een vurig, zwart paard en was duidelijk te herkennen aan zijn priestergewaad en den donkeren tulband.

Een luid „hoera", dat onze ruiters over de vlakte deden weergalmen, klonk Dipo Negoro als een donderslag in de ooren; hij had nu zekerheid, dat men hem herkend had, en met schrik moest hij ontwaren, hoe de onzen in afstand steeds wonnen.

Hij wendde zich westwaarts, om de Progo te bereiken, maar de overste Sollewijn bemerkte zijn toeleg en zwenkte met zijne cavalerie eveneens in die richting.

Steeds dieper werden de sporen in de reeds bloedende flanken der paarden gedrukt, en al wilder en onstuimiger werd de jacht.

Het gelukte Joubert met een dertigtal huzaren en Djajangsecars, die de beste en vlugste paarden bereden, dwars over de vlakte den muiter den weg naar de rivier af te snijden.

Dipo Negoro, het gevaar ziende waarin hij verkeerde, wist de zijnen tot de uiterste doodsverachting op te wekken,

en, hunne ademlooze paarden sterk aanzettende, wierpen zich pl. m. 80 vijandelijke lanciers met wanhopigen moed op de onzen.

In weerwil van de dapperheid, waarmede onze handvol ruiters den schok weerstond, trots de geduchte houwen rechts en links uitgedeeld, was zij niet bestand tegen zulk een overmacht. Door den snellen rit was bovendien het verband in de gelederen meer of minder verloren geraakt, zoodat het Dipo Negoro, met vijftig lanciers, mogelijk was door te breken en zich in den stroom te werpen.

Intusschen had ook overste Sollewijn, iets lager, de rivier bereikt en sprong deze, gevolgd door zijne manschappen, zonder aarzelen in de Progo.

Alweer was het toeval Dipo Negoro gunstig, want terwijl onze paarden verplicht waren de rivier over te zwemmen, had de prins een waadbare plaats getroffen.

In machtelooze woede zag Sollewijn de vijandelijke lanciers reeds tegen de rivierhelling galoppeeren, toen de zijnen nog tegen den stroom worstelden.

„Vuur! Schiet hem neer!" schreeuwde de overste.

Vele karabijnen werden op den muiter gericht, doch géén ontbrandde; de lading was nat geworden.

Nog klonken de luide kreten van woede en teleurstelling onzer huzaren, toen men, tusschen de veelkleurige uniformen der vijandelijke lanciers, den huzaar Doorenboom zag rennen.

Dicht over den hals van zijn paard gebogen, jaagde hij Dipo Negoro na, met wien hij bijna gelijktijdig op den overliggenden oever was gekomen.

Toen hij den hoofdmuiteling dicht genoeg genaderd was, haalde hij een pistool uit den holster en schoot; doch de kogel nam slechts een stuk van Dipo Negoro's hoofddoek mee.

Onze huzaar geeft den moed niet op; met de sporen zet hij zijn paard aan.

Dipo Negoro's ros raakt nauwelijks den grond, maar nog sneller loopt Doorenboom's prachtige sandelwood.

Reeds was hij den prins zóó dicht genaderd, dat een houw of stoot dezen dood of gewond in onze handen zoude doen vallen, toen de gedachte in hem opkwam Dipo Negoro krijgsgevangen te maken.

Met een paar woeste sprongen is hij den vluchteling eindelijk op zijde gekomen; hij buigt zich over den nek van zijn sandelwood en grijpt met de rechterhand naar de teugels van Dipo Negoro's paard, dat hij met forschen ruk tot staan brengt.

Helaas! Op 't zelfde oogenblik treffen Doorenboom twee lanssteken in den rug en hij valt zielloos neer.

Hij sterft echter niet ongewroken, de vijandelijke lanciers die hem doodden, vielen eenige seconden later met gekloofde schedels van het paard.

Evenwel, Joubert en de drie huzaren, die Doorenboom waren gevolgd, kwamen te laat om zich van Dipo Negoro meester te maken.

Met lossen teugel joeg deze voort in de richting van Banjoemenang, was weldra uit het gezicht verdwenen en, als door een wonder, andermaal ontsnapt.

Aan eene vervolging kon niet meer gedacht worden, weshalve Sollewijn, die met het gros zijner ruiterij nog

tegen den stroom worstelde, de manschappen liet verzamelen.

Ruim anderhalf uur had de vervolging geduurd.

Na een weinig rust trok de cavalerie terug, om zich met de hoofdmacht te vereenigen.

Ofschoon Dipo Negoro ontkomen was, de nederlaag hem door onze cavalerie toegebracht, had zijne hoofden dermate ontmoedigd, dat vele hunne onderwerping kwamen aanbieden.

Een maand later werd te Imogiri met groote plechtigheid ook de onderwerping van Sentot aangenomen (17 Oct. 1829), een hoogst gewichtige gebeurtenis, welke de zaak des opstands den genadeslag toebracht.

Dit succes dankten wij in hoofdzaak aan onze Indische cavalerie.

TRANSPORTGEVECHT BIJ LAM-SAJONG

(UIT DEN ATJEH-OORLOG)

4 Maart 1876

Wat in het algemeen door „transport" verstaan wordt, is bekend.

Het dekken van een „transport" (konvooi) behoort tot de gewichtigste oorlogshandelingen en is des te moeilijker naarmate de troepen zich verder van de operatiebasis, dus ook van de magazijnen en hospitalen, verwijderen.

Op den transportcommandant rust een groote verantwoordelijkheid; niet alleen dient hij gedurende den marsch door oordeelkundige politiemaatregelen de stiptste orde te handhaven, doch ook zijne taktische maatregelen tot beveiliging van het konvooi eischen veel beleid.

Bepaalde taktische regels tot dekking van een transport zijn niet te geven; deze zijn afhankelijk van de middelen van vervoer, de lengte van het konvooi, de sterkte der dekkingstroepen, het te doorloopen terrein, alsmede van de vechtwijze en het karakter van den inlandschen vijand.

Aan de oorlogservaring en het gezond verstand van den commandant zal het hoofdzakelijk moeten overgelaten worden, op welke wijze hij de veiligheidsmaatregelen naar omstandigheden zal treffen.

Worden de transportmiddelen zorgvuldig beheerd en daarmede eene goede communicatie onderhouden tusschen de operatiebasis en de ageerende colonnes, dan gaan de behaalde voordeelen niet verloren en zullen de aan den dag gelegde energie en de gebrachte offers niet verspild zijn.

Na bovenstaande uitwijding, hoofdzakelijk voor den niet-militairen lezer, laten wij van de omschreven oorlogshandeling een voorbeeld volgen.

* *
*

Eene colonne van de bezetting van Kajoe-leh, sterk 74 bajonetten en een sectie artillerie (8 c.M.), onder den 1sten luitenant T. W. J. Buijs (gedetacheerd officier van het Nederlandsche leger) bekwam, op 4 Maart 1876, de opdracht eenige zieken naar Longbattah missigit te escorteeren, aldaar vivres in ontvangst te nemen en tevens om het materieel en de paarden der aan de colonne toegevoegde artillerie te verwisselen.

Bij de dekkingstroepen waren ingedeeld: de 1ste luitenant der artillerie Opzoomer en de 2de luitenants der infanterie Stoutjesdijk, Cayaux en Willink Ketjen.

Kajoe-leh, in Februari 1876 opgericht, lag te midden van een groote sawah-vlakte en maakte deel uit van de linie van versterkingen ten zuiden van de Atjeh-rivier.

De afstand van dezen post tot Longbattah-missigit,

welke in noord-westelijke richting stond, bedroeg ongeveer één uur gaans.

De weg daarheen voerde over eene sawahvlakte en was zeer onveilig door de nabuurschap van vijandelijke kampongs.

Onze transporten en patrouilles hadden steeds overlast van den vijand en stonden voortdurend bloot aan zijne aanvallen; kort te voren was zelfs een detachement van 47 bajonetten en 13 ongewapenden, met uitzondering van enkele militairen, in de pan gehakt en afschuwelijk verminkt.

Voornamelijk waren het de bewoners van Lam-Sajong — de eerste kampong welke men in noord-oostelijke richting voorbij moest — die de communicatie tusschen Kajoe-leh en de andere posten bemoeilijkten.

Uitdagend wapperde uit die kampong de Atjehsche vlag van den hoogsten top der cocospalmen; dikwijls weergalmde de langgerekte, wijd klinkende oorlogskreet welke zich vermengde met de doffe slagen der donderbussen.

Het was nog vroeg in den morgen, toen Buijs het bevel gaf tot den afmarsch.

De troep marcheerde in sectiën, zooals van Rees in zijn practische *Handleiding tot de kennis van den velddienst en de vechtwijze tegen inlandsche vijanden* voorschrijft. Aan het hoofd marcheerde een kleine voorhoede; de rechterflank — de meest bedreigde zijde — werd door eene dekking van 10 man beveiligd.

De zieken, gering in aantal, bevonden zich aan de staart der colonne onder eene dekking; een paar rotten formeerden de achterhoede,

Behalve de gewone marschbevelen en in acht te nemen veiligheidsmaatregelen had de rechterflankdekking de bijzondere opdracht, om de zuidzijde der kampong Lam-Sajong te houden en, wanneer de hoofdmacht gekomen was aan de Kroeng-Loëng — eene vrij diepe waterleiding in de nabijheid der kampong — halt en front te maken naar Lam-Salong, teneinde den troep gelegenheid te geven onder hare bescherming de slokkan (waterleiding) over te trekken.

Was de colonne over, dan zoude zij de flankdekking afwachten, die, na eveneens te zijn overgetrokken, haren marsch op dezelfde wijze langs den westelijken rand der kampong moest vervolgen.

Het overtrekken der waterleiding was dáárom zoo gevaarlijk, omdat de paarden der artillerie afgespannen en de stukken van de affuiten moesten worden genomen. Ook waren de manschappen verplicht, ieder voor zich, de gemakkelijkste wijze van afdalen en beklimmen der boorden te zoeken, waardoor de troep voor enkele oogenblikken in minder slagvaardigen toestand verkeerde.

Het overganspunt lag tusschen den zuidelijken rand van Lam-Sajong en den westelijken rand van kampong Tjot-Behel, welker noord-oostelijke hoek den zuid-westelijken rand van eerstgenoemde kampong dicht naderde; een nauwe doorgang dus en niet minder gevaarlijk gedeelte, dat de colonne passeeren moest om op de sawah-vlakte te komen vóór Longbattah-missigit.

Eenmaal op die sawah-vlakte, moest de marsch in noordelijke richting worden voortgezet en kreeg men de kampong Lam-Sajong op de rechterflank.

Behoedzaam had de marsch plaats, welke slechts langzaam kon geschieden, door de dichte struiken, waar men niet doorheen kon zien en die dus door de veiligheidstroepen moesten worden doorzocht.

Het geheele landschap lag nog in kalme rust; aan de kampongranden was niets verdachts te bespeuren.

Buijs echter, die nimmer de lessen der ondervinding verwaarloosde, liet zich door die schijnbare rust niet verschalken, en hield zich voortdurend bezig met een goed beraamd plan van verdediging tegen een mogelijken overval.

Ongehinderd was het tansport tot bij de waterleiding gekomen.

De flankdekking had — zooals bevolen was — stelling genomen, en reeds werden toebereidselen gemaakt om de paarden der artillerie af te spannen, toen plotseling van Lam-Sajong en Tjot-Behel eenige geweerschoten vielen.

De schoten, door de echo's in alle richtingen herhaald, deden spoedig tal van Atjehers opdagen, die de colonne weldra met een levendig geweervuur bestookten.

Toen de eerste schoten vielen, liet Buijs zijn troep in bataille komen en front maken naar Tjot-Behel; de rechterflankdekking bleef Lam-Sajong in het oog houden.

Deze beweging kon oogenblikkelijk ten uitvoer worden gebracht, omdat de troep steeds in gevechtsvaardigen toestand had gemarcheerd en door haar was het mogelijk terstond alle geweren te gebruiken.

Het mag getuigen van den scherpen blik en de kunst van oorlogvoeren des vijands, dat hij den troep op het moeilijkst gedeelte bestookte.

Gelukkig echter voor de onzen, opende hij het vuur vóórdat de colonne den overtocht was begonnen.

Als krijgsman van ondervinding had Buijs spoedig ingezien, dat hier al zijn beleid en koelbloedigheid zouden worden vereischt om den troep te redden.

Hevig was het vuur, dat op beide flanken der colonne werd geopend.

Over de sawah-vlakte vóór Longbattah-missigit ontwaarde men nieuwe drommen, aangevoerd door hoofden te paard, die naar het gevechtsterrein ijlden.

Voortgaan was onmogelijk, te meer daar reeds verscheidene soldaten getroffen waren en zoowel tandoes als dragers ontbraken.

Al dadelijk bij den aanvang van het gevecht was Stoutjesdijk opgedragen de zieken en gewonden achter twee kleine hoogten neer te leggen, welke zich in elkaars nabijheid bevonden, op honderd meter links van de terugtochtslijn.

Op die beide heuvels zou Buijs zich eveneens geleidelijk terugtrekken en standhouden tot er versterking kwam.

Door welgerichte salvo's en goed artillerievuur werden de Atjehers van het lijf gehouden.

Het schieten had inmiddels met ongeloofelijke snelheid alle weerbare mannen der vijandelijke kampongs naar de vlakte gelokt.

In grooten getale vertoonden zij zich thans niet alleen in het front en op beide flanken, doch ook in den rug knalden reeds geweerschoten.

Onder het aanheffen van wilde oorlogskreten hitsten de Atjehers elkaar aan en trachtten zij den troep in verwar-

ring te brengen, maar Buijs en zijne officieren hadden de manschappen goed in de hand.

In de grootste orde werd afdeelingsgewijze geretireerd en 's vijands opdringen door geweer- en kanonvuur zooveel mogelijk belet.

Het gevaar echter werd van oogenblik tot oogenblik dreigender.

Ongelukkigerwijs begon ook de voorraad patronen te verminderen; de colonne beschikte slechts over één vaatje reserve-munitie, en dit was reeds aangesproken.

Willink Ketjen, die den tocht te paard meemaakte, kreeg bevel naar Kajoe-leh terug te keeren, om hulp en tandoes te halen.

Vergezeld van slechts één bereden ordonnans, rende hij aanstonds over de vlakte.

De Atjehers, wier gevechtslinie zich meer en meer uitbreidde, zoodat zij ook den terugtocht bedreigden, trachten door een hevig vuur hun den doortocht onmogelijk te maken.

Maar onze ruiters bekommerden zich niet om de kogels welke hun bij massa's om de ooren suisden, en renden in woeste vaart voort.

Eenige honderden meters waren reeds afgelegd, toen Willink Ketjen's paard struikelde en hem uit den zadel wierp.

Een spottend gejuich en gillende kreten van helsche vreugde stegen van alle kanten bij den vijand op; vele Atjehers drongen reeds met ontbloote klewang naar voren, om den weerloozen officier af te maken.

Voor den troep was het een moment van angstige spanning; een niet weer te geven gewaarwording van

ontsteltenis maakte zich van de kameraden meester, toen men paard en ruiter zag vallen.

Het paard was evenwel terstond weder opgesprongen en joeg verschrikt in dezelfde richting voort.

Tot zijn geluk had Willink Ketjen de teugels niet losgelaten en was ook hij oogenblikkelijk op de been. Na een razenden wedloop met het ros, gelukte het hem zich weder in den zadel te werpen.

„Hoe het mij mogelijk was, dat kunststuk te volvoeren", zeide deze officier later, „is mij een raadsel gebleven. Voorzeker hebben de omstandigheden mij toen behendigheid en kracht verleend."

Diep over den hals van het paard gebogen, was Willink Ketjen inmiddels voortgerend en, ondanks de vele kogels die hem werden achterna gezonden, spoedig in de richting van Kajoe-leh verdwenen.

Onderwijl was het Buijs gelukt, al strijdende in de richting der beide heuvels te retireeren.

Het gevecht had nu een uiterst verontrustend aanzien gekregen, daar ook de rug ernstig werd bedreigd.

Eene sterke bende Atjehers, aangevoerd door een hoeloebalang te paard, was zelfs tot op weinigen afstand van de ambulance doorgedrongen.

De Europeesche fuselier van der Linden, het gevaar ziende waarin de gewonden en zieken verkeerden, bracht het geweer tegen den schouder, mikte op den aanvoerder en schoot hem van het paard.

De verwarring en stilstand, welke het sneuvelen van den hoeloebalang veroorzaakten, stelden de onzen in staat de ambulance tijdig ter hulp te snellen.

De vijand, die eerst in verspreide orde en schijnbaar zonder eenig verband vocht, sloot zich meer en meer aan, naarmate de colonne terugtrok, zoodat de kring, waarin hij de onzen insloot, immer nauwer werd.

De onzen konden nog maar ééne sectie den hen omringenden Atjehers tegenoverstellen, daar de meeste manschappen in beslag waren genomen voor het vervoer van de gewonden en hunne wapens.

Deze sectie, door Buijs persoonlijk aangevoerd, wendde alle pogingen aan om den terugtocht te dekken.

De onafgebroken aanvallen beletten echter ten laatste geregeld terug te trekken, ook omdat de gewonden de retraite in hooge mate bezwaarlijk maakten.

In den uitersten nood besloot Buijs den zwaar gewonden het genadeschot te geven en met de overige manschappen zich tot het uiterste te verdedigen.

Met de laatste patronen, nog maar 4 à 5 per hoofd, zou men in *carré* standhouden en daarna met het blanke wapen den vijand afwachten.

Nog was dit wanhopig besluit niet ten uitvoer gebracht, toen de Atjehers toebereidselen maakten tot een algemeenen aanval.

Schreeuwend en de klewang dreigend opgeheven, naderden van alle kanten dichte drommen in versnelden gang.

Met ware doodsverachting wachtte de colonne den geduchten, verpletterenden schok.

Dank zij Buijs' beleid en juiste bevelen, werden de orde en het verband weder hersteld en stonden de manschappen als een muur, schouder aan schouder, met gevelde bajonetten, om den aanvoerder en zijne officieren geschaard.

Toen de vijand tot op 100 passen was genaderd, opende de troep met de laatste patronen een levendig geweervuur, dat onder de Atjehers een geduchte slachting aanrichtte.

De aanvallers weken voor dit vuur terug.

„Madjoe, madjoe!" (voorwaarts) brulden de hoofden, doch er ontstond weifeling, want in de verte werden herhaalde losbrandingen gehoord en het duurde niet lang, of in het front en op de linkerflank zag men de Atjehers terugtrekken.

De aanvallers waren op hun beurt aangevallen door troepen onder de luitenants Verschoor en Okhuijzen.

De colonne was gered!

Met uitzondering van één gesneuvelde kwam Buijs met allen en alles te Kajoe-leh terug.

Omtrent deze affaire rapporteerde de chef van den staf, luit.-kolonel Meijer, den opperbevelhebber o. m.:

„De doeltreffende en beleidvolle maatregelen, door den transportcommandant, den 1en luitenant der infanterie T. W. J. Buijs, genomen; de orde, die hij bij den troep wist te handhaven, niettegenstaande het groot aantal gewonden, met de goede medewerking, die hij daarbij van zijne ondergeschikte officieren en minderen had ondervonden, waren oorzaken geweest, dat zijn detachement zich in zeer netelige omstandigheden had weten staande te houden, tot er hulp van Kajoe-leh opdaagde, — eene hulp, die juist bijtijds kwam om den troep uit zijne zeer netelige positie te redden".

Na dien heeft de toenmalige luitenant Buijs zich te Atjeh

nog meermalen onderscheiden; meer dan eens werd hij gewond, maar gelukkig zonder door de blessures ongeschikt te worden voor den krijgsdienst.

Thans is Buijs luitenant-kolonel bij het regiment grenadiers en jagers.

TRANSPORT TE WATER

UIT DEN BANDJERMASINSCHEN KRIJG

1859—1863

Talrijke voorbeelden van transporten te water leveren de oorlogen door ons in Borneo gevoerd.

Als een der merkwaardigste mag vermeld worden het konvooi, dat in de maand September 1861 langs de Soengeh Toeijou vivres naar Ampah bracht. Wij kiezen dit transport tot onderwerp van een opstel, vooral om de wijze waarop door het beleid en de volharding van den transportcommandant de vele, schier onoverkomelijke hinderpalen werden overwonnen.

***

Antassari, een der hoofdmuitelingen, had zich te Goenong-Tongka, in het landschap Doesson-Ilir, genesteld. Ten einde hem daaruit te verdrijven, werd een mobiele colonne samengesteld uit:

320 man infanterie,
1 houwitser en 2 mortieren met bediening,
450 koelies en 16 pikolpaarden.

Deze expeditionnaire macht, onder kapitein van Vloten, vereenigde zich te Ampah, alwaar ten behoeve der troepen een versterkt magazijn werd opgericht en voorzien van een voorraad levensmiddelen voor twee maanden. De vivres werden door den sleeper van Os langs de Barito en de Karrouw opgevoerd tot voor de monding der Soengeh Toeijou.

Daar laatstgenoemde rivier geen voldoenden diepgang had voor stoomvaartuigen, moesten de vivres verder per prauw ter bestemder plaats gebracht worden. Tot dat doel lagen 35 prauwen en eenige djoekongs (voor de escorte) met 120 roeiers uit de kampen Bekompay nabij de monding der Toeijou in gereedheid.

De bandjermasinsche prauwen zijn van ijzerhout en hebben voor en achter z. g. neuzen van ± 1 M. hoogte; djoekongs zijn uitgeholde groote boomstammen.

De Soengeh Toeijou, die in het noorden van het landschap Karrauw ontspringt, heeft over hare gansche lengte een gemiddelde breedte van 6 Meter. Aan den benedenloop zijn de oevers moerassig en met dicht struikgewas bezet; hoogerop, tot Ampah, kronkelt zich de Toeijou door een bekoorlijk, doch woest landschap met boschrijke heuvelen en zware boomgroepen.

Vooral aan den linkeroever, waar weinige kleine kampongs verspreid lagen, was het terrein afwisselend en op enkele gedeelten zeer bedekt. De streek, door welke de Soengeh Toeijou loopt, onveilig gemaakt zijnde door een bende van Temmengong' Hoessin, moest het vivres-transport van de monding der rivier af tot Ampah geëscorteerd worden door een gewapend geleide.

Deze dekking, onder bevel van den 1en luitenant der Infanterie A. F. Beeckman, bestond uit: 50 infanteristen, waarbij de 2e luitenant de Lannoy, en twee gewapende sloepen der Marine, onder de luitenants ter zee Van der Star en Van Maanen.

Volgens afspraak werden 's avonds voor den dag van vertrek vuurpijlen opgelaten, doch, zooals later bleek, zijn die signalen te Ampah niet opgemerkt.

De afmarsch had plaats 's middags van den 22en September 1861 en geschiedde in de volgende orde: als spits een djoekang met 5 Bekompaijers, om kleine hindernissen op te ruimen.

Op een afstand van 30 à 40 M. daarachter, een gewapende sloep der Marine, onder den luitenant ter zee Van Maanen.

Vervolgens de helft der vivresprauwen en twee djoekongs in 't midden, met luitenant de Lannoy en 10 infanteristen; de overige soldaten waren twee aan twee over de prauwen verdeeld.

De andere helft volgde onder den transport-commandant, luitenant Beeckman, die zich in een éénpersoons djoekang bevond, om zich gemakkelijker langs het konvooi te kunnen bewegen.

In den rug was het transport gedekt door de andere gewapende sloep, onder den luitenant ter zee Van der Star.

Wegens het moerrassig terrein kon aanvankelijk aan geen flankdekking gedacht worden. De omstandigheden waaronder de tocht een aanvang nam, waren niet gunstig. Donkere wolken, welke zich hadden samengepakt, ontlastten zich in een geweldigen regen, die eenige dagen aanhield en het riviertje spoedig deed zwellen.

In weerwil van den heftigen stroom, hielden de prauwen, dank zij de geoefendheid der roeiers, flink vaart.

De eerste dag ging zonder stoornis voorbij, en leverde geene moeilijkheden op. Voor zoover de omtrek uitzicht verleende op het omliggend terrein, was geen levend wezen te zien, nergens iets verdachts te bespeuren. Geen ander geluid werd gehoord, dan het eentonig gekletter van den regen en 't ruischen van den stroom.

Toen de duisternis inviel, roeiden de vaartuigen dicht op en werd op een geschikte plaats aangelegd. De infanterie bleef in de prauwen en djoekongs; de marine bivakeerde aan den linkeroever op een droog plekje, door bladerrijke boomen beschut. Gedurende den nacht, die kalm voorbij ging, liet Beeckman ook voor den volgenden dag koken.

Bij het krieken van den dag staken alle vaartuigen van wal, en roeiden in dezelfde orde voort.

De oevers werden van lieverlede begaanbaar.

Op den linkeroever, waar het zwaar geboomte en de oneffenheden van het terrein het uitzicht belemmerden, werd nu een flankdekking uitgezet, een veiligheidsmaatregel, welke weldra bleek zeer noodig te zijn.

Naarmate men verder kwam, stonden de boomen aan de rivierboorden dichter aan een, en die woudreuzen, wijdvertakt en met rijke bladerenkroon, wierpen breede, donkere schaduwen in den stroom.

Maar hoe uitlokkend het lommer mocht zijn in oogenblikken als de tropische zon verzengend doorbrak, de flankdekking bemerkte, dat de vijand de groote boomen tot verraderlijke bondgenooten had gemaakt.

Overal waren de stammen dicht bij den grond, voor en

achter, zoover ingekeept, dat zij bij 't minste vieren in de rivier zouden neerploffen, en om zulks op het juiste oogenblik te doen plaats hebben, waren de stammen landwaarts met rottang vastgebonden en verankerd.

Ofschoon geen vijanden werden gezien, had men de overtuiging, trots de stilte die overal heerschte, dat het transport door de Daijaksche verspieders ontdekt en gesignaleerd was. Nadat die boomen aan landzijde waren omgehaald, zette men den tocht behoedzaam voort.

Tegen den namiddag stuitte de spits op groote versperringen van omgekapte boomstammen over de rivier; één dier hindernissen had een lengte van $\pm$ 300 M.

Zonder zich te laten ontmoedigen, liet Beeckman de boomen en takken van den oever vrij maken, waarna ze met den sterken stroom afdreven.

Bij sommige versperringen, konden de prauwen, dank zij het hooge water, over de boomstammen geschoven worden, een arbeid welke groote voorzichtigheid en veel krachtsinspanning vereischte, daar de boorden der zwaar geladen vaartuigen slechts een handbreedte boven water uitkwamen.

Gedurende het opruimen werden aan weerskanten van het versperde gedeelte posten geplaatst. Na oponthoud van twee uren kon het transport zijnen weg vervolgen.

Niet lang daarna, bij de kromming van de rivier, viel plotseling een schot uit de struiken, waardoor een officiersbediende werd gedood.

Van den vijand was echter niets te zien; zelfs het geoefendst oog was niet bij machte iets verdachts te onderscheiden; geen grashalmp:e dat zich bewoog.

Gedurende den marsch trapte een soldaat der flankdekking op een scherp aangepunte randjoe. Toen het donker werd, liet Beeckman de prauwen opsluiten en dicht bij elkander aan den oever meren.

Behalve de gewapende sloepen, die het transport boven- en benedenstrooms bewaakten, bivakeerde alles aan wal, waar de noodige posten werden uitgezet om het bivak te beschermen.

De nacht bleef rustig.

Zoodra de dag was aangebroken, stelde het transport zich weer in beweging. Dien dag ontmoette men geen noemenswaardige hindernissen; alleen hadden de onzen wederom een gesneuvelde te betreuren; ditmaal viel een soldaat als slachtoffer van een verraderlijk schot. De kogel bleef in den rug zitten en ofschoon deze door een onderofficier der marine chirurgisch handig daaruit verwijderd werd, stierf de geblesseerde weinige oogenblikken na de operatie, daar het projectiel door de borst was gedrongen.

's Nachts bivakeerde het transport wederom aan wal.

Den vierden dag verminderden de hindernissen naarmate men Ampah naderde.

Beeckman vleide zich reeds met de hoop dat de vijand het transport niet meer zoude bemoeilijken, een verwachting die bleek ijdel te zijn.

De onzichtbare vijand had een der zwaarste boomen aan den linkeroever geveld, welke in zijn geheele lengte over de Soengeh lag.

Deze geduchte versperring met haar ondoordringbare takken-barricade kon niet verwikt noch gekapt worden; de stam was te dik en het hout te hard.

Maar veel tijd te besteden aan overwegingen lag niet in Beeckman's aard.

Hij gaf den roeiers bevel stevige takken te snijden en aan te punten en met deze stokken, om den boomwortel heen, een geul te graven.

Voorwaar, geen geringe arbeid, vooral door het gebrek aan gereedschappen.

Binnen drie uren tijds hadden de arbeiders met veel inspanning en ijver een geul gegraven van ± 60 M. lengte.

Toen het kanaaltje tot op het rivierniveau was uitgediept, werd het water doorgelaten, dat wegens den sterken stroom met onstuimig geweld binnendrong.

Ofschoon de doorgang nauw was, had Beeckman de groote voldoening het transport, prauw vóór prauw, langs dien weg aan gene zijde der versperring te brengen. Ter herinnering aan den ondernemenden moed en de volharding van den transportcommandant gaven de soldaten aan die geul den naam van Soengeh Beeckman.

's Anderen daags, omstreeks 9 uur, hoorde men in de verte een marsch blazen.

Wel waren het slechts flauwe tonen, welke de onzen opvingen, maar niettemin klonken zij hun als een welkomstgroet tegen. Alle moeilijkheden werden vergeten en met opgewektheid en verdubbelden ijver roeiden de Bekompayers verder.

Niet lang daarna ontwaarde de flankdekking bajonetgeflikker boven het struikgewas aan den linkeroever.

Het was een patrouille van Ampah, die het transport te gemoet kwam.

Kapitein van Vloten vermoedde dat het transport reeds op weg moest zijn, doch ongerust over zijn lang uitblijven, vond hij het raadzaam een verkenning uit te zenden. De patrouillecommandant rapporteerde den luitenant Beeckman geen ontmoeting met den vijand te hebben gehad en keerde langs denzelfden weg terug.

Door het geruststellend rapport der patrouille verzuimde de flankdekking, onvoorzichtig genoeg, de omliggende struiken behoorlijk te verkennen.

De vijand trok partij van die zorgeloosheid en bleef rustig in zijn hinderlaag, totdat hij het konvooi onder vuur kon nemen.

De nalatigheid der veiligheidstroepen kostte ons twee Bekompaijers van de spits.

Nog vóór de flankdekking tijd had het vuur te beantwoorden, was de vijand verdwenen, met uitzondering van een enkele, die uit zijn schuilhoek te voorschijn trad en andermaal de donderbus loste.

De officieren waren de eersten, die hunne revolvers op hem richtten. Doch de patronen weigerden de een na de andere; de lading was vochtig geworden.

Beeckman wilde aan wal springen, om den kerel neer te sabelen, doch een goed gericht geweerschot van een infanterist bespaarde hem de moeite.

Eindelijk, tegen 1 uur in den namiddag, kwam het konvooi ter bestemder plaatse aan, waar de vivres terstond in de magazijnen werden opgelegd.

Ofschoon allen behoefte aan rust hadden, keerde Beeckman met achterlating der gewonden, reeds om 4 uur n. m. met de ledige prauwen terug.

De terugreis, nu stroomafwaarts en bovendien met onbevrachte vaartuigen, ging snel, zoodat binnen een kort tijdsverloop een groote afstand werd afgelegd.

Eensklaps gaf de spits het signaal „Onraad."

Tot ieders teleurstelling en ergernis was de rivier weder over een lengte van 300 M. versperd.

De vijand was nog aan den arbeid, want aan de andere zijde der versperring hoorden de onzen kappen en luid schreeuwen.

Op last van Beeckman joeg een der gewapende sloepen een 12 ponder in die richting, waarna alle rumoer ophield.

Blijkbaar had de vijand de onzen niet zien naderen, noch zoo spoedig terug verwacht, zoodat het onverwacht gedonder van het geschut hem verraste en op de vlucht dreef.

Het was inmiddels laat geworden en daar men de versperring in 't donker bezwaarlijk kon opruimen, besloot Beeckman de manschappen gedurende den nacht in de vaartuigen te laten en aan wal eenige posten uit te zetten.

Nauwelijks begon het te lichten, of met het opruimen der hindernis werd een aanvang gemaakt.

Ten einde den vijand het versperren van den waterweg te beletten, werd een patrouille onder luit. de Lannoy uitgezonden; tevens maakte een detachement mariniers een verkenning in den omtrek,

Trots de veldontdekkers vielen nu en dan eenige schoten op de arbeiders, zonder evenwel iemand te treffen; maar ten duidelijkste bleek, dat de onzen zich nog niet ontslagen mochten rekenen van de aanvallen des vijands.

Toen de patrouilles terug waren en de troep gerust en gegeten had, scheepte men zich weer in.

De ongeladen prauwen konden vrij gemakkelijk over sommige stammen getild worden en, daar het water gedurende den nacht aanmerkelijk gezakt was, ook wel eens onder de gevelde boomen door varen.

Spoedig kwamen de vaartuigen weer bij den zwaren boom, die tijdens het opvaren zooveel moeite had veroorzaakt en, jammer genoeg, vond men de Soengez Beeckman dicht gemaakt. Zonder de hooge neuzen, zou het mogelijk geweest zijn, thans er onder door te komen,

Beeckman, geen kans ziende om in korten tijd het beletsel te passeeren, liet de neuzen afkappen, welke amputatie geschiedde zeer tegen den zin der eigenaars.

Voor het verlies dier voor- en achterstevens bekwamen zij later een ruime schadevergoeding.

Op de verdere reis gelukte het de hindernissen zonder veel moeite te overwinnen; bij den eenen boom gingen de prauwen er over heen, bij den anderen er onder door.

Omstreeks 4 uur in den namiddag bevonden zich al de prauwen weer voor de monding der Toeijoe, waar de sleeper van Os ten anker lag.

De gewapende sloep der „achterwacht" kon echter niet zoo vlug volgen, maar ze was sterk bemand en bij machte den vijand van zich af te houden.

Zij werd uit enkele kampongs beschoten, maar Janmaat nam geducht wraak en legde elke kampong in de asch, welke op de sloep vuurde.

Aangezien Beeckman, ingevolge te Ampah bekomen order, het commando had te voeren over 372 Boegineesche hulptroepen, die langs de Barito en de Mantallat in verband met de colonne van Vloten tegen goenoeng Tongka

moesten ageeren, droeg hij het bevel over het volgend transport op aan Luit. de Lannoy.

Beeckman voorzag evenwel nog grooter moeielijkheden bij een tweede opvaring langs de Soengez Toeijou, waarom hij, onder nadere goedkeuring, den sleeper van Os met het restant vivres naar Mengkatip terugzond, ten einde den leeftocht over land, via Tameang-Layang, naar Ampah over te brengen.

Zooals Beeckman vermoedde, is later gebleken, dat de vijand inderdaad de rivier geheel onbevaarbaar had gemaakt.

Hebben wij luitenant Beeckman leeren kennen als een beleidvol, doortastend transportcommandant, als een officier met zelfstandig karakter en veel initiatief, het bevel over de hulptroepen hem opgedragen getuigt van den goeden dunk zijner chefs aangaande zijn tact en kennis, om met inlanders om te gaan.

Voorzeker een niet genoeg te waardeeren deugd bij ons koloniaal leger, dat hoofdzakelijk bestaat uit verscheidene en zoozeer verschillende inlandsche elementen, met wier uiteenloopende geaardheid en gebruiken noodwendig rekening dient gehouden te worden.

GEVECHT BIJ KROENG-KALI

20 October 1893

Een machtige partij had zich te Atjeh gevormd gedurende den oorlog tegen de Nederlanders.

Deze partij, meer bekend onder den naam van Oelama's of Priesterpartij, die met vurige overtuiging en geestdrift den heiligen oorlog predikte tegen de Christenhonden en met alle krachtsinspanning den strijd volhield, had van lieverlede een grooten invloed verkregen, welke dien der Hoeloebalangs, territoriale hoofden des lands, ten laatste overschaduwde.

Dat de grooten des lands ongaarne zich onder het juk dier fanatieke lieden (waaronder tal van avonturiers) kromden, behoeft geen betoog. Met leede oogen zagen zij hoe de Oelama's in hun gebied schattingen oplegden, op kosten der onderdanen leefden, en door het opwerpen van verschansingen zich geheel als heer en meester gedroegen. Het was geen gemakkelijke taak, de talrijke benden, welke zich onder de Heilige Oorlogsvaan der priesters hadden geschaard, te verdrijven.

Zonder steun der Nederlanders was dit onmogelijk. Of dit de reden is waarom Toekoe Oemar telkens pogingen aanwendde om in genade te worden aangenomen??

Zooals wij weten, wilde het Bestuur aanvankelijk van diens onderwerping niets weten, doch bij het optreden van den generaal Deijkerhoff als Civiel en Militair Gouverneur van Atjeh en Onderhoorigheden, beproefde Toekoe Oemar nogmaals, door middel van de invloedrijkste hoofden, het Bestuur gunstig voor zich te doen stemmen.

Generaal Deijkerhoff verlangde niets liever dan den eindeloozen Atjehkrijg tot een goed einde te brengen; doch wat vermag een krijgsoverste zonder voldoende strijdkrachten? Hij zag de onmogelijkheid zeer goed in, een vijand te onderwerpen met zoo'n gering getal troepen als waarover hij te beschikken had; een strijd bovendien, welke tot onophoudelijke nazetting en vervolging noodzaakte en die tot algeheele uitputting onzer strijdkrachten zoude leiden.

Hij besloot daarom Toekoe Oemar's onderwerping aan te nemen, onder voorwaarde, dat deze de IV en VI Moekims tot rust zoude brengen en het beschieten van onze posten Blang, Lamdjamoe, Lamtih en de blokhuizen moest tegengaan.

Toekoe Oemar nam de voorwaarden met vreugde aan; tal van Hoeloebalang's en Panglima's sloten zich bij hem aan en weldra moesten de Oelama's de eene verschansing na de andere ontruimen. Daarna bood hij uit zich zelf aan, de XXV Moekims te zuiveren, doch dan moest hij door ons gesteund worden.

In het oosten evenwel, waar Toekoe Neq, Toekoe Nja

Banta en Toekoe Toengkoep na de operatie in de XXV Moekims ageerden, gingen de zaken minder voorspoedig. Vooral eerstgenoemde ontwikkelde weinig energie en kwam steeds achteraan. Waarschijnlijk zoude alles nog naar wensch gegaan zijn, wanneer Toekoe Tjoet Toengkoep niet naijverig geweest ware op zijn Sagihoofd Toekoe Nja Banta.

Dit Sagihoofd vergiste zich niet toen hij beweerde, dat Toekoe Tjoet Toengkoep hem in den steek zoude laten. Steeds trachtte deze Toekoe Nja Banta tegen te werken, en nooit volgde hij diens bevelen.

Toen ook alle aansporingen van het Bestuur vruchteloos bleven en hij zelfs op onvoegzame wijze zich gedroeg tegenover de civiele ambtenaren, werd Toekoe Nja Banta's voorstel om hem te verwijderen en naar Melaboe te verbannen, door het bestuur goedgekeurd.

Zeker ware die gevangenneming zonder eenig nadeelig gevolg gebleven, hadde niet Toekoe Nja Banta, zonder voorkennis van het Bestuur, de vrouwen en kinderen van Toekoe Tjoet Toengkoep naar kampong Lamreng doen overbrengen. Die wederrechtelijke handeling verbitterde de bevolking der XIII Moekims ten zeerste, en deze zocht en verkreeg steun bij de Oelama's. Bedoelde partij, belangrijk versterkt, besloot werkzaam op te treden en, gebruik makende van den grooten afstand tusschen onze posten Toengkoep en Kroeng-Kali, nestelde zij zich in de kampong van dien naam. In grooten getale bezetten zij toen op 20 October 1893 bedoelde kampong en verbraken door een vijandig optreden de verbinding tusschen beide posten.

En gelijk het gewoonlijk bij den geringsten tegenspoed

gaat, zoo werd ook nu het beleid van den Gouverneur door enkelen veroordeeld en hem de verbanning van Toekoe Tjoet Toengkoep als een staatkundige misgreep aangerekend.

Het was ongeveer middag, toen op 20 October 1893 de tijding te Kota Radjah gewerd, dat de communicatie tusschen de posten Toengkoep en Kroeng Kali door eene vijandelijke bende verbroken was.

Niet zonder bevreemding werd dit bericht vernomen, daar de bevolking der XIII Moekims als bevriend bekend stond, en zelfs nog daags te voren de kampongs bewoond waren.

Terstond werd kapitein Roersch, commandant van Lamjong, den naastbijgelegen post in de geconcentreerde linie, bevel gegeven, om met alle beschikbare manschappen van zijn post in de richting van Kroeng Kali te marcheeren en zoo spoedig mogelijk den vijand te gemoet te trekken, opdat het transport, dat elken middag van onzen post Kroeng Kali vertrok om vivres in ontvangst te nemen te Toengkoep, door het vuren zoude begrijpen, wat er gaande was. Een colonne van het 3[de] bataillon infanterie zoude hem op den voet volgen.

Toengkoep ligt ongeveer een uur gaans van Kroeng Kali en is een verbindingspost tusschen genoemde versterking en de geconcentreerde linie. De weg naar onzen post Kroeng Kali is tamelijk open, d. w. z. hij wordt niet onmiddellijk begrensd door kampongranden. Op ruim een half uur gaans achter Toengkoep slingert hij zich door kampong Kroeng Kali, welke kampong, verscholen te midden van een bosch van allerlei vruchtboomen en dicht opeengedrongen waringins, door een haag van zware en

reuzige bamboes wordt omgeven. De weg voert hier tusschen hoog geboomte, waar struiken en welige planten zich nagenoeg tot een manshoogte verheffen, zoodat van het inwendige der kampong zeer weinig te onderscheiden was.

Aan den rand, naar de zijde van Toengkoep, lag een steenen bedehuis (Missigit Siëm), welks wit gepleisterde muren dik genoeg waren om geruimen tijd het geschut te trotseeren. Nagenoeg te midden der kampong, op eenige schreden van den weg (aan de rechterzijde), was eene verschansing opgeworpen met ontzagwekkende bamboedoeri-versperring. Het was een uiterst geduchte positie, waarin de vijand zich genesteld had, welke positie hij bovendien door loopgraven en veldwerkjes zoo goed als onneembaar had gemaakt.

* *
*

Kapitein Roersch beschikte over eene macht van 60 bajonetten, waaronder 15 van de bezetting van het detachement Toengkoep. Ofschoon terstond afgemarcheerd, mocht het hem, trots den meesten spoed, niet gelukken om het transport van Kroeng-Kali op het gevaar, dat het bedreigde, opmerkzaam te maken.

Argeloos naderde dat transport de kampong, welke wij sinds een maand elken dag, zonder ontmoetingen, passeerden en wier bewoners dagelijks vruchten enz. te koop aanboden. Bij de versterking gekomen, werd de spits eensklaps verraderlijk beschoten, waardoor aanstonds eenige manschappen zwaar gekwetst op den grond vielen. Zoo bekwam de commandant der spits, sergeant Aarts, twee

schoten in het been, en toen men hem in een tandoe wegdroeg, ontving de ongelukkige nog een schot in den schouder.

Dank zij het flink en beleidvol optreden van den transporcommandant, luitenant D. W. Lawick van Pabst, werd in goede orde al vurende geretireerd.

Het mag zeker een geluk heeten, dat juist in deze benarde oogenblikken de colonne Roersch bij Missigit Siëm verscheen. De herhaalde losbrandingen, welke zich aan die zijde lieten hooren, lokten reeds een groot deel der Atjehers naar dien kant en voorzeker ware anders een klewangaanval niet uitgebleven.

Maar de colonne Roersch had het voor Siëm niet minder hard te verantwoorden. Roersch werd reeds bij de eerste schoten in het been gewond en moest het commando overgeven aan luitenant De Back.

Vreeselijk was de kogelregen, die op de kleine colonne neerviel, doch zij bleef het vuur niet schuldig. Zooveel mogelijk dekking zoekende, werden salvo's met kalmte afgegeven.

Naar des vijands vuur te oordeelen, beschikte deze over een geduchte overmacht.

Volgens later ingekomen berichten, werd zijne getalsterkte op 1200 man geschat.

In weerwil dier groote meerderheid handhaafde zich de colonne met dapperheid. Luitenant de Back gaf door zijne kalmte en flinke houding een uitmuntend voorbeeld, en hield zijn troepje goed in de hand, zoodat de vijand, trots zijne overmacht, geen kans zag het overhoop te werpen.

Bijna ¾ uur had de colonne den strijd volgehouden zonder een haar breed te wijken.

Een zware kruitdamp, waaruit het voortdurend bliksemde, omhulde de missigit en aangrenzende randen der kampong. Eindelijk zag men de colonne van het 3e bataljon infanterie, ± 250 man sterk, onder kapitein Picard, met een sectie bergartillerie op den straatweg verschijnen en zich in gevechtsvorm scharen. Des ondanks bleef het een ongelijk kamp. De mindere getalsterkte werd echter ruimschoots vergoed door het beleid der officieren en de geoefendheid onzer dappere soldaten.

Het vuren en wedervuren, dat zich liet hooren, was oorverdoovend.

In het geratel van het geweervuur mengde zich thans het gedonder onzer bergstukken.

Het scheen dat de vijandelijke scherpschutters het hoofdzakelijk op onze officieren gemunt hadden. Luitenant Weijerman bekwam, terwijl hij de veldflesch naar den mond bracht, een schot door den rechterpols en door het hart, dat dezen veelbelovenden officier dood ter aarde deed storten. Luitenant Swaab werd de rechter elleboog verbrijzeld. Van de artillerie, welke zich dapper kweet, werden de bedieningsmanschappen bijna allen door het vijandelijk lood getroffen.

Het gevecht had reeds eenige uren geduurd, en nog was geen beslissend voordeel behaald; tegen half vijf zoude met een gedeelte der colonne eene omtrekkende beweging beproefd worden, om dan van twee zijden storm te loopen. In weerwil van het moorddadig vuur, werd de omtrekking ten uitvoer gebracht; allengs verminderde het schieten, en toen onder hoorngeschal en luide hoera's met onstuimige drift 's vijands stelling bij Siëm bestormd werd, vond

men haar verlaten; — de verdedigers hadden den aanval niet afgewacht en snel een volgende positie ingenomen, waarvan de reeds gemelde versterking deel uitmaakte. Luitenant De Back bekwam last, Siëm met zijn troep bezet te houden. De andere colonne rukte verder voorwaarts, om de stelling aan te grijpen, welke den vijand nog grootere voordeelen bood.

Men won geen duim gronds; de strijdkrachten, waarover de goedgewapende Atjehers beschikten, waren te overmachtig sterk. Hardnekkig bleven de onzen evenwel het gevecht voortzetten, in de hoop voor het vallen der duisternis meester te zijn van de positie. Doch steeds donkerder teekende zich de sluier van den aanbrekenden nacht, en nog knetterde het geweervuur, nog immer dreunden onze kanonnen, en eindelijk dwong de algeheele duisternis het gevecht te staken. De troepen verzamelden zich, en in carréformatie werd het bivak betrokken.

Was het overdag drukkend heet geweest, thans pakten zich donkere wolken boven het gebergte samen, die zich in den nacht ontlastten en tot in den morgen een dichten regen op den vermoeiden troep deden neerstroomen.

Zonder de minste beschutting, wachtten de onzen, aandachtig luisterend en met waakzaam oog, het aanbreken van den dag. Van 's morgens tien uur af hadden onze soldaten dien dag niets gebruikt; ook de meeste officieren hadden slechts hun ontbijt genuttigd. Gelukkiger trof het de troep te Siëm. Omstreeks 8½ uur passeerde aldaar een transport munitie onder luitenant K. A. Vosmaer, waarbij de 1e luitenant P. Holten en de 2e luitenant H. M. Vis, welk transport tevens met zich voerde het voor

den troep bestemde middageten. Het transport, dat een aanmerkelijke lengte besloeg, telde slechts 50 man dekkingstroepen.

Van Siëm zette zich het transport in beweging om de colonne Picard op te zoeken.

Maar het „zoekt en gij zult vinden" werd voorzeker zelden zoo gelogenstraft als bij die gelegenheid.

In de volmaakste orde bewoog zich de trein behoedzaam langs den duisteren weg, welke door de kampong voert. Het was een rondtasten in den blinde, en, waarbij de kans, om in een hinderlaag te vallen, niet gering was.

Men luisterde scherp toe, maar slechts het geklikklak der tegen elkander slaande eetketels en het eigenaardig gekraak der bamboe-draagstokken stoorden de nachtelijke stilte. Nu en dan werd halt gehouden en een signaal gegeven, maar steeds bleef dit onbeantwoord.

Had de colonne Picard geweten, welk een overvloed van spijs in aantocht, ja nabij was, voorzeker ware zij niet in gebreke gebleven, door contrasignalen hare standplaats aan te duiden, doch een krijgslist des vijands vreezend, die gedurende het gevecht onze signalen ook herhaalde, liet zij ons hoorngeschal onbeantwoord.

Eensklaps stuitten de voorste dektroepen op eene groote bamboedoeri-versperring, welke dwars over den weg lag en bijna op hetzelfde oogenblik werden zij „à bout portant," beschoten. Men was, zonder het te weten, op de hoofdversterking des vijands gestuit. De soldaten weken, plotseling verrast, eenige passen terug, doch gelukkig bevonden zich Vosmaer en Vis aan 't hoofd. Met onverstoorbare koelbloedigheid had Vosmaer met één oogopslag

den hachelijken toestand overzien. Voor hem, op wien de groote verantwoordelijkheid rustte, was het voorzeker een benard oogenblik, te meer daar onder een gedeelte der dragers reeds een paniek ontstond.

Er moest dadelijk gehandeld worden; doch hoe lastig het is in sommige omstandigheden snel een besluit te nemen, Vosmaer toonde een officier te zijn, die niet spoedig in de war te brengen is.

„Voorwaarts!" klonk zijn bevel en, zonder te aarzelen, wrong hij zich, gevolgd door Vis en de voorhoede, door de scherpe bamboedoeri-versperringen liet terstond het vuur beantwoorden.

Holten werd verzocht stand te houden, ten einde over het geheel een wakend oog te houden, en zooveel mogelijk verwarring onder de dragers te voorkomen. Nadat het konvooi voor een groot deel de hindernis overwonnen had, vervolgde de voorhoede haren weg.

Nauwelijks had zij zich in beweging gesteld, of Vosmaer zag talrijke donkere gestalten langs een der facen sluipen, met het doel de onzen onverhoeds met de klewang op 't lijf te vallen. Slechts eén stout optreden kon het transport redden. „Voorhoede, attaqueeren, hoera!!" commandeerde hij met krachtige stem en gaf zelf het voorbeeld,

Onversaagd stormden Vosmaer en Vis met het troepje op den vijand los. Deze, op zooveel vermetelheid niet bedacht, en daardoor vermoedelijk in den waan gebracht, met een sterke colonne te doen te hebben, toog op de vlucht en gaf daardoor het transport gelegenheid den weg te vervolgen. Op eenigen afstand van de vijandelijke versterking werd de orde hersteld en door de officieren

raad gehouden. Daar het wegens de duisternis niet mogelijk was, de colonne Picard in dat onbekende terrein op te zoeken, werd besloten naar de versterking Kroeng Kali door te marcheeren.

Behalve enkele dragers miste men, van de gewapenden, den Amboineeschen fuselier Molée.

Toen de huisbediende van den luitenant der artillerie Doijer later in de versterking verscheen met kapmes en gordel, welke hij in de rimboe (bosch) gevonden had, werd, zonder op 't gevaar te letten, besloten terug te keeren en den vermiste op te zoeken, want het was duidelijk, dat deze gewond was geworden.

Waar nog kort te voren met zooveel inspanning een weg moest gebaand worden, heerschte thans de diepste stilte, doch Molée werd te vergeefs gezocht; hij werd eerst den volgenden morgen, met een schot in den buik, levenloos in de struiken gevonden. De ongelukkige had nog beproefd zich zelf te verbinden — zijne slobkousen en schoenen lagen nevens hem.

Toen de colonne Picard in de vroegte oprukte, om de hoofdversterking nogmaals aan te grijpen, vond zij deze eveneens verlaten. Zeer te recht wordt verondersteld, dat het vermetel en doortastend optreden van Vosmaer en zijne officieren den vijand in de meening heeft gebracht, dat hij met een groote macht te doen had, wie hij het voornemen moet toegeschreven hebben, de benting te omsingelen.

Nadat ook deze positie in onze handen was gevallen, waren wij meester van de kampong en den weg, en sinds werd de communicatie niet meer verbroken.

Namen der gesneuvelden en gewonden.

Infanterie.

Kapitein Roersch, gewond. 1e luitenant J. J P. Weijerman, gesneuveld; Swaab, gewond. Europeesche Sergeant Aarts, gesneuveld; van der Weg, gewond. Amboineesch Sergeant Lelengboto, gewond. Europeesche korporaal Boot, gewond; Weg, gewond; van Beek, gewond. Europeesche fuselier van Hillo, gesneuveld; van Beijlen, gewond; van Beek, gewond; Nat, gewond; Kesmer, gewond; Steenhouwer, gewond; van Doorne, gesneuveld; Tolmer, gesneuveld; Hogelander, gewond; Tuilo, gewond; Heitzer, gewond; Wessendorf, gewond; Brusse, gewond; Zammant, gewond; van Kolthoorn, aan bekomen wonden overleden. Amboineesche fusilier Samson, gewond; Pesurisa, gewond; Molée, gesneuveld. Inlandsche fuselier Singodikomo, gewond; Metil, gesneuveld; Sopawiro, gewond.

Artillerie.

Europeesche korporaal 1e klasse Kamp, gewond; Gijsbers, gewond; van der Kieft, gewond. Europeesche korporaal 2e klasse Trappenberg, gewond; Lenaerto, gewond; Galis, gewond.

Genietroepen.

Europeesche geniesoldaat Holman, gewond; Schroons, gewond.

Cavalerie.

Europeesche cavalerie de Vet, gewond.

Ambulance personeel.

Europeesche ziekenoppasser Sauerbry, gewond.

GEVECHT BIJ LAMKOENJIT

9 Juni 1894

Op een half uur afstands van Ketapan Doewa, een post der geconcentreerde linie, ligt, nabij den voet van het gebergte, niet ver van de kloof van Glitaroeng, onze benting Boekit-Daroe.

Deze heuvelbenting, met haar voorwerk Boekit-Terrin, bewaakte den ingang van die kloof. Ofschoon hare vuurmonden, evenals die van Boekit-Terrin, dien weg voldoende beheerschten, zoo belette de ligging van Boekit-Daroe den vijand niet haar met voordeel te beschieten. De omringende wildernis op de berghellingen bood den loerenden Atjeher ruimschoots schuilhoeken aan, om ongestraft uren achtereen de bezetting te bestoken.

Tevergeefs werden de borstweringen verhoogd, tevergeefs met den mitrailleur de verraderlijke plekken bepoeierd; immer wist de vijand hooger liggende rotsblokken en scheuren op de amphitheatersche berghelling te vinden.

Nergens was men meer gedekt tegen de vijandelijke kogels, die zelfs door de barakken der soldaten drongen, en meermalen de slapenden doodden.

In verband met de nieuwe pacificatieplannen moest deze post worden opgeheven. Daartoe rukten op den 9n Juni 1894 drie colonnes uit:

1 compagnie infanterie, met 1 sectie berg-artillerie, naar Biloel;

1 compagnie infanterie, met 1 sectie berg-artillerie, naar Boekit-Daroe, en daartusschen, bij Lamkoenjit, 2 brigades maréchaussées (sterk 60 man), onder commando van den luitenant H. M. Vis.

De geheele expeditie te beschrijven, zoude ons te ver leiden, en wij willen ons daarom bepalen bij de verrichtingen der maréchaussées, als hebbende deze de moeilijkste en belangrijkste opdracht.

Ter verduidelijking zij gezegd, dat Biloel, evenals Bt.-Daroe, nabij het gebergte ligt. Onbekend zijnde met het terrein, was voor Vis een moeilijke taak weggelegd, moeilijk, omdat in dat land der hinderlagen, terreinkennis een hoofdfactor is, om de guerilla's van het lijf te houden.

Bij aankomst te Lamkoenjit bleek, dat een groote kampong haar scheidde van het gebergte, zoodat Vis, wilde hij aan de gegeven opdracht voldoen, vóor die kampong moest gaan liggen. Volgens verklaring van den gids was het volk niet te vertrouwen; toch gelukte het hem de brigade langs een omweg naar een punt te brengen, van waaruit het gebergte kon bespied worden. Een diepe droge sloot, pl. m. 600 M. van den voet van het gebergte, bood een uitmuntende stelling met vrij uitzicht, en niets zou de aanwezigheid der onzen verraden hebben, wanneer niet, op 500 M., op hun linker flank, vlak voor den kamponggrand, een Atjehsche versterking, met daarbij liggenden

wachtpost op een heuvel, de sluipende maréchaussées opgemerkt hadden. Het was toen 9 uur in den morgen.

In de kampong werd op de tongtong alarm geslagen en haalden eenige bewoners het grazende vee naar binnen. Vis begreep, dat hij nu opmerkzaam moest zijn, daar dit alles blijkbaar geschiedde met kwade bedoelingen, eene voorbereiding was tot vijandelijkheden.

Eerst om 10 uur knalden uit de versterking geweerschoten, waardoor zekerheid verkregen werd dat de kampong werkelijk met den vijand heulde. — Vis bekwam spoedig een schot door het onderbeen, en kort daarop waren eveneens twee maréchaussées gewond.

Niettegenstaande zijne verwonding bleef hij het commando voeren, want van zijn houding was het welslagen der onderneming afhankelijk en hij wilde het vertrouwen, in hem gesteld, niet beschamen. Het hevig schieten, door de echo's der bergen herhaald, deed van lieverlede meer volk toestroomen, zoodat de kring der vijandelijke schutters zich meer en meer uitbreidde.

De rook, welke boven het struikgewas en het dichte gebladerte kronkelend omhoog steeg, verraadde dat de vijand zijwaarts zijne linie steeds verlengde, om den maréchaussées ook den terugweg af te snijden.

Het was 11½ uur, toen Vis tot de retraite moest besluiten.

Er was geen tijd meer te verliezen.

Al vurende en bij gedeelten terugtrekkende, bereikte de troep Missigit Oleh-Soesoeh, welke op 900 M. achter de vorige stelling gelegen was.

Gedurende die retraite drong de vijand sterk op en was

het alleen aan de kloeke houding der maréchaussées en de beleidvolle aanvoering van Vis te danken, dat de schreeuwende Atjehers geen klewang-aanval durfden wagen.

Hinkend en op zijn sabel steunende, commandeerde Vis zijn troep en verdroeg met mannelijke zelfbeheersching de steeds heviger wordende pijnen.

Dat zulk een houding niet zonder invloed was op zijne maréchaussées, spreekt van zelf.

In weerwil van het hevig vuren, bekwamen de onzen geen gewonden meer.

Behalve Vis zelf en de twee in den aanvang geblesseerden, werd bij dien terugtocht een maréchaussée tweemalen door den helmhoed geschoten, een ander eenmaal, en een derden werd de veldflesch verbrijzeld. Velen kregen kogels door jas en pantalon, bij sommigen werden de eetketels getroffen; kortom, 't was een flink vuur, dat ons troepje moest doorstaan, maar 'twelk dit toch zoo wonderlijk spaarde.

In de Missigit kon de vijand met meer gerustheid afgewacht worden, en het duurde ook niet lang, of onze goed gerichte salvo's deden den Atjeher afdeinzen.

Uit onze versterking Tjot Goë, waar het vuur gehoord werd, daagde hulp op.

De gewonden werden aan het toegesnelde detachement toevertrouwd en weggebracht, maar Vis weigerde zoowel het bevel over te geven als het gevecht te staken, daar hij den stelligen last had bekomen, niet vóór 2 uur zijne positie te verlaten.

Wederom trok hij naar voren en nam vóór de Missigit, zijwaarts van de kampong, stelling. Een woest gehuil en hevig slaan op de tong-tong bewezen, dat de vijand zijn

voorwaartsche beweging opgemerkt had, doch de maréchaussées lieten zich niet wegschreeuwen, noch wegjagen, maar bleven vastberaden op hun post.

Om 2 uur n.m. werd op Tjot-Goë de terugmarsch aangenomen, alwaar Vis van hevige pijn ineen zakte; hij werd per tandoe naar den Kraton vervoerd.

Noch te Biloel, noch te Boekit-Daroe werden de colonnes verontrust, dank zij de afleiding, welke Vis den vijand had gegeven.

De post te Boekit-Daroe werd opgeheven, zonder bemoeilijkt te worden.

Dat de excursie met gunstigen uitslag bekroond werd danken wij hoofdzakelijk aan het beleidvol optreden van den luitenant Vis en de kranige houding zijner dappere maréchaussées.

DE VERDEDIGING VAN HET MIJN-ETABLISSEMENT ORANJE-NASSAU

EPISODE UIT DEN BANDJERMASINSCHEN KRIJG

(1859—1863)

De oorlog van 1859—1863 in de Z. en O. Afdeeling van Borneo gevoerd, meer bekend onder den naam van Bandjermasinschen krijg, is voorzeker mede een van de belangrijkste uit de Nederlandsch-Indische krijgsgeschiedenis.

Belangrijk, uit een militair oogpunt waargenomen en leerrijk op staatkundig gebied, omdat de aanleiding tot den opstand der bevolking in hoofdzaak toe te schrijven was aan het gebrek aan kennis van land en volk, en de veronachtzaming daardoor van hunne gebruiken en instellingen.

Zooals het opschrift van dit opstel reeds meldt, ligt het geenszins in onze bedoeling, den Bandjermasinschen krijg te behandelen en alzoo in minder gewenschte en onvolkomen herhaling te treden van hetgeen door van Rees en anderen zoo uitvoerig en belangwekkend is beschreven, doch het toeval bracht ons in kennis met een veteraan

uit dien krijg, en hoe eenvoudig en bescheiden ook diens lotgevallen werden medegedeeld, het stond bij ons vast dat deze in wijderen kring moesten bekend worden.

Wij raadplegen van Rees, om als inleiding een kort overzicht te geven van de aanleiding tot den Bandjermasinschen krijg.

* *
*

In 1852, bij den dood van den prins-troonopvolger, verhief onze regeering, in strijd met aloude instellingen (slecht voorgelicht door den toenmaligen resident van de Z. en O. afdeeling van Borneo) diens onechten zoon, Tamdjid illah tot troonopvolger en rijksbestuurder. Te vergeefs werd in 1853 door den sultan Adam en vele rijksgrooten een gezantschap naar Batavia gezonden, om de hooge regeering te smeeken, het groot onrecht te herstellen en Hidaijat-illah, den jongeren maar wettigen zoon van den overleden kroonprins, als troonopvolger te erkennen.

In luide klachten openbaarde zich de steeds toenemende ontevredenheid, zoodat de regeering er toe overging Hidaijat tot Mangkoe-Boemi (Rijksbestuurder) te benoemen (1856). Volgens contract van 1826 berustte de uitvoerende macht in handen van den Mangkoe-Boemi.

Den 1en November 1857 overleed de sultan en werd opgevolgd door Tamdjidillah (onwettigen kleinzoon). De bij eene troonsbestijging gebruikelijke zalving en besprenkeling met het heilig water uit de Tjandi had echter, door Hidaijat's toedoen, nimmer plaats.

Tamdjid gaf spoedig blijken, niet berekend te zijn voor de sultans-waardigheid en had weldra ook met vele moeilijkheden te kampen, daar Hidaijat en vele andere prinsen naar de oppermacht streefden. Zijn oom Pangeran Präboe wilde zich met geweld meester maken van den troon; Hidijat bleef aandringen op zijne rechtmatige aanspraken, welke alweder betwist werden door Pangeran Antassari, die zich rechten afstammeling noemde van Tamdjid-illah I (in 1786 wederrechtelijk regeerend sultan).

Een huwelijk, in October 1858, op aanraden der regeering, gesloten tusschen Tamdjid's oudsten zoon en Hidaijat's dochter, was niet bij machte de verstandhouding tusschen de beide halfbroeders te verbeteren.

Nijd en afgunst, welke in den boezem der sultans-familie heerschten, brachten ook spoedig verdeeldheid onder de bevolking.

Moord, roof, twist en dweepzucht hielden haar voortdurend in onrust en wakkerden het smeulend vuur des opstands meer en meer aan.

In die dagen werden ter Westkust van Borneo eenige brieven aan de aldaar verblijf houdende Bandjereezen onderschept, welke de hoogst oproerige stemming te Bandjermasin verrieden. De brieven werden door de regeering op 2 Februari 1859 per Z. M. stoomschip Ardjoeno ter inzage gezonden aan den Resident te Banjermasin.

Edoch, wat den minst helderziende klaar moest zijn, ontging den Resident, en de Ardjoeno aanvaardde met een geruststellend antwoord de terugreis naar Batavia!

Kort daarop, Maart 1859, werd in het landschap Moening

een nieuwe vorst uitgeroepen onder den naam van Sultan Koening, die de bevolking te wapen riep.

Deze wapenkreet drong door de Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo en gaf het sein tot den opstand.

Het verzet richtte zich ook spoedig tegen ons bestuur en ontaardde van lieverlede in een godsdienstkrijg. Tamdjid's vrees en onmacht waren oorzaken, dat de onlusten groote afmetingen aannamen, zoodat de Regeering moest ingrijpen en de kolonel Andresen naar Bandjermasin werd gezonden, die op den 29 April 1859 aldaar debarkeerde en 's anderdaags het militair commando overnam.

Den 1en Mei schorste hij den Resident in zijne betrekking en nam tevens het burgerlijk bestuur in handen.

Onderwijl waren reeds gruwelijke onheilen te betreuren. Zoo waren op den 3en April van de kolenmijnen Julia-Hermina en Goenong Djabak al de werken vernield en de beambten afgemaakt.

Daarna trok een gedeelte der steeds aangroeiende benden moordend en plunderend verder en bedreigde eveneens het mijn-etablissement te Kanlangan (30 April).

Hoe dapper ook de mijndirecteur Wijnmalen met de Europeesche en inlandsche geëmployeerden zich verdedigden, zij allen vielen als slachtoffers van de dierlijke woede der muiters.

Onder luide jubelkreten werden daarna de weerlooze vrouwen en kinderen uit hunne schuilhoeken gesleurd, mishandeld en op de onmenschelijkste wijze vermoord. Vooral de Mohamedaansche priesters waren meedoogenloos en hitsten de opstandelingen aan tot die menschenslachterij. Slechts enkele vrouwen bleven gespaard voor de harems der prinsen en hoofden.

Mevrouw Wijnmalen onderging echter de meest wreedaardige martelingen, zelfs zieltogende werd zij nog verminkt. Haar zoontje, getuige van dit beestachtig schouwspel, smeekte weenend ook hem te dooden, waarop een dier bloeddorstige schurken een kruik opnam en daarmee het zevenjarig knaapje den schedel verbrijzelde.

Meerdere gruwelen zijn gepleegd, welke wij echter onbesproken laten, om stil te staan bij de belegering en verdediging van het mijn-etablissement Oranje-Nassau, 't doel van dit opstel.

* *
*

Het mijn-etablissement Oranje-Nassau, veelal Pengaron geheeten, naar de streek van dien naam, ligt ongeveer drie dagreizen van Martapoera, de residentie der sultans, aan den linkeroever van de Soengez Riam en aan den voet van een heuvelenrij.

In dien tijd bestond het etablissement uit de woningen der mijn-geëmployeerden en het dwangarbeiderskwartier; de mijn zelf lag ongeveer 2000 M. stroomafwaarts. Op 2 à 300 schreden ten oosten en ten westen van het etablissement bevonden zich de kampongs van de Bandjereesche matrozen der laadprauwen en van de dwangarbeiders, die zich het beste gedroegen. Naast het etablissement stonden de woningen voor den post-commandant en den officier van gezondheid, voorts de kazerne met keuken.

Volgens contract met den sultan, was het niet geoorloofd een sterkte te bouwen, noch om geschut te bezitten, reden waarom én het etablissement én de kazerne geheel open stonden.

Het mijnpersoneel bestond uit: den directeur Jansen, de hoofdopzichters Flcquet en Bertrand, den pakhuismeester Gosewitz en twee mindere beambten, (een dezer heette Lubbert), 400 dwangarbeiders en 300 matrozen voor de laadprauwen. De bezetting, welke onder bevel stond van den 1[en] luitenant A F. Beeckman, telde: een officier van gezondheid (Diepenbroek), een Europeesch onderofficier, 5 Europeesche en 45 inlandsche militairen.

Elke maand werden levensmiddelen door prauwen van Bandjermasin aangevoerd; de matrozen moesten in eigen onderhoud voorzien. Reeds in den loop van de maand Maart 1859 drongen geruchten van den opstand tot het etablissement door, redenen waarom Beeckman eenige veiligheids-maatregelen nam. 's Nachts zond hij sluippatrouilles uit, teneinde den omtrek te doorzoeken; verkleede soldaten bezochten de omliggende kampongs en passars (markten) enz.

Een verdacht geval was het vergiftigen van 30 à 40 jachthonden van het etablissement. Toen daarna bij een dwangarbeider, een gewezen hadjie (priester), allerlei middelen tot brandstichting gevonden werden, waren de onzen op hun uiterste qui vive!

Den 7[en] April bekwam Beeckman van den militairen commandant te Bandjermasin bevel om de kazerne te versterken, daar Antassari aan het hoofd van 500c muiters het etablissement bedreigde.

Zoodra Beeckman machtiging bekwam, zich te versterken, toog hij zonder verwijl aan den arbeid. Het was geen gemakkelijke taak, daar het etablissement met het kampement een omtrek besloeg van 1600 meters; namelijk 600

in 't front en 200 in de breedte. Dank zij den overvloed van reserve-palen voor de mijngangen, was het mogelijk den post spoedig in staat van tegenweer te brengen, zoodat binnen 24 uren althans de kazerne van eene 2 M. hooge palissadeering met schietgaten was omgeven.

Een kruitmagazijn, dat op den top van een heuvel stond, werd afgebroken en naar de kazerne verplaatst, onder de vóórgalerij van het soldaten-logies.

Daar de aangrenzende heuvels het etablissement geheel beheerschten, liet Beeckman aan de meest bedreigde facen traversen van slaaptafels aanbrengen. De tonnen en watervaten werden van water voorzien.

Ten einde de orde en tucht gedurende de verdediging te handhaven, werden de dwangarbeiders en de matrozen in afdeelingen gesplitst en onder bevelen gesteld van de mijnbeambten. Aan elke afdeeling werd een plaats in de alarmstelling aangewezen; de verdediging der kazernen, buiten- en binnenpoorten, werd aan de bezetting toevertrouwd. Voor een honderdtal vertrouwde dwangarbeiders werden bamboelansen gemaakt. Met de alzoo verstandig genomen maatregelen kon de vijand met meer gerustheid worden opgewacht.

In dien tusschentijd was Pangeran Antassari met een bende van 150 man, de voorhoede van zijn strijdmacht, in aantocht, met het voornemen het etablissement te overrompelen, maar hij staakte den marsch op het bericht, dat de onzen zich versterkt hadden. Hij nestelde zich in de naburige kampongs en gaf bevel zijn geheele leger te doen oprukken. Dit oponthoud schonk Beeckman gelegenheid het geheele etablissement te versterken en aan de hoeken der zuiderfacen bastions aan te brengen, elk bewapend met een eenponder.

Deze stukken, vroeger in een der magazijnen gevonden en vermoedelijk nog afkomstig uit den tijd der Compagnie, waren echter onbetrouwbaar. Maar de nood maakt vindingrijk. De heer Floquet (hoofdopziener) had ergens gelezen, dat de Franschen in Algiers flesschen, met kruit gevuld en met klei aangestampt, en van een lont voorzien, die even boven den hals uitstak, met goed gevolg als handgranaten hadden aangewend. Deze glazen projectielen werden ook door Beeckman vervaardigd om het gebrek aan handgranaten en ijzeren geschut aan te vullen. Ook werden om de versterking wolfskuilen gegraven, waarin aangepunte bamboes als gevelde lansen staken, en de kuilen bedriegelijk overdekt. Ter verkrijging van een vaksche wijze van verdediging, verdeelde Beeckman zijne stelling in verschillende afdeelingen, welke door goed sluitende poorten gemeenschap hadden. 's Nachts ontstak men steenkolenvuren, welke den omtrek voldoende verlichtten, om een onverhoedschen aanval te voorkomen.

Tevergeefs wachtte men op de prauwen met vivres van Banjermasin. In het voorbijgaan zij gezegd, dat terstond na het hooren der verontrustende berichten, een prauw naar de hoofdplaats was gezonden ter ontvangst van levensmiddelen voor den troep en voor het mijnpersoneel. Klaarblijkelijk misleidde de Resident zich zelf, wilde hij het dreigend gevaar niet inzien, want de vivres voor het mijnpersoneel bleven achterwege en zelfs verbood hij het mijnwerk en den kolenafvoer te staken. Dit verbod in acht te nemen, was onmogelijk daar alle werkkrachten noodig waren, om het etablissement te versterken. Daar de mondvoorraad voor het mijnpersoneel door nalatigheid

niet opgezonden werd, was de directeur verplicht het rantsoen der dwangarbeiders en matrozen op de helft te brengen en later op een kwart.

In den morgen van den 26en April daagde de vijand op. Een matroos bracht het bericht dat in de nabij gelegen kampong zich een vijandelijke macht verzamelde. Het was toen 7 uur v. m.

In alle stilte werd de alarmstelling ingenomen en nauwelijks stond ieder op zijn post, of 3 à 400 muiters naderden, onder het aanheffen van krijgsgeschreeuw en uitdagende kreten.

De voorvechters, die geheel beschilderd waren en door het dragen van djimats (talismans) zich onkwetsbaar waanden, vormden de voorste linie.

Onder een woesten krijgsdans en het roepen van „schiet maar!" kwamen de onkwetsbaren nader en nader.

Dat uittartend geschreeuw was Gosewitz te machtig; hij brandde den met schroot geladen eenponder af, die, wel is waar, een weinig scheurde, maar toch vele voorvechters in het zand deed bijten.

Dit schokte 's vijands overmoed, hij weifelde en staakte den aanloop. Slechts zeven voorvechters stormden vastberaden naar voren, om met opgeheven klewang de palissadeering om te kappen.

Toen ook eenigen dezer door geweerkogels gedood werden, nam de geheele bende overhaast de vlucht en trok op de kampongs terug.

Antassari, ten hoogste ontstemd, weet het ongeluk van den dag aan de hoofden, die, in strijd met zijn bevel, den aanval te vroeg begonnen hadden; deze had eerst om 2 uur, en van alle kanten tegelijk moeten plaats hebben.

Van het gebeurde zond Beeckman een rapport aan den militairen commandant te Bandjermasin, maar het bericht viel in handen van den vijand, en de overbrenger werd gedood.

Tot nog toe hadden de Bandjersche matrozen geen reden tot wantrouwen gegeven, doch eenige dagen later deserteerde er een honderdtal; van de veroordeelden liepen slechts enkelen over, zoodat de laatsten meer vertrouwd werden.

Toen nu een elftal hunner, belast met het toezicht over de veekraal, door de muiters vermoord werd, had men zekerheid, dat de dwangarbeiders met den Bandjerees geen gemeene zaak zouden maken.

Dagen verliepen, voordat de vijand zijne aanvallende beweging herhaalde. Den 8en Mei, 's morgens, vertoonde hij zich plotseling op de omliggende heuvels en opende het vuur. Van dien dag af begon het eigenlijke beleg, het merkwaardigste van den Bandjermasinschen krijg.

Terwijl een gedeelte op de domineerende heuvels het etablissement onder vuur nam, sloten verschillende drommen de onzen van alle kanten in.

Na het etablissement eenige uren beschoten te hebben, trok de hoofdmacht terug, met achterlating van een vijftigtal posten, die gedurende den nacht de schildwachten trachtten te bekruipen.

Den volgenden dag ondernamen de muiters wederom een aanval. Begunstigd door een nevelachtigen morgen, beproefden de vijandelijke tirailleurs de sterkte te naderen, maar de posten hadden de donkere schimmen door de struiken zien sluipen en maakten alarm. Na eenige schoten

was de vijand verdwenen, maar de golving van 't hooge gras verraadde zijne aanwezigheid in de buurt. Toen het zonnelicht zich een weg door den nevel had gebaand, ontwaarde men in de verte gewapende drommen, welke zich in beweging zetten en naar het etablissement optrokken. Van onzen kant werd reeds terstond, nadat de vijand gesignaleerd was, de alarmstelling ingenomen. Ditmaal gingen de muiters voorzichtig te werk; terwijl de hoofdmacht zich op geweerschots afstand achter bosschen verschool, gleed een zwerm tirailleurs als slangen door het gras; zich zorgvuldig gedekt houdende, opende de vijand een levendig geweervuur.

Blijkbaar bevonden zich onder de tirailleurs goede schutters, want het duurde niet lang, of twee Europeanen, Jacob en Middeldorp, werden getroffen.

De onzen bleven dat vuur niet schuldig en mikten hoofdzakelijk op de getulbande koppen, die zich boven het struikgewas waagden.

Langzaam voortrukkende, zwaaiden de muiters dreigend met den breeden mandow en honderden lansen flikkerden in het zonnelicht. Onder het aanheffen van een woest krijgsgeschreeuw liepen zij ten laatste storm, doch op 50 passen vóór de palissadeering stuitten onze kogels hun woeste vaart. Tevergeefs liepen prinsen en hoofden langs de gelederen, om hunne weifelmoedige troepen te doen stormen.

Geen aanmoedigende kreten, noch bedreigingen waren in staat de bende stand te doen houden; de vele verliezen hadden een paniek doen ontstaan, welke weldra in een ordelooze vlucht ontaardde. Gedurende drie achtereenvolgende dagen bestormde de vijand in dichte massa's

onze stelling, doch telkens werd hij dapper afgeslagen. De dwangarbeiders vochten moedig mee. De sluipmoord op hunne medeveroordeelden gepleegd, had hen bovendien met doodelijken haat en wraaklust bezield jegens den Bandjerees. De vijand bepaalde er zich nu toe de omliggende hoogten te bezetten, waar hij zich, uit vrees voor onze scherpschutters, in kuilen verschool en goed gedekt, de onzen voortdurend beschoot.

Ofschoon gebrek aan krijgstucht en onervarenheid in het oorlogvoeren de oorzaken waren dat de muiters, trots hun overmacht, het etablissement niet bemachtigden, de uitgestrektheid van onze stelling noopte de bezetting tot ontzaglijke inspanning, vooral gedurende den nacht.

Daar de onzen geheel op zichzelf moesten steunen, zonder vooruitzicht op spoedige hulp, moest Beeckman alle maatregelen bedenken, om zijn post tegen eene overrompeling te behoeden.

Maar hij liet zich niet ontmoedigen en, dank zij zijn krachtigen geest en beleidvol optreden, wist hij niet alleen eene opgewekte stemming te handhaven, maar zich ook door de dwangarbeiders en matrozen te doen eerbiedigen en gehoorzamen. Om den wachtdienst beter en gemakkelijker te kunnen controleeren, werd 's nachts het veldgeschreeuw „Da" der schildwachten verboden, en moesten zij telkens evenveel slagen op de tong-tong doen als de gong aan de hoofdwacht aangaf. Ten overvloede liepen langs de posten voortdurend patrouilles.

Van Bandjermasin werd intusschen maar niets vernomen, geen enkel teeken wees op een poging tot ontzet. Wilde men de geruchten gelooven, dan zouden alle Hollanders

op Borneo zijn afgemaakt en wapperde onze driekleur nog alleen op het etablissement Oranje-Nassau.

Geheel vervuld met de zorg voor zijn post, beproefde Beeckman nogmaals Bandjermasin met zijn neteligen toestand bekend te maken. Maar steeds bleven de boden weg, en, zooals later bleek, waren zij allen in handen van den vijand gevallen. Alle gemeenschap en toevoer bleef afgesneden en daar ook het slachtvee door den vijand geroofd was en de mondvoorraad begon te minderen, kreeg de toestand een bedenkelijk aanzien. Gelukkig dat onachtzaamheid van den vijand de bezetting vrijwaarde voor algeheel gebrek.

Steunende op zijn overmacht en bij voorbaat verzekerd van den val van het etablissement, vond hij het onnoodig de omliggende rijstvelden te verwoesten. Beeckman wist van alles voordeel te trekken en daar de vijandelijke veldwachten op verren afstand stonden, was het hem mogelijk meermalen padi te doen snijden. Bovendien werden bij eene verkenning aan den overkant van de rivier, door Beeckman zelf geleid, twee padischuren ontdekt en buit gemaakt. Bezig met den voorraad in prauwen over te brengen, werden de onzen door de uitgezette posten ontdekt en beschoten. Beschermd door het dekkingstroepje trok men in goede orde terug.

Alweer verliepen dagen, zonder dat de vijand die onze positie geblokkeerd hield, zich liet zien. In dien tijd legden de onzen de matrozen-kampong in de asch en werd het terrein in den omtrek zooveel mogelijk van hoog struikgewas gezuiverd.

In den nacht van den 12[den] Mei werd de bezetting

plotseling gealarmeerd door het geroep van „amok". Er ontstond een oogenblik van paniek; Beeckman, uit den slaap gewekt, was in een oogwenk opgesprongen en stormde naar het bastion, waar reeds eenige soldaten zich hadden verzameld. Vlak bij het bastion zag hij een donkere gedaante op de palissadeering, die op het punt stond zich naar buiten te laten afglijden. Beeckman en eenige soldaten gaven vuur; de gedaante viel, maar stond dadelijk weer op en vluchtte.

Eenige schoten werden hem achterna gezonden, maar de duisternis belette behoorlijk te richten. Toen het rumoer bedaarde, kwam men tot de treurige ontdekking, dat de officier van gezondheid Diepenbroek vermoord was. Wat had plaats gegrepen?

Diepenbroek, die de wacht had en door Beeckman moest afgelost worden, was op weg naar diens woning, om hem te wekken. Voor het dwangarbeiders-kwartier sprong een veroordeelde hem onverhoeds te lijf en doorstak hem de borst.

Diepenbroek slaakte een doordringenden kreet, welke den opzichter Floquet verschrikt naar buiten deed snellen. Deze zag den officier wankelen en door een tweeden stoot ter aarde vallen. Onverschrokken werpt de opzichter zich op den moordenaar en grijpt diens wapen, dat echter teruggetrokken werd en Floquets handen verwondde.

Op zijn beurt wordt de dwangarbeider door een te hulpsnellenden fusilier aangevallen, waarna hij de vlucht neemt.

De dood van den officier van gezondheid was een groot verlies voor de bezetting, daar de gewonden en vele zieken thans verstoken bleven van geneeskundige hulp. De toe-

stand der belegerden werd steeds benarder. Behalve een weinig rijst, leed men aan alles gebrek. De bezetting was letterlijk uitgeput van honger en inspanning; een groote neerslachtigheid begon zich onder de dwangarbeiders en trouw geblevene matrozen te openbaren.

De eerstvolgende dagen verliepen weder, zonder dat de belegerden op noemenswaardige wijze verontrust werden. Niet ongestoord ging echter de nacht van den 17en Mei voorbij. Onder bescherming der diepe duisternis gelukte het een bende, ondanks de grootste waakzaamheid der schildwachten, tot dicht voor de palissadeering te sluipen.

Een troep voorvechters, naar schatting dertig in getal, slaagde er in het zuidelijk bastion te bereiken, waar Bandjereesche matrozen de wacht hadden. Over hunne, van treden voorziene schilden klauterden zij als katten tegen de palissadeering op. De voorste sprong terstond op het bastion en liep met opgeheven klewang op de matrozen in. Door den onverhoedschen aanval verrast, gingen deze luid schreeuwend op de vlucht. Gelukkig maakte Floquet juist de ronde en zag den indringer; ook de hen vergezellende inlandsche fusilier Panas had den fantastisch beschilderden voorvechter ontdekt. Beiden sprongen gelijktijdig naar voren. De muiter stoof verschrikt achteruit en trachtte langs denzelfden weg weer naar buiten te komen, doch op de palissadeering reeg Panas hem aan de bajonet. Brullend van pijn stortte de voorvechter tusschen de versperring en sleepte in zijn val eenige andere muiters mee, die op 't punt stonden over te klimmen.

Eenige seconden later hoorde men te midden der duisternis het geloop van vluchtende menschen. Na de mislukte

overrompeling waagde de vijand geen tweede poging meer en vergenoegde zich, de belegerden nu en dan van de domineerende hoogte te beschieten.

Intusschen kwam maar geen hulp opdagen; de nood begon te nijpen en de ellende werd vooral door het groot aantal zieken en de gewonden immer grooter. De ontzettende gedachte, dat de hoofdplaats afgeloopen en alle hoop op redding verloren was, werd voor de bezetting eene ontmoedigende zekerheid.

Op den morgen van den 20en Mei meldde zich een parlementair, die den commandant een brief overbracht, behelzende de mededeeling, dat onze positie niet meer zoude aangevallen worden en de bezetting zoo noodig levensmiddelen kon ontvangen. Beeckman echter liet zich niet verschalken, maar verdubbelde zijne waakzaamheid, terecht verraad duchtende. Dit vermoeden bleek niet ongegrond, daar toch geen der uitgezonden boodschappers terugkeerde.

Hoe menig uur bracht Beeckman op het bastion door, turende in de verte, of hij ook bajonetgeflikker zag, dat de lang verbeide hulp aankondigde. Maar elke dag bracht eene nieuwe teleurstelling; de hoop op ontzet kon worden opgegeven.

Desniettemin wist Beeckman met voorbeeldelooze zelfbeheersching zijne ongerustheid te verbergen en hoop te veinzen. Hij had het vast besluit genomen, met ijzeren moed zich tot het uiterste te verdedigen. Eindelijk bereikte een boodschapper van den militairen commandant te Bandjermasin het etablissement en boodschapte, dat kolonel Andresen in aantocht was en onze troepen de muiters

overal voor zich deden wijken. Met groote vreugde werd deze tijding begroet! Het duurde echter nog vele dagen, vóórdat onze troepen gezien werden en eerst op den 18den Juni gelukte het kolonel Andresen den luitenant Beeckman en de zijnen te ontzetten.

Gedurende twee maanden alzoo was de gemeenschap verbroken geweest. Vermoeienis, ontbering en ellende had de bezetting dapper doorstaan. Dank zij Beeckman's ijver, moedig voorbeeld en beleid, zijn schrander overleg en groote waakzaamheid, bleef Oranje-Nassau behouden.

Voor zoover wij hebben kunnen nagaan, werd voor de verdediging van het etablissement de Militaire Willemsorde uitgereikt aan: luitenant Beeckman, den directeur (administrateur) Jansen, korporaal den Hartog, fuselier Middeldorp. De Europeesche opzichters en de pakhuismeester bekwamen ieder een gouden horloge met inscriptie; mindere beambten ontvingen elk een zilveren horloge, eveneens met inscriptie. Vele dwangarbeiders kregen vermindering van straf of werden voor den verderen duur van hun straftijd ontslagen.

DE OVERVAL VAN HET BLOKHUIS BLANG-TJOET

29 Juli 1894

Op den grooten weg, welke Lambaroe (hoofdkwartier der geconcentreerde linie) met Anak-galoeng verbindt, stond, in de nabijheid van onzen tusschenpost Lambarith en ongeveer 100 schreden van den linkeroever der Atjeh-rivier, het blokhuis Blang-Tioet.

Weleer lag, op pl. m. 300 M. aan gene zijde van den weg, eene versterking van dien zelfden naam, te midden van een dichtbegroeid plekje en geheel verscholen onder het bladergewelf van een reusachtigen boom, op wiens forsche takken een observatiepost was geplaatst,

Deze versterking, door onze bondgenooten onder Toekoe Djohan, den panglima prang besar der „Compagnie" (veldoverste) in het laatst van 1893 veroverd, werd aanvankelijk bezet door bevriende Atjehers, onder een Toekoe, wiens borst versierd was met de groote zilveren medaille voor trouwe diensten en die dus geacht mocht worden van beproefde deugd te zijn. Edoch, in stede dat het eeremetaal den Toekoe een prikkel was tot voortdurende

behartiging van de zaak der „Compagnie", diende het van lieverlede tot dekmantel voor veel, dat het licht moest schuwen.

De liniecommandant achtte het niet langer raadzaam, dien gewichtigen post aan zulk een verdacht hoofd toe te vertrouwen; — zonder argwaan te doen blijken, werd in het begin van 1894 een reden gezocht, om de Atjehsche bezettingen door maréchaussées te vervangen en hierdoor kwam tevens een belangrijke voorraad geweren en patronen, in bruikleen afgestaan, weder in onze handen.

Weliswaar werden sinds onze transporten en patrouilles niet meer beschoten, doch de ligging der benting belette 's nachts den weg en de bruggen te bewaken, waarom de versterking geslecht en het blokhuis van dien naam opgericht werd.

Het blokhuis is opgetrokken van stevige planken van kajoe-kaso en had een atappen bedekking (palmbladeren). Een gewapend ijzerdraad-versperring met los daartusschen geworpen bamboedoeritakken vrijwaarde het voldoende tegen eene bestorming.

Was het uitzicht in het front vrij en ruim, dank zij de groote grasvlakte, welke zich van Lambaroe tot dicht bij Anakgaloeng uitstrekt, de achterkant daarentegen, namelijk de strook tusschen de Atjehrivier en den grooten weg, was dicht begroeid.

Het oog stuit aan die zijde op een ondoordringbare groene massa van allerlei boomen en gewassen; schilderachtige bamboeboschjes, afgewisseld door suikerriettuinen, hooge kokospalmen, tusschen zwaar struikgewas.

Hier en daar stonden enkele vervallen en verlaten bamboehuisjes te midden van pisang-groepen en verscholen onder het weelderig loof der boomen.

Door deze wildernis van planten kronkelden zich in grillige bochten nauw merkbare voetpaden, welke onze patrouilles in staat stellen zich op dat terrein te bewegen.

Het blokhuis, bewapend met een mitrailleur, had, op den 28 Juli 1894, een wacht van 15 infanteristen en 4 kanonniers, onder den sergeant Claesen. In een der naburige kampongs werd dien avond een poeasafeest gevierd. (Mahomedaansche vasten).

In tegenstelling van die der meeste bewoners van den Indischen Archipel, kenmerken zich de Atjehsche feesten door groote luidruchtigheid.

Dreunend slaan gongs en tongtongs tot accompagnement van wanluidende inlandsche muziekinstrumenten, bij wijlen overstemd door woest geschreeuw en getier. Bij dergelijke feesten worden, op de maat der muziek, begeleid door oorlogskreten en rhytmisch handgeklap, krijgsdansen uitgevoerd, die gemeenlijk stoute ondernemingen voorafgaan, of in de kampongs zelf in bloedige vechtpartijen eindigen.

Al dat Atjehsch rumoer drong tot het blokhuis door, zonder kwade vermoedens op te wekken.

Voor de wachthebbenden in de duiventil, — zooals de soldaten het blokhuis noemen — verliepen de uren langzaam en zwermen muskieten hadden tijd te over om hardnekkig hunne bloeddorstige aanvallen op onze braven te herhalen. Toen het nacht werd, verminderde allengs de feestvreugde in de kampong en was 't eindelijk overal doodstil. Een ondoordringbare duisternis lag over alles, en onzen schildwachten was het onmogelijk iets in den omtrek te onderscheiden. Met het geweer in de hand en de ooren gespitst tuurden zij onafgebroken naar buiten en trachtten de

ontelbare geluiden van den tropischen nacht van elkaar te onderkennen. Doch in spijt van de grootste waakzaamheid was het een bende van pl. m. 60 Atjehers gelukt zich door de struiken te bewegen en onder begunstiging der duisternis langs den dijk onder een brug nabij het blokhuis te komen.

Aangezien nog geen lantaarns om het blokhuis waren aangebracht, kon de vijand onopgemerkt tot voor de versperring naderen.

Gedurende deze oogenblikken — 't was omstreeks 12 uur — seinde Anakgaloeng met lantaarns en vroeg of er geen „nieuws" was. Dit lichtseinen, hoofdzakelijk dienende om den officier der wacht van Anakgaloeng te overtuigen, of het blokhuis waakzaam was, werd terstond eveneens door middel van lantaarns beantwoord.

„Geen nieuws," meldde Blang-Tjoet, maar nauwelijks was de laatste lantaarn neergehaald, of van achter den dijk knalden drie schoten en drongen de kogels door het dak. Bijna op hetzelfde oogenblik werd een lange bamboe opgeheven, aan welker uiteinde een hoop vlas brandde en waarmede een Atjeher het dak van het blokhuis trachtte in brand te steken.

Reeds bij de eerste schoten had de schildwacht, de fusilier Huibers, zijn geweer in den aanslag gebracht en afgevuurd op de bruine tronies, die, binnen den lichtkring der brandende toorts, achter den dijk zichtbaar waren. Maar de vijand kon, door het licht, beter richten.

Huibers bekwam spoedig een schot in den schouder. De commandant der wacht, sergeant Claesen, die naar de borstwering gesneld was en zich over de planken boog

om den toestand te overzien, kreeg een kogel in de borst, sloeg de armen uiteen en viel zieltogend neer.

De schoten werden aan weerskanten bijna „à bout portant" afgegeven. Dank zij het goed gericht vuur onzerzijds, gelukte het den Atjeher niet het dak in brand te steken. Wel beproefde hij den fakkel op het dak te werpen, doch de staak kwam met zijn vlammenden top in de versperring terecht zonder kwaad aan te richten en een tweede poging mislukte eveneens door het omverschieten van de bamboe, — een gelukkig toeval, dat veel onheil voorkwam. De onzen wisten maar al te goed, dat de vijand, ondanks den heldhaftigen tegenstand, niets onbeproefd zoude laten om het blokhuis in lichtelaaie te zetten, want eenmaal het dak in brand, zou het vuur spoedig aan de wanden lekken.

Door middel van drie vuurpijlen, met voorgeschreven tusschenpoozen opgelaten, werd om hulp gevraagd.

Sissend doorkliefden de vuurpijlen de lucht en verhieven zich ver boven de hoogste toppen der kokespalmen, op wier kruinen zij een gouden regen lieten neerkomen.

Te Anakgaloeng had men die vuurstralen in de duisternis opgemerkt en reeds uit het heftig schieten afgeleid, dat het blokhuis bedreigd werd. Inmiddels hadden de kanonniers den mitrailleur aan de vóórface zoodanige richting gegeven, dat de Atjehers verplicht waren achter den dijk te blijven, zoodat meer geweren beschikbaar kwamen voor de andere zijden en zelfs eenige manschappen konden afgezonderd worden om het dak te beschermen, want de vijand wierp nu met lansen, waaraan brandende lappen bevestigd waren.

De vijandelijke kogels kletterden intusschen aanhoudend

tegen de planken, sloegen gaten in de borstwering, drongen door reten en verwondden eenige manschappen. De reeds geblesseerde fuselier Huibers kreeg, terwijl hij patronen uitdeelde, een schampschot aan den hals; kort daarop ontving hij een lading hagel in 't been. Nog vier anderen werden min of meer gewond.

De „duiventil" was in een dichten kruitdamp gehuld en als een klein monster braakte zij vuur en vlam. Trots hun gering aantal wisten de onzen den hun toevertrouwden post met moed te verdedigen en den vijand van zich af te houden. De toestand was echter zeer kritiek. De geweerloopen werden gloeiend en de patroontasch was nagenoeg leeg. In dezen uitersten nood daagde omstreeks 3 uur in den morgen een sterke patrouille van Anakgaloeng op. De Atjehers, door hunne schildwachten tijdig verwittigd, verdwenen als bij tooverslag, zonder dat kon worden nagegaan, in welke richting zij gevlucht waren.

Bloedplassen en eenige achtergelaten wapens wezen slechts de plekken aan, waar zij in stelling hadden gelegen.

Nadat de gewonden verbonden waren en de wacht versterkt was, keerde het detachement naar Anakgaloeng terug.

De sergeant Claesen, die zwaar gewond was in borst en beenen, stierf bij aankomst in de versterking; fusilier Huibers werd wegens verwonding voor den dienst afgekeurd; fusilier Klaver en de overige gewonden herstelden.

Sinds werd Blang-Tjoet van een zinken dak voorzien en door lantaarns omgeven.

Of de aanvallers vrienden waren dan wel „orang djahat" (kwaadgezinden,) daarover zwijgt de geschiedenis.

DE BENTING LAMPRIT

De benting Lamprit, sedert opgeheven, maakte vóór 1885 een der schakels uit van onze voormalige N. O.-linie te Atjeh; zij stond ongeveer 20 minuten gaans van Kota Radja, te midden van een uitgestrekte sawahvlakte, op 500 M. van den N.-W.-hoek van een der geduchtste vijandelijke stellingen, namelijk den 1600 meter langen Pinang-rand; ten N. grensde de post aan een moeras, dat als de oorsprong van de Titi-Pandjang beschouwd wordt.

Lamprit, een vierkante redoute — met zijden van 45 M. — had evenals de meeste bentings eene borstwering van klapperstammen van 1.5 à 2 M. hoogte. Aan de tegenover den beruchten Pinang-rand gelegen zijde (O.-face), waren op de hoeken cirkel-bastions aangebracht, elk bewapend met een 12 cM. voorlaad. De poort bevond zich aan de W.-face, nabij den weg welke naar Kota Radja leidde.

Met uitzondering van twee loodsen, de eene dienende voor keuken en de andere voor het toedienen van het eten, stonden al de gebouwen binnen de palissadeering. Beide loodsen hadden geene omwanding, om te beletten, dat de vijand zich 's nachts daarachter zoude verschuilen, doch waren, evenals de benting, door eene versperring omgeven.

De sawahvlakte, welke Lamprit van alle kanten omgaf, was vroeger in weelderige rijstvelden verdeeld, doch later, door den oorlog braak gebleven, in eene wildernis van alang-alang en struikgewas herschapen. Ten O. werd deze uitgestrekte woestenij begrensd door bovengenoemden Pinang-rand, gevormd door de vijandelijke kampongs Pinang, Lamgoegoeb en Kajoe-adang.

De bewoners dier kampongs stonden bekend als dapper, ondernemend, sluw en roofziek. Achter hunne levende muren van bamboedoeri-stoelen en doornstruiken wisten zij onze macht geruimen tijd te trotseeren.

Eerst nadat een cordon van posten ten N. van de Atjeh-rivier was daargesteld, gelukte het den postcommandant van Lamprit, gebruik makende van de aanwezigheid der in de XXVI Moekims ageerende troepen, (Februari—7 Maart 1876) den plantaardigen muur gedeeltelijk om te kappen en de daarachter verborgen versterkingen te slechten.

Dit belette den vijand echter niet, zich telkens weer in die verwoeste kampongs te nestelen en zijne strooptochten tot voor den Kraton uit te strekken. Geen post stond zoo menigmaal bloot aan 's vijands aanvallen als Lamprit. Voortdurend bespied door een onzichtbaren vijand, was het bevelvoeren voor den commandant der benting een zware taak, vooral door de inspannende waakzaamheid, welke hij diende te ontwikkelen, omdat de loerende Atjeher op elk verzuim, op elke onachtzaamheid let en geduldig een gunstig tijdstip weet af te wachten om daarvan partij te trekken.

Het valt niet te ontkennen dat, trots de beste voor-

zorgen, het den vijand wel eens gelukte ons afbreuk te doen, wijl hij van hulpmiddelen weet gebruik te maken, welke onze aandacht ontgaan, of die wij verwaarloozen.

Tegenover die sluwe guerilla's mag daarom niets door de post-patrouille- of transport-commandant te licht geacht worden en, zooals kolonel Meijer van den generalen staf in zijn werk over Atjeh zegt, moet van de zijde der officieren den soldaat steeds ingeprent worden, *waar* en *wanneer* ook, tegen den geduchten guerilla immer waakzaam te zijn.

Wij willen beproeven hier een denkbeeld te geven van de vechtwijze en de offensieve handelingen der Atjehers tegenover onze posten, door de aanslagen te vermelden, waaraan onze benting Lamprit in het begin van 1876 blootstond.

***

Het was 12 uur in den namiddag van den 9 Febr. 1876.

De warmte was ondragelijk; de thermometer wees 99° F.; geen zuchtje 't welk den gloeienden dampkring afkoelde. De omliggende alang-alang, door langdurige droogte verschroeid, kaatste den warmen weergloed trillend terug. Lusteloos, traag en afgemat door de hitte, hadden de manschappen zich in hunne chambrées verscholen. De meesten lagen uitgestrekt op de slaaptafels; slechts enkelen hielden zich onledig met 't schoonmaken van wapenen en ledergoed. Onder de schilderhuizen, bestaande uit vier staken met een dak van palmbladeren, stonden de schildwachten zwijgend en schijnbaar gedachteloos over den rand der palissadeering heen te kijken. Overal was het stil; alles scheen onder den invloed der warmte ingedommeld.

Eensklaps zagen de schildwachten, aan Noord- en Noordoostzijde, dichte met vonken beladen rookwolken opstijgen. De posten gaven het alarmsignaal en weldra klonk van alle kanten in de benting het onheilspellend geroep van „brand"! Officieren en manschappen stormden naar buiten, niet wetende wat er eigenlijk gaande was. Een ontzettend schouwspel vertoonde zich aan aller blikken! De alang-alang was op verschillende plaatsen in rook en vlammen gehuld!

De wind, die uit het N.-O. blies, dreef zwarte, dikke wolken van rook naar de benting en onheilspellend knetterde het vuur, dat snel en verslindend om zich heen greep.

Bijna gelijktijdig met den schrikwekkenden brand, stegen, gillend en joelend, achter de gordijn van rook en vlammen, de spotkreten der Atjehers: „blanda bodok!" „blanda bodok!" (domme Hollanders).

Inderdaad werd door de onzen een grooten misslag begaan, door namelijk te verzuimen het hooge gras, in de onmiddelijke nabijheid der benting uit te roeien, en, zooals gezegd, de Atjeher, — guerilla bij uitnemendheid, — maakt zich alles ten nutte *)

De commandant van Lamprit zag terstond in, dat hij slechts met groote moeite den post aan het dreigend gevaar zou kunnen onttrekken.

Onmiddelijk werd „appèl" geblazen.

---

*) Den 4en October 1885, toen waarschijnlijk het voorbeeld van Lamprit door ons reeds vergeten was, werd door den vijand eveneens getracht den post Samagani te vernielen, door de omliggende alang-alang in brand te steken, waardoor twee fusiliers in de vlammen omkwamen.

De wacht, met tien scherpschutters versterkt, werd belast met het bewaken der facen; de kanonniers moesten bij de stukken post vatten.

De overige manschappen werden in twee deelen verdeeld; de 1e ploeg moest alle tonnen en vaten bijeen brengen en met water vullen; de andere had opdracht, de alang-alang om de benting weg te snijden en den grond aan de zijde van den brand om te spitten; kortom alle maatregelen werden getroffen om den post te behouden.

Reeds geruimen tijd was met grooten ijver gearbeid, toen de golvende vuurzee van richting veranderde.

De wind, die nu uit het zuiden kwam, dreef de vlammen terug, zoodat het gevaar als geweken kon beschouwd worden, toen plotseling ook aan de zuidzijde zware rookkolommen opstegen.

Den vijand was de veranderde windrichting niet ontgaan en even snel had hij ook den zuidkant in brand gestoken.

De toestand van den post werd zeer bedenkelijk en het was niet mogelijk hem zonder hulp der nevenposten te redden, weshalve beproefd werd, naar Kota-Alam bericht te zenden en om versterking te verzoeken.

Een patrouille bekwam last, den commandant van het linkerhalf 9e bataljon te Kota-Alam om hulp te vragen; den patrouille-commandant werd eveneens opgedragen zich buiten gevecht te houden, doch met den meesten spoed door te marcheeren.

Inmiddels kreeg de artillerie bevel den Pinang-rand met granaatkartetsen te beschieten, om zoodoende 's vijands aandacht van de patrouille af te leiden.

Breeder en breeder werd intusschen de vlammengordel,

welke Lamprit omsloot en haar met verstikking dreigde.

Duizenden vonken dwarrelden boven de versterking, immer drukkender werd de lucht, al moeielijker de ademhaling.

De manschappen werkten echter met ijver voort, maar de geweldige hitte maakte den arbeid zwaar.

Het mag een geluk heeten, dat in deze benarde omstandigheden de vijand door rook en vlammen belet werd, de onzen te zien en onder vuur te nemen.

Omstreeks 2 uur kwam een detachement van Kota-Alam de bezetting te hulp.

Aan dezen troep werd de bewaking der versterking toevertrouwd en de geheele bezetting werd nu beschikbaar gesteld voor den pionniersdienst.

Het sloeg drie uur.

Nagenoeg de gansche strook tusschen Lamprit en den Pinang-rand stond in lichtelaaie. De voortrollende vuurgolven naderden met toenemende kracht en de hitte werd zoo ondragelijk, dat sommige soldaten bewusteloos neervielen.

Men was, na ongelooflijke inspanning, met schoonkappen zóó ver gevorderd, dat èn om de bastions èn voor de O.-face een strook van 3 à 4 M. van hoog gras gezuiverd was. De brand was nu tot op 20 à 30 meter genaderd. Aan de O.-face werd te vergeefs beproefd het vuur bij een droge sloot te stuiten, de rook dreef iedereen terug.

Nog enkele minuten en de grens, door de onzen afgebakend, zou door het vuur bereikt worden. Doodvermoeid, hijgend naar adem, 't gelaat zwart van rook en walm, volgden officieren en soldaten in koortsachtige spanning den voortgang van het vernielend element.

Nu was ook de grens bereikt!

Doch, gelukkig, de vaart der ontzaglijke vuurmassa scheen gestuit; alleen de rookwolken joegen nog voort en eindelijk bewees het wegstervend geknetter dat de brand overwonnen was.

Ook de wind was gaan liggen, zoodat tegen 4 uur het gevaar zoo goed als geweken was.

En ziet, te midden van een laag asch, welke de vlakte als met een doodskleed dekte, stond, ten spijt van Atjehsche sluwheid, onze benting Lamprit nog behouden en ongedeerd daar. Maar in den raad der hoofden van Pinang, Kajoeadang en Lamgoegoeb werd haar ondergang gezworen en Allah's vloek afgesmeekt over den gehaten kafir.

* *
*

Het werd avond en weldra geheel nacht. Langs den pinangrand flikkerden talrijke wachtvuren, wier rosse gloed achter de stekelige muren duidelijk zichtbaar was. Bij gelijke tusschenpoozen klonk langgerekt, wijdtrillend, de eigenaardige Atjehsche wachtkreet.

In de benting was men wel is waar aan dat geroep des vijands gewoon, doch de vele vuren en 't drukker herhaald geschreeuw wekten ditmaal meer dan anders de achterdocht. Onze manschappen echter, vermoeid van de werkzaamheden des daags, sliepen rustig en vast; de wacht alleen waakte voor aller veiligheid.

De schildwachten keken scherp uit en luisterden naar elk geluid, naar 't minste geritsel in de struiken. Afwis-

selend werd door den officier van piket en den sergeant der wacht om de tien minuten de ronde gemaakt.

Nog kort geleden was de nabij gelegen benting Lemboe (N. O.) overvallen, weshalve het vermoeden niet ongegrond was, dat de vijand Lamprit eveneens zoude trachten te bekruipen.

Gelukkig had de bezetting thans het voordeel, dat de vijand aan oost- en zuidzijde niet ongemerkt over de kaalgebrande vlakte kon naderen.

Tegen 8 uur werd achter den pinangrand op verschillende plaatsen druk op de tong-tong geslagen en hoorde men langs den geheelen rand veel rumoer. Dat de Atjehers wederom op een nachtelijke onderneming zouden uitgaan, daaraan viel niet te twijfelen, en om hen te beduiden, dat Lamprit op hare hoede was, werd dat uittartend geschreeuw met eenige granaatkartetsen beantwoord. Jammer genoeg sprong het affuitlijf van een der kanonnen.

Later in den avond kwam de maan op en verspreidde voldoende licht om de voorwerpen zelfs op tamelijken afstand te onderscheiden. Over 't algemeen pleegt de Atjeher niet bij maanlicht eenig stoute onderneming te volvoeren of op roof uit te gaan, ditmaal echter zou hij van die taktiek afwijken, in de hoop de „blandas'' juist dan te verschalken.

Een honderdtal guerilla's slopen omzichtig langs het moeras, gelegen aan den noordkant van Lamprit en bewogen zich in de richting van de versterking. Het hooge struikgewas langs de oevers begunstigde hun sluipgang, terwijl de weeke bodem het geluid hunner voetstappen verdoofde.

Daar het terrein aan die zijde door de dichte struiken en dooreengegroeide planten moeilijk te observeeren was, had de commandant der benting niet ver van de noorderface een z.g. kozakkenpost geplaatst, welke door een stevige bamboedoerie-versperring tegen overrompeling beschermd werd.

Een der manschappen van den kozakkenpost, een inlandsch fuselier, had met zijn scherp gehoor spoedig een verdachte beweging bij het moeras waargenomen. Het geweer in de positie van „vaardig" te brengen was 't werk van een oogenblik.

Ternauwernood waren de voorste Atjehers zichtbaar tusschen de struiken, welke zij voorzichtig uit één schoven, of de inlandsche fusilier gaf vuur.

In de benting was bij dat schot de wacht „in 't geweer" gekomen en snelden de manschappen naar de banketten; in een oogwenk stond ieder achter de borstwering in alarmstelling.

Van den vijand evenwel zag men niets.

De guerilla's, ontdekt zijnde, hadden het blijkbaar niet raadzaam geacht, bij helderen maneschijn de sterkte aan te vallen en waren snel teruggetrokken. Tevergeefs bleven de onzen aandachtig uitkijken; de Atjehers lieten zich niet meer zien.

De commandant was echter niet gerust gesteld en vermoedde een krijgslist, waarom de bezetting nog in alarmstelling gehouden werd.

Toen een half uur verliep, zonder dat de onzen verontrust werden, en ook de wachtvuren aan den pinang-rand waren uitgedoofd, meende hij zijne manschappen te kunnen doen inrukken.

Het stond echter geschreven, dat voor Lamprit de nacht geen rust zoude aanbrengen. Omstreeks half één stak een hevige wind op, die, over de vlakte strijkende, het smeulende vuur in de alang-alang-asch wederom aanblies.

Sterk aangewakkerd, sloegen de vlammen spoedig opwaarts en het duurde niet lang, of de vonken dwarrelden boven de versterking.

In allerijl werd het kruitmagazijn met natte zeildoeken bedekt en werden de daken der gebouwen met water besproeid.

Eerst tegen den morgen, toen de wind ging liggen, was het brandgevaar geweken.

* *
*

Sinds de laatste gebeurtenissen waren eenige weken verloopen. Het had den schijn alsof de vijand van verdere aanslagen op Lamprit had afgezien. Niets toch deed veronderstellen, dat hij de benting voortdurend in 't oog hield en slechts eene gunstige gelegenheid afwachtte, om zijn slag te slaan. De nacht van 22 op 23 April scheen hem die gelegenheid aan te bieden.

Het sloeg tien uur aan de wacht, toen de postcommandant het rapport bekwam dat aan den pinang-rand aanhoudend op de gong geslagen werd. Het geluid was ver-af en de commandant meende dat zulks van geen bijzondere beteekenis kon zijn; desniettemin werd den sergeant van de wacht aanbevolen, de meest mogelijke waakzaamheid te betrachten. De slagen op de gong lieten zich onafgebroken, bijwijlen versneld, hooren. In de versterking sliep, uitgezonderd de wacht, de gansche bezetting.

Tegen 11 uur hielden de gongslagen op. Het liep tegen middernacht; kwartier op kwartier verstreek, zonder dat de schildwachten iets verdachts opmerkten. Telkens luidde het gegeven antwoord der ronde: „geen nieuws!" De sergeant der wacht, slechts ten halve gerustgesteld, liep voortdurend op het banket van den eene schildwacht naar de andere en boog zich telkens over de palissadeering, om den omtrek te bespieden. Te vergeefs spande hij al zijn aandacht in; niets was op de donkere vlakte te onderscheiden. Hoe hij ook uitkeek en luisterde, nergens werd iets gezien of gehoord, en toch, als bij intuïtie, gevoelde hij de nabijheid des vijands.

En zijn gevoel had hem niet bedrogen. Zonder zich door eenig geluid te verraden, waren ± 200 Atjehers op de hun eigene, onverklaarbare behendigheid tusschen de benting en de keukens gekropen, ja, zelfs tot voor de versperring genaderd. De inlandsche soldaten van de wacht verklaarden later niets opgemerkt te hebben en verzekerden, dat de Atjehers de kunst moesten verstaan om zich onzichtbaar te maken.

Om 12 uur, juist toen de schildwacht voor 't geweer op de metalen klok den eersten slag aangaf, klonk, vlak bij de poort, de knal van een donderbus. „Werda!" riepen de beide schildwachten in de keukens.

Een woest krijgsgeschreeuw was het antwoord en bijna gelijktijdig rees een dichte drom van den grond op en stormde los op de keukens.

De voorste schildwacht, die aan den ingang van de voorste loods stond, werd dadelijk neergehouwen, waarna de vijand naar binnen drong.

Terloops zij gezegd, dat in beide loodsen een twintigtal

dwangarbeiders sliepen, die kort te voren naar Lamprit waren gedetacheerd voor het openkappen van het terrein.

De postcommandant had er geen bezwaar in gezien, die lieden te vergunnen 's nachts in de keukens te slapen.

Dat de vijand met die omstandigheid bekend was, getuigt voorzeker hoe uitstekend hij weet te bespieden.

In die loodsen, spaarzaam verlicht, richtten de Atjehers een vreeselijk bloedbad aan. Door den vijand overweldigd en in den rustigen slaap opgeschrikt, was het den ongewapenden dwangarbeiders niet mogelijk weerstand te bieden.

Akelig klonk het hulpgeschrei en het gekerm dier ongelukkigen tusschen het aanhitsend gebrul der Atjehers en de bezetting moest in machtelooze woede toezien, hoe de vijand de weerlooze lieden afmaakte, daar zij niet durfde schieten, uit vrees vriend en vijand te treffen.

Terwijl de geheele troep Atjehers de keukens bestormde, beproefde een hunner binnen de versterking te komen.

Hij had door de versperring weten heen te dringen en klauterde vervolgens met groote vlugheid tegen de palissadeering op.

Op het banket springende, werd hij door een Europeesch fuselier ontdekt, die hem met een kolfslag op het hoofd naar beneden deed tuimelen; een ander fuselier bracht hem een tweeden kolfslag toe, zoodat de overmoedige Atjeher onbewegelijk bleef liggen.

Na eenige minuten van onbeschrijfelijke spanning, was het waanzinnig gegil in de keukens eindelijk verminderd. Beiden schildwachten, waarvan een reeds overdekt met vijf klewanghouwen, en drie arbeiders was het gelukt de poort te bereiken en binnen de versterking te komen.

Toen men zekerheid had, dat het schieten geen der onzen meer kon deren, werd op den vijand een levendig snelvuur geopend. Huilend en scheldend trokken de Atjehers toen achter de keukens terug; een paar kartetsschoten joeg de gansche bende uit elkaar.

Terwijl de commandant der benting op het banket het vuur leidde en zijne bevelen gaf, richtte zich plotseling in zijne nabijheid een donkere gedaante op. De officier dacht niet anders, of het was een der geredde dwangarbeiders; de manschappen hadden alle aandacht gericht op den vluchtenden vijand.

Op eens rent de gewaande dwangarbeider naar de noorder-face, springt op het banket, vervolgens over de borstwering en hij was reeds uit het gezicht verdwenen eer werd ontdekt, dat het de Atjeher was, wien twee geduchte kolfslagen slechts in een staat van verdooving hadden gebracht.

Zoodra de vijand afgetrokken was, werd allereerst naar de dwangarbeiders in de keukens omgezien. Men vond een stapel lijken; slechts vijf dwangarbeiders leefden nog, schoon zwaar gewond, en lagen in stroomen bloeds te kermen.

* *
*

In het Oosten begon het reeds te lichten, en aan de scherpe geuren, welke de koele wind met zich voerde, was het te bemerken dat de ochtend daagde.

Een dichte nevel had zich over de vlakte verspreid, zoodat het voor de schildwachten moeilijker werd de omliggende voorwerpen te onderscheiden.

Aan de N.-face, dicht bij de lagune, verzamelde zich wederom een sterke bende Atjehers, met het voornemen Lamprit te bekruipen.

Begunstigd door den dikken, grijzen mist, gleden zij onhoorbaar en ongemerkt over den grond en naderden in verschillende afdeelingen langzaam de benting.

Toen zij tot nabij het bastion gekomen waren, kreeg een der schildwachten de verdachte donkere groepen in 't oog. Hij verkeerde echter in 't onzekere of het Atjehers, dan wel wilde zwijnen waren, welke laatste meermalen in grooten getale nabij de lagune rondzwierven.

Met gedempte stem waarschuwde hij een kanonnier, die in zijne nabijheid, naast 't stuk, op post stond.

Aandachtig keken beiden toe, waarna de kanonnier uitriep: „Alle duivels, 't zijn Atjehers!" Onderwijl waren de Atjehsche duivels reeds dicht genaderd.

Er was geen tijd meer om „alarm" te maken, reden waarom de artillerist oogenblikkelijk vuur gaf; het stuk was, zooals altijd 's nachts, met een kartets geladen en naar de zijde der lagune gericht.

De dreunende slag van het kanon deed de bezetting verrast opspringen en naar de wapenen grijpen. Het alarmsignaal van de wacht en de geweerschoten, alsmede het woest geschreeuw der Atjehers liet geen twijfel meer aan wat er gaande was.

De Atjehers, die gemeend hadden de versterking tegen het aanbreken van den morgen gemakkelijk te kunnen overrompelen, waren niet weinig verschrikt, toen zij op een kartetsschot onthaald werden.

De weerstand, dien zij in 't geheel niet verwacht hadden,

deed hen in de eerste oogenblikken haastig terugtrekken.

Een reusachtige kerel, in de kleeding der Mohamedaansche priesters, blijkbaar de hoofdaanvoerder, wist echter spoedig de orde te herstellen en met schelklinkende stem en wilde gebaren de zijnen tot een bestorming te bewegen.

De aanval geschiedde, zooals altoos, onder luid geschreeuw en den bekenden oorlogskreet „Allah-il-allah!"

Dapper en met groote doodsverachting liepen zij storm, maar de stevige versperring stuitte hun woesten aanloop, en daar de geduchte kogelregen der onzen groote verliezen aanrichtte in hunne aanééngesloten gelederen, ontstond er spoedig weifeling en begonnen de aanvallers weldra naar alle kanten te vluchten.

Een groot gedeelte verzamelde zich weder bij de lagune, men hoorde althans in die richting veel getier; boven alles klonk de forsche stem van den priester. Nogmaals beproefde de hadjie de zijnen tot den aanval aan te sporen, maar ditmaal bleven zij doof voor zijne bevelen: de benting was te sterk en had een dappere bezetting.

Door den mist en dikken kruitdamp was het den vijand gelukt, trots het hevig vuur der onzen, vele dooden en gewonden mee te voeren. Dat hij aanmerkelijke verliezen had geleden, bewezen eenige gesneuvelden en stervenden, die de veldontdekking 's morgens in de nabijheid der versterking vond. Een vijftal donderbussen, alsmede vele klewangs en rentjongs (dolken) lagen in den omtrek verspreid.

De Atjehers gaven evenwel den moed niet op en nog meermalen beproefden zij Lamprit te overvallen, doch telkens stieten zij het hoofd.

Toen de postenlinie uitgebreid werd in de XXVI Moekims, zag de vijand van verdere aanslagen op de versterking af.

Op de plek waar eertijds Lamprit stond, vindt men thans slechts vermolmde, met gras en kruipplanten bedekte klapperstammen, stomme, roemrijke getuigen van dappere aanvallen en heldhaftige verdedigingen.

DE TOCHT NAAR PAKAN-PEDIR

UIT DEN TIJD DER ATJEH-BLOKKADE

De functie van civielen gezaghebber, welke in eene vijandige streek veelal aan officieren wordt toevertrouwd, is niet alleen eene zeer gewichtige, maar voor mannen van het zwaard ook eene hoogst moeilijke, daar zij niet door studie voor die betrekking gevormd worden. Vereischt dat ambt eene grondige en nauwkeurige kennis van land en volk, bekendheid met de taal, gebruiken, wetten, traditíes en overoude instellingen, — in een gebied, waar de bevolking onrustig, oproerig of ons vijandig gezind is, en de regeering alsdan tot dwangmiddelen overgaat, wordt van het besturend hoofd meer dan gewone tact gevorderd.

Hebben vele burger-ambtenaren, gedurende den Atjeh-oorlog, door een helder doorzicht en politiek beleid de meest verdiende waardeering verworven, ook onder de officieren waren tal van mannen, als waarnemend civiel ambtenaar, in de gelegenheid bewijzen te leveren van groote bekwaamheid en geestkracht.

Onder deze officieren behoort de kapitein der infanterie N. C. Van Heurn, die als militaire commandant te Segli,

(Atjeh's noordkust) in 1892 en 1893 tevens belast was met de politieke aanraking. Zijn bestuur aldaar was niet alleen glansrijk voor de eer onzer wapens, maar zijn diplomatisch beleid en de wijze, waarop hij de functie van civielen gezaghebber waarnam en opvatte, verdienen den hoogsten lof.

Dat het ambt van civiel hoofd meesttijds ondankbaar is, en men in die betrekking meer dan elders blootstaat aan kritiek en boosaardige aanvallen, moest ook van Heurn ondervinden. Reden te meer, om van dien officier te gewagen, die, zonder zich te laten ontmoedigen, met onverflauwde volharding en energie Neêrlands gezag trachtte te handhaven en uit te breiden.

Als een der merkwaardigste tochten, door Van Heurn in functie van civiel ambtenaar ondernomen, werd ons genoemd de tocht naar Pakan Pedir.

Die tocht, in verband staande met de insluiting der kust, komt ons in herinnering nu, ten gevolge der jongste gebeurtenissen te Atjeh (het verraad van Toekoe Oemar), dat dwangsysteem wederom door velen besproken wordt, en mochten wij, door de beschrijving ervan, den held, in zijn bescheidenheid, geen genoegen doen, hij houde het ons ten goede, ter wille van de sprekende feiten der blokkade.

* *
*

Ten aanzien der blokkade als dwangmiddel of onderwerpingssysteem, loopen de gevoelens zeer uiteen.

Is zij afdoende, doeltreffend, veelbelovend, zulks wordt naar uiteenloopende inzichten, toestemmend of ontkennend beantwoord.

Wat betreft den invloed der insluiting op den peperhandel, den in- en uitvoer en de vischvangst, daaromtrent heeft kapitein van Heurn de juiste resultaten kunnen melden, daar hij persoonlijk — de eerste, wellicht de eenige — zich dien aangaande heeft vergewist

Tot dat doel besloot hij, toenmaals militaire commandant, tevens civiel hoofd te Segli, de Gedei, groote marktplaats van Pakan-Pedir, te bezoeken.

Een grootsch waagstuk, waarbij weinig roem doch vele gevaren, ja, misschien een verraderlijke dood hem te wachten stonden! Maar van Heurn behoort tot die mannen, welke, wanneer de belangen van den lande of van den dienst zulks wenschelijk maken of vorderen, voor niets terugdeinzen.

Reeds meermalen had hij Toekoe Pakeh, den vorst van Pedir (ons vriendschappelijk gezind) het verlangen kenbaar gemaakt, om de Gedei van Pedir, de voornaamste marktplaats van de noordkust, te bezoeken. Toekoe Pakeh echter wist telkens op behendige wijze dat bezoek, beter gezegd, die inspectie te doen uitstellen, daar hij zijn volk niet te best vertrouwde, dat door de blokkade eveneens gefnuikt, misnoegen koesterde jegens ons bestuur.

Goed beschouwd mag men den Radja geen ongelijk geven; eenerzijds wilde hij zich de oorlogspartij niet tot vijand maken, anderzijds zag hij zich ongaarne door onze regeering aansprakelijk gesteld voor mogelijke ongelukken, welke van Heurn op diens tocht naar Pakan Pedir konden overkomen.

Van Heurn, zulks met billijkheid beoordeelende, drong

er niet verder op aan, en besloot zonder den vorst te gaan.

In Juni 1892 — de juiste datum is ons ontgaan — werd de tocht naar de Gedei ondernomen.

Op eigen verzoek maakte de 1e luitenant der art. J. B. Doyer den tocht mede; verder was van Heurn vergezeld van 15 Europeesche soldaten (vrijwilligers), niet zoozeer als gewapend escorte, maar als eerewacht of gevolg, omdat de Atjehsche grooten in het openbaar nimmer zonder gevolg verschijnen en voorzeker vreemd zouden opgezien hebben, als de „Toewan Besar" van Segli van geen volgelingen vergezeld was.

Het sloeg 6 uur in den morgen toen de troep afmarcheerde.

Voorzichtigheidshalve werd met ongeladen geweren gemarcheerd en den manschappen ernstig op het hart gedrukt, elke aanraking met de bevolking te vermijden en den schijn aan te nemen alsof men volkomen gerust in het ons bevriende Pedir wandelde.

Allereerst voerde de weg naar de nabij gelegen bevriende kampong Kramat, welke in Z. W. richting lag, en langs een smal, modderig pad door een zwaar begroeide lagune te bereiken was.

Binnen een half uur stonden de onzen in die kampong, te midden van een troepje spelende kinderen, die op 't gezicht der blanda's doodelijk ontstelden en een geweldige keel opzetten.

Vergezeld door luid blaffende en jankende honden, wier aantal steeds aangroeide, trok men de kampong door.

Voor een der erven gekomen, zag van Heurn eindelijk een Atjeher.

Op gebiedenden toon werd dezen bevolen de onzen naar den „kepala kampong" (dorpshoofd) te geleiden. Na door eenige nauwe wegen, in een doolhof van hooge, zware paggers, te zijn geloopen, was men in weinige minuten voor een groot huis met mooi, begroeid erf gekomen, dat van den kepala kampong. Het hoofd verscheen terstond en nam den troep niet zonder eenige verwondering op.

Beleefd groetend bood hij van Heurn de hand, en vroeg met geveinsde gerustheid of de „Toewan-commandant" hem iets te bevelen had.

„Niets anders", zeide van Heurn luchthartig, „dan dat ik een wandeling wensch te maken en u verzoek mij te vergezellen."

„Uw dienaar, heer," antwoordde de kepala, en zich omkeerende schreeuwde hij iets, waarschijnlijk een bevel, want niet lang daarna kwamen vijf met achterlaadgeweren bewapende Atjehers op 't erf bij elkaar.

Ongemerkt had van Heurn intusschen rondgekeken. Hier en daar, achter boomen en paggers, zag hij donkere gestalten naar hem gluren.

Thans, voorafgegaan door de gewapende Atjehers, trokken de onzen verder.

Pratend, lachend, om 't ongewone van het geval, liepen deze, in opgewekte stemming, voor den troep uit, bij iedere woning den nieuwsgierigen bewoners het wonderlijke van dat bezoek in 't voorbijgaan verklarende.

Buiten de kampong gekomen, vroeg het hoofd of van Heurn wenschte het heilige graf van Kramat te zien.

Het was het graf van priesters, dat zeer vereerd werd en waarop de Moslemins kwamen bidden om den profeet

den beschermheer van alle geloovigen, aan te roepen.

Op het toestemmend antwoord werden eenige lieden vooruitgezonden, om de vrouwen te waarschuwen, die zich aan de daarbij behoorende heilige putten plegen te baden. Dat z.g. wijdberoemde graf bestond uit verweerde, slecht onderhouden monumenten, waartusschen offers waren gelegd, bestaande uit bloemen, vruchten, rijst, enz.

Het stond onder een open bamboeloods met een dakbedekking van palmbladeren, welke meer ter beschutting der bedevaartgangers moest dienen dan tot bescherming der heilige tombes.

Vervolgens kwam men bij de Pedir-rivier, welke niet ver van de kampong stroomt. Van Heurn wist, dat men over de brug moest, om op den grooten weg naar Pakan Pedir te komen en, zonder argwaan te verwekken, gaf hij eerst het verlangen te kennen die brug te zien.

De argelooze kepala keek wel een weinig ontstemd, doch verklaarde, dat daartegen geen bezwaar bestond, en diende alzoo, zonder het te vermoeden, den troep tot gids.

Het viel gemakkelijk te bespeuren, dat de geleider niet recht wist, wat te denken van de z.g. wandeling, doch van Heurn leidde voortdurend diens aandacht af, en kwam al pratende over de brug, vanwaar één groote sawah bespeurd werd, de Blang-Pedir geheeten, een onmetelijke vlakte, in vele rijstvelden verdeeld.

Na een kwartier loopens waren de onzen aan de Blang-Pedir, door welk een goed onderhouden weg zich kronkelt. Vele mannen, vrouwen en kinderen hielden zich met den veldarbeid bezig.

De mannen, die nabij den weg werkten, richtten zich op als van Heurn voorbij kwam en lieten hunne buiging van een eerbiedig „tabeh toewan" vergezeld gaan. Vervolgens knoopten zij lachend een gesprek aan met de Atjehers, die den troep vergezelden.

De vrouwen daarentegen bogen zich dieper en verborgen het gelaat in de opstaande padi, doch gluurden ter sluiks tusschen de stengels door. Niemand liep weg en zelfs riep men niet de kinderen tot zich, wat een geruststellend teeken was. Het terreingedeelte waar de onzen zich nu bevonden was van uit den toren (uitkijk) der versterking Segli waar te nemen.

Op denzelfden weg waren, eenige maanden te voren, een paar Chineesche kooplui door de Moslemins vermoord, zonder dat van Heurn, die den verraderlijken overval zag, hulp kon verleenen.

Van de Blang-Pedir was de uitkijk der versterking ook goed te zien, en dat men te Segli den troep opmerkte, bleek uit het zakdoekengewuif.

Al voortgaande, naderde men de kampong Hassan, wier noordelijk gedeelte den zuidelijken rand dier rijstvelden bijkans raakte.

Thans werd 't den kepala te machtig en dringend verzocht hij om terug te keeren, daar in die kampong, zooals hij beweerde, niemand te vertrouwen was, en de bewoners ook hem een kwaad hart toedroegen, wijl hij wel eens in de versterking kwam.

„Och", zeide van Heurn glimlachend, „zoo heel ver wil ik niet gaan, maar nu ik toch eenmaal op de wandeling ben, zou ik gaarne ook de „Gedei" bezoeken, want, naar men verzekert, is het een schoone marktplaats.

De kepala verbleekte en zenuwachtig stotterde hij: „Allah, toewan, naar de Gedei?! en dat met zulk een kleine macht? onmogelijk! Ik smeek u, keer terug!"

„Vaarwel dan, kepala, tot straks", was van Heurn's antwoord, en hem de hand toestekende, zeide hij: „bij terugkeer kom ik wat klapperwater bij u drinken."

„Maar, heer, is de vorst met uw voornemen bekend?"

„Neen, ik heb Toekoe Pakeh in lang niet gesproken; hij schreef mij onwel te zijn, maar hoopt mij spoedig een bezoek te brengen."

De kepala bedwong zijn schrik en verzocht tot den volgenden dag te wachten, opdat hij den vorst om vergunning en een gewapend geleide kon verzoeken.

Van Heurn deed als was hij beleedigd en zeide koel en op hoogen toon:

„Ik heb van niemand vergunning noch geleide noodig; ik zal gaan waar mij goeddunkt", en keerde den ontstelden kepala den rug toe.

Verbluft, onrustig, blijkbaar in tweestrijd, staarde deze voor zich uit, doch na een oogenblik bedenkens en na met de zijnen beraadslaagd te hebben, haastte hij zich den troep in te halen.

„Ik weet niet welke overwegende redenen u naar de Gedei voeren", zeide hij, „maar als gij toch bij uw voornemen blijft, zal ik u vergezellen, want de Radja zoude het mij nimmer vergeven, wanneer u een ongeluk overkwam."

Hij verzocht den vorst een boodschap te mogen zenden, aangezien hij daartoe verplicht was.

„Zend boodschappen aan wien gij verkiest," antwoordde van Heurn laconiek.

Terstond werd een volgeling weggezonden, die de Blang-Pedir overstak en spoedig in den kampongrand verdween.

In den kepala mocht van Heurn vertrouwen stellen, want 's mans kampong lag vlak voor onze kanonnen.

Nu van Heurn zijn plan nadrukkelijk had medegedeeld, liet hij geen tijd verloren gaan en gelastte hij den troep een flinken pas aan te nemen.

De weg die gevolgd werd, was in goeden staat; slechts hier en daar waren coupures aangebracht, om het water van de eene sawah op de andere te brengen.

Al spoedig moest de weg verlaten worden om een kronkelend zijpad in te slaan, dat naar een ruïne voerde.

In den verbrokkelden en gedeeltelijk ingestorten muur, ondermijnd door boomwortels en overdekt met allerlei woekerplanten, was een doorgang, waarin een tiental verwaarloosde cellen zonder deur, uitkwamen.

De poort gaf toegang tot een vierkante ruimte, door hooge wallen ingesloten, waarachter dichte bamboedoeri-stoelen het uitzicht geheel belemmerden.

Aan de hoeken lagen, op vermolmde affuiten, oude doch nog bruikbare kanonnen.

Ontwijfelbaar was het een versterking uit den tijd der Portugeezen.

De Atjehers verklaarden dat, luidens het volksverhaal, de benting overoud moest zijn.

Te midden der vierkante ruimte stond een Atjehsche woning, met welker bewoners de kepala een druk gesprek voerde.

Men beraadslaagde klaarblijkelijk, hoe het veiligste kon gemarcheerd worden, en aan van Heurn werd het voor-

stel gedaan, eerst Toekoe Hoesin, halfbroeder van den Radja, te ontmoeten, wat hij goedkeurde. Inmiddels was — waarschijnlijk op bevel van den vorst — het Atjehsche gevolg met een tiental geweerdragenden vermeerderd.

Een smal, bochtig, doch heerlijk overschaduwd pad voerde naar het erf van dien Toekoe; aan den ingang verhief zich een houten torentje, dat van uit onze versterking, boven de boomkruinen zichtbaar was.

Gaarne hadden de officieren het torentje beklommen, doch op het oogenblik, dat zij wilden binnengaan, hield de kepala van Heurn terug, zeggende dat eenige vrouwen daarin gevlucht waren.

Toekoe Hoesin liet zich niet zien; zijne lieden beweerden dat hun meester afwezig was.

Zonder langer te verwijlen, werd de tocht vervolgd; nu eens liep de weg door fraaie lanen, waarlangs eenige woningen stonden, voorbij goed versterkte kampongranden en over velden.

Eindelijk was men op den grooten weg naar de Gedei.

Langs verschillende zijpaden bewogen zich tal van Atjehers, die ter markt gingen, daaronder kleine hoofden met hunne volgelingen; 't waren flinke mannen, stout van voorkomen en fier van gestalte. Bijna zonder uitzondering waren alle mannen en jongelingen met geweer en rentjong (dolkmes) gewapend.

Velen sloten zich bij den troep aan, doch aan niets was te bespeuren, dat zij zich aan de onzen ergerden.

Spoedig was de groote marktplaats bereikt, waar, naar schatting, 3 à 400 menschen dooreen liepen. Bijna alle

marktgangers stroomden naar de onzen toe, zoodat ons troepje weldra door een dichte menigte omringd was.

Uiterst kalm en met vastberaden tred drong van Heurn door de menigte heen en richtte zijne schreden naar de groote toko's.

De aanwezigheid van vele vrouwen, die wel is waar, op een afstand bleven, maar toch niet gevlucht waren, mocht als een geruststellend teeken beschouwd worden.

Elkeen week voor den troep uit, zoodat de onzen ongehinderd voor de winkels kwamen.

Van Heurn liet nu zijne manschappen „halt" houden en de geweren afzetten.

Hun vastberaden houding had iets indrukwekkends, dat ontzag inboezemde.

Geen hunner sprak een woord; ook de Atjehers bleven de diepste stilte bewaren, en zwijgend verdrong men elkaar om de blanda's van nabij te beschouwen.

Wat ging er om, wat woelde in het gemoed dier menigte?

Was het haat, moord- en wraaklust, die haar verstomden?

Immers, daar stond de vijand, de overweldiger, aan wien zij zich te onderwerpen had, en wiens taak 't was de bevolking stelselmatig tot armoede en ellende te brengen; daar stond hij, gering in aantal, weerloos, in haar onmiddelijk bereik!

Daar stond ook de gevreesde commandant van 't fort, die de peperprauwen in den grond boort, zoo ze het wagen in zee te steken; die de Moslemins, de trouwste aanhangers van den grooten profeet, bevecht, hunne

versterkingen overrompelt en de bezetting over de kling jaagt; thans was hij in hunne handen . . . .

Zou men zich wreken?

Nog altoos dezelfde onheilspellende stilte. . . . .

En nog weten wij niet wat de Atjehers weerhouden heeft geweld te plegen op dat troepje braven; of 't eerbied was voor zooveel kalmen moed, of dat van Heurn's persoonlijkheid een magischen invloed op hen had uitgeoefend.

Om zich eene houding te geven en tijd te hebben tot beraad, stak van Heurn een sigaar op en liet den koker onder zijne soldaten rondgaan

Terwijl hij rustig den rook van zijn sigaar inzoog, blikte hij schijnbaar toevallig, onverschillig, doch vorschend in 't rond, maar ontwaarde niets vijandigs, noch verdachts.

De soldaten, die de gedachte van hun commandant raadden, stonden, den arm op 't geweer geleund, rookende met zelfbewuste zekerheid voor zich uit te kijken; 't was als raadden zij wat volgen zou.

Van Heurn achtte den tijd om een onderzoek te houden, gekomen. „Kom", riep hij zijn geleider toe, „wij willen eens zien of men hier meer kan koopen dan bij ons".

Slechts met een rotanstokje gewapend, bewoog van Heurn zich, met den hem eigen bedaarden tred, al pratende langs de verschillende toko's.

De Atjehers weken bij zijne nadering eerbiedig ter zijde; geen enkele, die zich onbeschaamd of brutaal gedroeg.

De Gedei was inderdaad zeer groot; zij had een lengte van 200 M. en een breedte van 50 M. In 't midden stond een rij kraampjes met attapbedekking, voor welke mannen en vrouwen markt hielden.

De Arabische kooplieden lieten bereidwillig hunne uitgestalde waren zien en ongemoeid alle hoeken doorzoeken: contrabande was nergens te vinden.

Allen klaagden zeer over de blokkade en verzekerden dat zij daardoor geruïneerd werden; geld was er genoeg, maar niets om te koopen. Ook Chineezen werden aangetroffen, maar in stede van Europeesche artikelen verkochten zij nu inlandsche producten. Op de vraag waarom zij niet liever naar Java of elders gingen, antwoordden zij dat vele hoofden en ook de kleine man bij hen in het krijt stonden, die wel betalen zouden in peper enz., zoodra de blokkade opgeheven werd.

Toen al de toko's aan de eene zijde bezocht waren, begaf van Heurn zich naar den anderen kant.

Overal liet men het onderzoek gereedelijk toe; alle hoeken en gaten werden doorsnuffeld, maar geen die smokkelwaren verkocht; op de gansche Gedei werden slechts Atjehsche artikelen en producten aanwezig bevonden.

Langs een der kraampjes gaande, wierp van Heurn een der koopvrouwen een rijksdaalder toe, zeggende: geef ons wat van uwe mooie djeroks" (sinaasappelen).

Met een blij gelaat en kinderlijk uitgelaten liet zij den omstanders het geldstuk zien.

Een der mannen nam toen een mandje djeroks op en verdeelde de vruchten onder de soldaten.

Voor allen en iedereen had van Heurn een vriendelijk woord; in alles toonde hij belangstelling, zoodat weldra de stilte van daareven door vroolijke scherts, gelach en juichende kinderstemmen werd vervangen.

Bij een der toko's vloog een oude vrouw naar buiten

en handenwringend wierp 't oudje zich voor van Heurn op de knieën en door hare tranen heen naar hem opkijkende, smeekte zij jammerend om hulp.

De Atjehsche taal niet genoeg machtig, vroeg hij den omstanders wat de ongelukkige eigenlijk verlangde.

Een paar Atjehers zeiden, dat de vrouw vroeger een groothandel dreef in specerijen, van Penang ingevoerd, doch thans door de blokkade geheel geruïneerd, met hare kinderen armoede leed.

Van Heurn was diep getroffen en troostte haar met te zeggen: „kom morgen bij me, dan zal ik u helpen. Ge kunt te Segli alles inslaan en wel tegen den laagsten prijs".

„Allah en de God der Christenen zij geprezen" snikte het oudje.

Van Heurn's belofte lokte een goedkeurend gemompel uit. Het was dan toch geen tiran, die blanda met zijn gebiedenden blik en voorname houding, voor wien de Moslemins sidderden.

Aangemoedigd door van Heurn's welwillende belangstelling, traden eenige lieden naar voren en vroegen eerbiedig of hij, voor wien zelfs hun Radja zich boog, het Hollandsche vorstenkind wilde schrijven en verzoeken om de oorlogsschepen van de kust te verwijderen, opdat zij weder konden handeldrijven, varen en ter vischvangst gaan.

„Gaarne zoude ik u willen helpen" antwoordde van Heurn waardig en ernstig, „maar 't is moeilijk voor mij om over uwe belangen te spreken, zoolang de Moslemins op onze nederzetting en op de soldaten van Hare Majesteit schieten. Hoe kan men rustig handelen en in vriendschap leven, wanneer kwaadwilligen zulks beletten!"

Dit bescheid maakte blijkbaar indruk; een gemompel van instemming deed zich hooren, waarna een levendig gesprek werd gevoerd, dat van Heurn niet verstond, maar waarin waarschijnlijk de juistheid zijner redeneering werd erkend.

Een forsche Arabier, met een bruin, somber gelaat en fonkelende oogen, die tot nog toe geen woord gesproken, maar van Heurn met strakke blikken opgenomen had, kwam naderbij en, zich tot dezen voorover buigende, zeide hij in gebrekkig Fransch: „Gij speelt hier een hoogst gevaarlijk spel". Van Heurn vertrok geen spier van het gelaat en deed alsof hij den Arabier niet begreep.

Met waardige houding en een air van beschermende goedheid vroeg hij: „Waar komt gij vandaan?"

„Uit Arabië", was 't antwoord, „sinds lang vaar ik op deze kust ook Marseille heb ik dikwijls bezocht. Thans heeft mij de blokkade ten gronde gericht, vervolgde hij op bitteren toon, en het ergste is, dat mij door dien dwangmaatregel ook belet wordt elders mijne zaken te regelen".

„Ik zal u helpen als ge bij me komt", luidde het eenvoudige wederantwoord.

De Arabier boog het hoofd diep op de borst en gaf beleefd zijn dank te kennen.

Van Heurn meende genoeg gezien te hebben en wilde zich weer bij den troep voegen, teneinde zoo spoedig mogelijk den terugmarsch aan te nemen, toen een volgeling van den vorst buiten adem kwam aanloopen en hem een brief overhandigde.

De zendeling meldde tevens, dat de Radja, die ziek te bed lag, zeer geschrikt was bij 't vernemen dat de toewan

commandant zich in de Gedei bevond en terstond vele gewapenden naar de kampongs langs den weg had gezonden, om de onzen te bewaken.

„Zeg den vorst", antwoordde van Heurn, bedaard als altoos, maar bevelenderwijs en trotsch om zich heen blikkende, „dat ik hem dank voor zijne goede zorgen, maar dat ik mij op zijn gebied volkomen veilig gevoel. Het zal mij aangenaam zijn Toekoe Pakeh spoedig ten mijnent te ontvangen".

De boodschapper bood aan, den troep naar huis te begeleiden en noodigde van Heurn en de zijnen uit, even uit te rusten in een woning voorbij de Gedei, waar ook de vorst meermalen vertoefde.

Intusschen waren onze soldaten gedurende den ganschen tijd niet van plaats veranderd. Doyer had opzettelijk den commandant niet gevolgd, maar was bij den troep gebleven, dien hij nadrukkelijk tot de meeste voorzichtigheid aanmaande.

Een verkeerd begrepen woord, zelfs een blik op de statig voorbijgaande Atjehsche schoonen, kon de schromelijkste gevolgen hebben.

Maar onze soldaten wachtten zich er wel voor, een onvoorzichtigheid te begaan en vermeden alle aanraking met den Atjeher.

Even kalm als men gekomen was, werd de Gedei verlaten.

De terugmarsch kenmerkte zich door niets bijzonders; overal langs den weg — een anderen dan dien welken men bij den uitmarsch genomen had — werden talrijke gewapenden aangetroffen, belast met de bescherming van den troep.

Om 11 uur waren de onzen te Segli terug. Van Heurn's doel was volkomen bereikt; met eigen oogen had hij gezien.

Zooals gezegd, kwam ons die tocht thans in herinnering en schetsen we dien in bijzonderheden, ter wille van de daarbij opgedane ervaring.

De handhaving en uitbreiding van Neerland's gezag, door kapitein van Heurn's doeltreffende machtsontwikkeling en onverdroten ijver voorbereid, bleven niet lang in zijne handen, wijl deze officier, door detacheering bij het Nederlandsche leger, het commando had over te geven.

In Mei 1893 volgde hij zijne nieuwe bestemming.

Onder de Moslemins was de blijdschap over dat vertrek algemeen. Zij beschouwden zich als ontslagen van den booze en trokken in plechtigen optocht naar het priestergraf te Kramat, om den profeet, den beschermheer van alle geloovigen, dank te zeggen en Allah's toorn en wraak af te smeken over dien gehaten Kafir, die hun moed verlamd, hun kracht gebroken en hun invloed geknakt had.

DE OVERROMPELING VAN KOTA-BAROE

Er waren nauwelijks zes weken verloopen sedert de kapitein N. C. van Heurn als commandant van onzen zeepost Segli optrad, of reeds waren door hem vijf versterkingen der vijandelijke linie, welke onze nederzetting aan Z. O. en Zuidzijde insloot, genomen.

Die versterkingen, de eene na de andere bij nacht overrompeld, konden door omstandigheden niet geslecht worden; desniettemin waagden de „Moslemins" het niet ze weer te bezetten, zoo groot was de bijgeloovige vrees voor den „Sétan brèwok" (gebaarden duivel), zooals van Heurn algemeen onder de Moslemins genoemd werd.

Geen wonder! Nooit zagen ze den commandant van Segli dan des nachts, plotseling, als bij tooverslag, te voorschijn tredende boven hunne wallen, te midden van kruitdamp, onder 't geknetter van geweervuur en luide oorlogskreten.

Voor en na waren hunne verschansingen op die wijze genomen, de verdedigers over de kling gejaagd, de woningen in de asch gelegd.

En wanneer bij 't fantastisch schijnsel van den brand,

Van Heurn door enkele gevluchten ontdekt en beschoten werd — waarbij hij, gelukkig, steeds gespaard bleef — was het den „Moslemins", alsof de kogels geen vat op den Sétan hadden.

„De Sétan is onkwetsbaar en vangt de kogels in zijn langen baard op", verzekerden zij, en deze meening, welke zelfs de hoofden en onze inlandsche soldaten deelden, vergrootte in geen geringe mate Van Heurn's overwicht. Na al de goed geslaagde overvallingen, achtte zich de vijand in de nabuurschap niet meer veilig en trok terug naar de Triëng en de benting Kota-Baroe, omdat hij wist, dat de juiste ligging en toegangen tot die stellingen den onzen onbekend waren.

Inderdaad was onzerzijds alleen bekend, dat Kota-Baroe ten Z.O. van onze versterking lag en de Triëngs ten zuiden daarvan, nabij den rechteroever van de Segli-rivier, welke stroom het gebied van den ons bevrienden radja, Toekoe Pakeh van Pedir, van dat des vijands scheidt. Het was vooral de bezetting van Kt. Baroe, die het den onzen nog lastig maakte.

De bevelhebber dezer benting heette Toekoe-Gajoe, aldus genaamd naar zijne afkomst van de Gajoes, een woest en onbeschaafd bergvolk, in wiens kampongs zelfs de Atjehers zelden kwamen. Af en toe daalden de bergbewoners naar de vlakte, wanneer zij boschproducten en paarden van de hand hadden te doen, welke vroeger voor het meerendeel naar Britsch-Indië, — voornamelijk Singapoer en Penang, — werden uitgevoerd. In ruil daarvoor brachten zij rijst, olie, zout, lijnwaden enz. naar hunne dorpen.

T. Gajoe telde onder zijne krijgers vele ondernemende jonge kerels, jeugdige Moslemins, wier moed en grenzelooze vermetelheid waarlijk bewondering afdwingen.

Op allerlei wijzen trachtten dezen de onzen te tergen en te plagen.

De moestuinen onzer soldaten werden bij herhaling vernield; telkens verdwenen van 't kerkhof de houten kruisen der graven; de onzen werden onverwachts beschoten op hunne argelooze wandelingen langs 't zeestrand; ja, de overmoed ging zóóver, dat zelfs onder 't vuur der schildwachten de brandende lampen werden geroofd uit de lantaarns, die op geen 30 passen afstands de versterking omringen.

Een en ander ergerde Van Heurn reeds lang en hij besloot, zoo spoedig mogelijk Kt. Baroe eveneens een beurt te geven.

Persoonlijk was door hem meermalen met een paar soldaten, of vergezeld van politieoppassers, die in dat terrein eenigszins bekend waren, 's nachts eene verkenning gemaakt, doch zonder voldoende zekerheid te verkrijgen omtrent den weg naar Kota Baroe. Steeds misleidde hem de duisternis, zoodat hij nooit op het goede punt uitkwam en somtijds verplicht was terug te sluipen, omdat lieden om hem heen gehoord werden.

Toevallig was van Heurn kortelings ter ooren gekomen, dat Toekoe Saboedin van kampong Pakan Soth, gelegen achter de vijandelijke linie, zeer vertoornd was op de „Moslemins", die, trots hun vroomheid, zich niet ontzagen, hem, den rechtgeaarden Mohamedaan, onder allerlei voorwendsels geld af te persen, lieden te bestelen en de kam-

pongs te plunderen. Van Heurn hoopte van die ongunstige stemming partij te kunnen trekken en meende dat Toekoe Saboedin niet ongenegen zoude zijn, in 't geheim de noodige aanwijzingen te geven, om die lastige naburen, ware 't door de „Kafirs", te doen verjagen. Derhalve moest van Heurn trachten met dat hoofd in aanraking te komen, echter zonder opzien te baren, daar hij een te bedachtzaam officier is, om geen rekening te houden met de zeer moeilijke verhouding waarin sommige goedgezinde hoofden stonden ten opzichte van de oorlogspartij.

Trouwens, de schitterende uitkomsten, door hem op politiek terrein verkregen, waren niet aan het bloote geluk, maar wel degelijk aan zijn verstandig overleg en helder doorzicht toe te schrijven. De wijze waarop getracht werd met genoemd hoofd in aanraking te komen, zonder dat verdacht te maken, vermeenen wij niet onvermeld te mogen laten.

Van uit den toren of uitkijk der versterking zag men bijna dagelijks eene groote kudde geiten, blijkbaar uit kampong Soth, naar de strandlijn afzakken en daar, zonder toezicht grazen, om 's avonds, uit eigen beweging, weer hare stallen op te zoeken.

Deze kudde, tot nog toe door ons met onverschillige oogen aangezien, werd eensklaps iets van aanbelang, daar, naar Van Heurn zich voorstelde, hij door die kudde in aanraking zou kunnen komen met Toekoe Saboedin.

Daar de overrompelde bentings, nabij het zeestrand, niet meer door den vijand bezet werden, was het niet moeilijk in die richting hinderlagen te leggen en de kudde naar Segli op te drijven.

Op een morgen bekwam luitenant P. A. H. Holten last om met een tiental vlugge inlandsche fuseliers die ronddolende dieren naar onzen post op te jagen; van Heurn zelf nam met eenige gewapende Europeesche soldaten in het voorterrein stelling, om hen te beschermen. Zoo geschiedde, en binnen korten tijd had men zonder veel moeite 25 geiten gevangen.

Reeds 's avonds ontving Van Heurn een schrijven van Toekoe Saboedin, met verzoek, de geiten, welke aan zijne lieden toebehoorden, te mogen doen terughalen.

Van Heurn antwoordt, dat het even goed eigendom van de „Moslemins" kon zijn en dat, wanneer Toekoe Saboedin iets te verzoeken had, hij dan in de eerste plaats zijn opwachting bij den vertegenwoordiger van het Nederlandsche gezag behoorde te maken.

Toekoe Saboedin liet deze missive onbeantwoord, en zoo zat Van Heurn eigenlijk met al de beesten opgescheept.

Wel beweerden de sergeant-menagemeester en de koks, dat er voldoende ketels waren in de keuken, maar om ze te slachten, daarvoor had men de geiten niet gevangen. Alleen den vijf grootsten levenmakers werd door slachting het zwijgen opgelegd.

Ofschoon de gewenschte persoonlijke aanraking met Toekoe Saboedin niet verkregen was, liet Van Heurn het opgevatte plan niet varen en peinsde op andere middelen, om dat hoofd te dwingen in de versterking te komen.

Een toeval gaf aanleiding tot het schrijven van een tweeden brief.

Een der officieren bemerkte nl. op een Vrijdagmorgen

(Mahomed-heiligendag) van uit den toren dat in kampong Soth de Athjesche vlag woei.

Onmiddellijk sommeerde van Heurn het kamponghoofd de vlag te strijken, daar anders kampong Soth als vijandig zoude beschouwd worden, en daarom met granaten getuchtigd.

Den volgenden dag reeds kwam hierop antwoord. Dringend verzocht Toekoe Saboedin niet tot schieten over te gaan, daar 't de „Moslemins" waren, die op Vrijdag de vlag heschen, welke gewoonte hij niet durfde beletten. Saboedin verzekerde niet bij machte te zijn, gezag te doen gelden over de Moslemins, overigens was hij bereid in alles den „toewan-commandant" van Segli ter wille te zijn. Wijders meldde hij, dat hem groote schade was berokkend door 't aanhouden der geiten, te grooter, wijl de blokkade reeds veel armoede veroorzaakte.

Van Heurn wachtte tot den volgenden Donderdag met het beantwoorden van dien brief en deed Toekoe Saboedin toen weten, dat hij geen geloof kon hechten aan de geuite goedgezindheid, aangezien daarvan nog geen blijk was gegeven, en Toekoe Saboedin zelfs nimmer te Segli was geweest ter bespreking van belangen. Verder, dat, wanneer de Atjehsche vlag geheschen werd, het plan zoude ten uitvoer gebracht worden, om om het uur een granaat in de kampong te werpen. 's Anderen morgens beklom van Heurn in de vroegte den toren en ontwaardde tusschen het hoog geboomte alweer de roode vlag met haar twee gekruiste klewangs.

Terstond werd de 12 cM. achterlaad in batterij gebracht, met zorg gericht en om 6 uur v.m. sprong de eerste

granaat in kampong Soth, die op pl. m. 3000 M. afstand Z.O. van onze versterking lag.

Omstreeks 12 uur kwam een bode van den Radja van Pedir, — wiens bemiddeling Toekoe Saboedin had ingeroepen, — met dringende bede, namens den vorst, om het artillerievuur te staken en met de mededeeling, dat Toekoe Saboedin op weg naar Segli was en spoedig zoude aankomen. „Zoodra Toekoe Saboedin in 't gezicht onzer versterking komt, zal het vuur ophouden", antwoordde van Heurn.

Er verliep geruimen tijd zonder dat de nadering van Toekoe Saboedin gesignaleerd werd en de kanonniers hielden zich stipt aan de orders. Het sloeg 2 uur; juist was de 9e granaat boven de kampong uiteen gespat, toen uit kampong, Kramat, in 't gebied van den Radja van Pedir, een hoofd met twee volgelingen en daarachter een troep Atjehers te voorschijn traden en den weg naar onzen post insloegen.

Het was Toekoe Saboedin met gevolg.

De inlandsche burgerschrijver van Segli werd hem te gemoet gezonden.

Overeenkomstig de consignes werden de Atjehers door den sergeant der politiewacht aan de poort opgewacht en werd het hoofd naar de commandantswoning geleid.

Toekoe Saboedin was een jong man van middelbare gestalte; hij droeg de Atjehsche kleederdracht niet zonder zwier, doch had een vrij onbeduidend voorkomen, hoewel zijn houding den stempel droeg van goede geboorte en beschaving.

Klaarblijkelijk was hij niet zeer gerust, wellicht uit

vrees, om even als zijn broeder Toekoe Bintara Pinang gevangen genomen te worden.

Van Heurn ontving hem met voorkomendheid en gaf terstond den officier last, den artillerie-commandant te verzoeken, het vuur op kampong Soth te doen eindigen.

„Wees welkom", zeide Van Heurn, hem de hand toestekende, welke Toekoe Saboedin, nederig buigende, even aanraakte.

„Ik dank u en bied u mijne verontschuldiging, heer, niet eerder aan uwe wenschen voldaan te hebben", lispelde hij met eene lichte beving in zijne stem.

Van Heurn wist het hoofd spoedig op zijn gemak te stellen, bood hem vriendschappelijk een sigaar en ververschingen aan en weldra waren beide in een vertrouwelijk gesprek gewikkeld.

Van Heurn wachtte zich wel, om bij de eerste ontmoeting zijne plannen betreffende Kota-Baroe kenbaar te maken en bepaalde zich tot het bespreken van politieke toestanden. De herhaalde verzekering van het hoofd, dat hij, wanneer er maar kans bestond, om de „Moslemins" te verjagen, gaarne wilde helpen, was echter aan geene doove ooren gezegd; maar Van Heurn was nog niet zeker genoeg van Toekoe Saboedin's hulp, om daarover reeds nader te spreken. Eerst wilde hij den Toekoe beter leeren kennen en aan zich verplichten. Intusschen kweet hij zich te zijnen aanzien niet alleen met welwillendheid, maar gaf hij hem ook vergunning inkoopen te doen en zooveel petroleum mede te nemen als zijne volgelingen konden dragen; ook de geiten werden teruggegeven met eene ruime schadevergoeding voor de vijf geslachte.

Toen Toekoe Saboedin vertrokken was, had Van Heurn de overtuiging, dat het bezoek spoedig herhaald zoude worden, welke meening de inlandsche schrijver deelde, die op verzoek van Van Heurn de volgelingen ontvangen en onthaald had; deze verzekerde den Atjeher te goed te kennen om niet reeds opgemerkt te hebben, dat de „Toewan commandant" Toekoe Saboedin's zwakke zijde had weten te treffen.

Inderdaad volgde in korten tijd een tweede bezoek, waarbij de Toekoe met dezelfde heuschheid werd bejegend, zonder het minste vermoeden te koesteren, hoe op hem in toepassing werd gebracht het Hollandsche spreekwoord: „met honig vangt men vliegen". . . . .

Op den 31 Juli 1891 — 's avonds 6 uur — was het hoofd van kampong Soth met 2 volgelingen ten 3den male in de benting Segli!

Thans, meende Van Heurn, was het tijd, bij het vele zoets, ook iets hartigs voor te dienen, en besloot hij Toekoe Saboedin op de proef te stellen, door van hem den dienst te eischen, welken hij tijdens het eerste bezoek ongevraagd had aangeboden.

Volgens afspraak werd Toekoe Saboedin thans eerst door den inlandschen burgerschrijver ontvangen, die hem mededeelde dat de Toewan commandant nog niet te spreken was, en in overweging gaf het bezoek liever op den volgenden dag te stellen.

Met de meeste voorkomendheid noodigde hij hem uit, in afwachting, den nacht te zijnent door te brengen.

Toekoe Saboedin aarzelde geen oogenblik die uitnoodiging aan te nemen, te minder, daar de schrijver een gul gastheer en aangenaam prater was.

Na zonsondergang, toen de versterking gesloten was, begaf Van Heurn zich naar des schrijvers woning. Een politieoppasser, die aldaar surveilleerde, opende de deur.

Toekoe Saboedin zat op een matje nevens den gastheer, volop genietende van de geurige koffie, en lekkere inlandsche gebakjes, welke hem, naar Oostersch gebruik, waren voorgezet.

Ook de beide volgelingen, die afzonderlijk in een ander deel van het vertrek zaten, werden goed bedeeld.

Toen Van Heurn binnentrad, stond Toekoe Saboedin terstond op, ging hem eenige schreden tegemoet en groette onderdanig.

Na de begroeting verzocht Van Heurn den inlandschen schrijver de deuren van het vertrek te sluiten en sprak het hoofd aldus aan:

„Toekoe Saboedin, gij zult nu ongetwijfeld overtuigd „zijn van mijne goede gezindheid jegens u. Op uwe „kampong wordt niet meer geschoten, niettegenstaande „nog altoos de Atjehsche vlag door de „Moslemins" „geheschen wordt.

„Ik heb u, ongeacht de blokkade, laten inkoopen en „daardoor in de gelegenheid gesteld groote winsten te „maken. Steeds ontving ik u als vriend en heb u naar „mijn beste weten geholpen, maar dit alles mag ons niet „afleiden van het doel, dat aanleiding gaf tot onze weder-„zijdsche vriendschap, namelijk de verdrijving van ons „beider vijand, de Moslemins."

Het hoofd, in de meening dat het alweer bij praten en beloven zoude blijven, antwoordde onmiddellijk:

„Gij hebt slechts te gebieden, heer; ik zal u in alles helpen, voor zooverre het mij mogelijk is."

— „Zoo is het, Toekoe Saboedin, ik heb daaraan niet ge-
„twijfeld; het is mijn voornemen om heden nacht Kota
„Baroe aan te vallen en al de „Moslemins" te dooden.
„Gij wijst mij den weg, alsmede 't punt waar ik het
„gemakkelijkst kan binnendringen."

Toekoe Saboedin verschoot van kleur en staarde van Heurn verbijsterd aan.

Een der volgelingen ontsnapte van schrik een lang gerekt „Wâââh!", terwijl de schrijver, die omtrent dit voornemen onkundig was gelaten, in de algemeene ontsteltenis deelde en min of meer onthutst uitriep: „Allah, toewan pigi manah!"

Toen van Heurn eene beweging maakte naar de deur, wilde Toekoe Saboedin hem met een smeekend gebaar tegenhouden. Van Heurn, die reeds den deurknop in de hand hield, wendde zich heel kalm om, en zeide vriendelijk, doch met nadruk:

„Nog iets, Toekoe, denk er nu goed over na, opdat ge
„mij op het juiste punt brengt; want mislukt de aanslag,
„zoo kost het ons beiden waarschijnlijk het leven."

Het hoofd trachtte nog eenige tegenwerpingen te maken, doch van Heurn sloot alle discussie door hem de hand te geven, zeggende: „Toekoe Saboedin, slamat tidor" (slaap wel).

Daarna verwijderde hij zich even bedaard als hij gekomen was. Den politiedienaar liet hij den wachtcommandant roepen; hij gaf dezen bevel vóór elke deur een schildwacht te plaatsen met de consignes, niemand in of uit te laten. Ook de schrijver en diens gezin moesten binnen blijven, want van Heurn was overtuigd, dat zijn welbespraakte schrijver

Toekoe Saboedin wel zouden weten te overreden aan de eischen van den Toewan-commandant te voldoen.

Van de bezetting wist niemand, zelfs de officieren niet, welk eene onderneming dien nacht zoude plaats hebben, zoodat elkeen zich kalm ter ruste begaf, wat het voordeel gaf over een door den slaap verkwikten troep te beschikken. Van Heurn alleen sloot geen oog, en toen het drie uur sloeg, begaf hij zich naar de wacht, ten einde den officier van piket te bevelen om den troep te doen wekken; tevens liet hij den schrijver ontbieden, die hem zeide dat Toekoe Saboedin zich in 't onvermijdelijke zoude schikken, en den troep den weg wijzen.

Wel hadden de Atjehers, kort nadat van Heurn het vertrek verlaten had, den schrijver verzocht, den commandant tot andere gedachten te brengen, maar toen de deuren gesloten bevonden werden, begrepen zij, dat van Heurn in deze aangelegenheid 't laatste woord gesproken had.

Het was niet, omdat zij er veel bezwaar tegen hadden de „Moslemins" van kant te maken, maar wijl zij vreesden herkend te worden en weerwraak duchten, reden waarom de beide volgelingen verzochten als soldaten verkleed den tocht mede te maken. Toekoe Saboedin wilde zich niet vermommen; hij vond het waarschijnlijk beneden zich, gelijk gesteld te worden met zijne ondergeschikten.

Overeenkomstig de orders stonden om kwart voor 4 uur 75 man aangetreden, samengesteld uit: Europeanen, Javanen en Boegineezen; bij de colonne werden ingedeeld: een hospitaalsoldaat, 2 politieoppassers en 6 dwangarbeiders (voor de ambulance).

De troep werd in drie secties gesplitst; de 1e sectie

gecommandeerd door den luitenant J. D. H. Janssen zoude onder onmiddellijk bevel van van Heurn de overrompeling verrichten; de tweede sectie, onder luitenant P. A. H. Holten, had de opdracht die beweging in den rug te dekken, terwijl de derde sectie, onder bevel van den sergeant van den Berg, alg. stamb. no. 29679, de gewonden had op te nemen en te beschermen.

Toekoe Saboedin en zijne volgelingen zouden zich bij de voorste afdeeling ophouden.

Wijders werd gezorgd voor brandmateriaal, brancards en verbandmiddelen.

Na den troep geïnspecteerd te hebben, begaf Van Heurn zich naar de woning van den schrijver, ten einde de Atjehers af te halen.

Toekoe Saboedin scheen geheel ter neer gedrukt; hij keek somber en zwijgend voor zich uit. Zijne volgelingen daarentegen, jonge, krachtige kerels, gespierd van leden en met onverschrokken gelaat, schenen 't eenige geval van als soldaat met de „Compagnie" mee te gaan, niet onaardig te vinden. Zij droegen de uniform met de losheid van een oud-soldaat en zagen er zeer martiaal uit.

„Slamat pagi", zoo begroette Van Heurn het hoofd heel luchthartig, „'t zal heden een gelukkige en voor-„deelige dag voor u zijn. Het uur is daar waarop gij u „op de „Moslemins" kunt wreken over de kwellingen, u „en den uwen aangedaan."

„Ik hoor van mijn schrijver, dat ge aanstonds, als wij „terug zijn, inkoopen wilt doen. Nu, vriend, ik heb daar „niets op tegen en zal ook op geen honderd dollars zien, „als belooning voor uwen goeden dienst; de beurs van

„H. M. onze Koningin is groot genoeg. Kom, laat ons nu „langs de gelederen gaan, opdat mijne soldaten uw gelaat „aanschouwen, dat van een' vriend."

En gearmd leidde Van Heurn hem langs de gelederen, terwijl een politieoppasser een lantaarn zóó omhoog hield, dat het licht goed op Toekoe Saboedin's gelaat viel en elk soldaat zijne trekken duidelijk kon onderscheiden.

Aan elke sectie werd beurtelings voor 't front, in 't Maleisch, medegedeeld, dat ieder soldaat mede verantwoordelijk was voor de veiligheid van Toekoe Saboedin.

„Hebt ge goed verstaan, goed begrepen?" vroeg Van Heurn.

„Ja, kapitein", riepen allen.

Toekoe Saboedin, die goed Maleisch sprak, was hierdoor blijkbaar gerustgesteld; ten overvloede verzocht hem Van Heurn niet van zijne zijde te wijken.

Aan Van Heurn's kalm, onbezorgd gelaat was niet te bespeuren, welke ernstige gedachten hem bezighielden, noch dat hij een slapeloozen nacht had doorgebracht; hij bleef altoos dezelfde, krachtig en vol zelfvertrouwen.

Eerst kort voor den afmarsch werden de officieren bijeengeroepen en hun op fluisterenden toon medegedeeld, dat Kota-Baroe zoude overvallen worden. Van Heurn zette in het kort, doch duidelijk en beslist, het aanvalsplan uiteen, deelde zijn gevechtsdispositie mede, gaf den sectie-commandanten de noodige bevelen, met opgave van de bijzondere bestemming van elke afdeeling, enz.

Daarna werd door de sectie-commandanten aan de manschappen het doel der onderneming bekend gemaakt,

hunne gedraglijst voorgehouden en de grootste omzichtigheid gedurende den marsch aanbevolen.

***

Om 4 uur precies werd de versterking verlaten door het hek aan de noordzijde der benting.

Onder behoorlijke veiligheidsmaatregelen marcheerde de troep naar het zeestrand, hetwelk voor een gedeelte moest gevolgd worden, om 's vijands sterkte te naderen. Bij de branding gekomen, werden de geweren zoo stil mogelijk geladen; dank zij het gebulder van de zee was het geklikklak der grendels zelfs op korten afstand niet te hooren.

Het was pikdonker, men kon nauwelijks zijnen nevenman onderscheiden; het geluid der voetstappen werd in het natte zeezand verdoofd, zoodat de troep als schaduwen gedruischloos voortgleed.

Rechts strekten zich de lagunes uit, links lag de onmetelijke oceaan; in den gelijken rythmus der jagende golven hoorde men in de verte, zijn eeuwig, geheimvol lied, van nabij het bruisen en donderen der branding.

In weerwil van hunne onverschrokkenheid, en hoezeer aan de guerilla gewoon, geraakte een ieder onder den onverklaarbaren indruk, welken zulk een tocht, in den nacht, naar een gevaarvol doel, uitoefent.

Van Heurn marcheerde aan 't hoofd. Toekoe Saboedin liep vlak naast hem.

Ten einde zijne ontsnapping te voorkomen, waren, gedurende den marsch, drie Europeesche fuseliers onopgemerkt naar voren geschoven.

Na ongeveer een goed half uur geloopen te hebben, stond Toekoe Saboedin plotseling stil, greep Van Heurn's arm, en wendde hem zwijgend met 't front landwaarts. „Wat is er?" vroeg Van Heurn, zoo zacht mogelijk.

„Hier is een pad, dat wij moeten volgen", fluisterde Toekoe Saboedin. Van Heurn, alhoewel reeds eenigszins aan de duisternis gewoon, vermocht geen pad te onderscheiden, maar de Atjeher, met zijn scherpen blik, stapte met vasten, zekeren tred voort.

Dicht tegen elkaar aan, volgde de troep den gids.

Na korten tijd voelde van Heurn zich andermaal bij den arm grijpen, en links naar een donkeren hoek wijzende, fluisterde Toekoe Saboedin:

„Daar staat Kota Bras, door u reeds uitgebrand. Die benting „is thans geheel verlaten; wij kunnen gerust verder gaan."

Men kwam buiten den boschrand, begrensd door een lagune, waardoor een smal dijkje (galangan) liep.

Een korporaal der voorste sectie kreeg last den sectiecommandanten mede te deelen, de „galangan" afdeelingsgewijze over te trekken.

Op één gelid uit de flank staken de manschappen die ongeveer honderdvijftig meter lange galangan over.

Aan de andere zijde der lagune nam de sectie onder luitenant Janssen stelling onder een boomgroep, totdat de achterhoede op 't dijkje gehoord werd.

„Madjoe" (voorwaarts), gaf Van Heurn zijnen gids te kennen.

Thans werd een pad gevolgd, dat zich weldra in de struiken verloor; het te doorloopen terrein was boschachtig, woest, doch gelukkig niet onbegaanbaar.

Eindelijk kwam men voor een uitgestrekt alang-alangveld.

De troep hield een oogenblik „halt."

In de verte verhief zich te midden van die grasvlakte een donkere massa; 't was Kota Baroe.

Inmiddels had 't uitspansel een mindere donkere tint gekregen, en duidde reeds een flauwe lichtstreep aan den oostelijken horizon 't naderen van den dag; 't werd dus hoog tijd.

Uit de schaduwen doken de terreinvoorwerpen in vage omtrekken op en weldra was de ligging der vijandelijke versterking duidelijker te onderscheiden.

Na van alle kanten den omtrek zorgvuldig bespied te hebben, gaf Van Heurn het teeken om door te marcheeren.

Als slangen kropen de manschappen door 't lange gras; de hooge alang-alang ritselde nauwelijks, zoo omzichtig bewoog zich de troep er doorheen.

Tot op 75 passen de oosterface der versterking genaderd, wierpen op een gegeven teeken de soldaten zich plat op den grond.

Luitenant Holten kreeg last de aanvalstroepen goed in het oog te houden en de brancards naar voren te zenden, zoodra de voorste sectie de borstwering genaderd was.

Van Heurn en de gidsen gingen vooruit.

Toekoe Saboedin geleidde den troep naar een diepe loopgraaf, voor de zuiderface.

„Hier moet u in", zeide hij fluisterend.

Van Heurn deed eerst de beide volgelingen teruggaan naar de sectie Holten, die met de 3e sectie den rug dekte; de aanvalstroep daalde man voor man naar beneden en klauterde aan de andere zijde vlug naar boven.

Nu stuitte men voor een pagger (heg), waarover de onzen spoedig heen waren.

Terwijl luitenant Janssen en een gedeelte der manschappen de daarachter staande aarden borstwering — aan de rechterzijde nabij de Z. O. saillant — behendig en onhoorbaar beklommen, sloop Van Heurn met een paar soldaten naar den smallen ingang, welke ongeveer in het midden der 12 à 14 M, lange borstwering was aangebracht.

Toekoe Saboedin volgde Van Heurn op de hielen, doch hield zich zorgvuldig achter hem verborgen.

Door de reten van een stevige bamboepoort ontwaarde Van Heurn in eene woning, nabij de N.-face, eenige Atjehers met volle gerustheid om een vuurtje gezeten. Op eens zag hij deze lieden verschrikt opspringen en onder het aanheffen van doordringende alarmkreten te wapen snellen; tegelijkertijd knalden van onzen kant vele geweerschoten.

Zooals Van Heurn vermoedde, had de vijand de manschappen onder Janssen ontdekt.

Deze waren zonder dralen met den sergeant Zeig in de benting gedrongen en hadden achter een gesloten huis — links van de poort, en vlak tegenover de woning, waarin de Atjehers zaten — stelling genomen.

Luit. Janssen, die bij het beklimmen der steile borstwering uitgleed, en naar beneden getuimeld was, had zich evenwel spoedig hersteld en was met zes fuseliers de voorste manschappen terstond nagesprongen.

Op 't moment dat Janssen in de benting sprong, was Zeig handgemeen met een Atjeher, dien hij, om den troep niet te verraden, aan de bajonet reeg.

Waarschijnlijk hadden het gekletter van den slag van klewang op bajonet en de val van een lichaam de aandacht der om het wachtvuur gezeten Atjehers opgewekt; dien kant uitkijkende, bemerkten zij toen donkere schaduwen en trof tevens het verdacht geloop van geschoeide voeten hun scherp gehoor.

Dat de bezetting van Kota Baroe geen posten had uitgezet en zorgeloos wacht hield, bewijst genoegzaam hoe veilig de „Moslemins" zich waanden in de verborgen en moeilijk te naderen benting.

Nog eer de verschrikte Atjehers tegenweer konden bieden, hadden de onzen de geweren afgevuurd en zonder mededoogen elken „Moslemin" neergeschoten, dien zij tegenkwamen.

Toen Van Heurn zag, dat zijn troep ontdekt was, trachtte hij de deur te forceeren, maar de bamboe, stevig en taai, bood krachtig weerstand en zonder Toekoe Saboedin ware het hem niet gelukt zoo spoedig binnen te dringen; deze, blijkbaar met de sluiting bekend, schoof zijn hand langs Van Heurn heen en opende zonder moeite de poort.

Nauwelijks in de versterking gekomen, zag hij tal van Atjehers, waarvan de meeste met geweer gewapend, over de westerface vluchten; eenige werden op de borstwering neergeschoten, de anderen, in 't open veld, door de sectie Holten.

Van Heurn stelde zich weer aan 't hoofd, en in weinige oogenblikken was de geheele bezetting over de kling gejaagd of verdwenen.

De overrompeling was volkomen gelukt.

Toekoe Gajoe, de beruchte aanvoerder, was door een

schampschot gewond; de onverhoedsche aanval had hem zoo overbluft, dat hij aan 't algemeen „sauve qui peut" deelnam, wat de schrik der zijnen niet weinig vergrootte. Wel beproefden enkele der meest fanatieke stand te houden, doch daar zij zonder leiding of verband moesten vechten, waren ook deze weldra uit elkaar gedreven en afgemaakt.

Het schieten had echter de bewoners der omliggende vijandelijke kampongs oplettend gemaakt, die in allerijl op de been kwamen en naar de kampongranden snelden om de „Moslemins" bij te staan.

Intusschen was het lichter geworden, zoodat de luitenant der artillerie Doijer (te Segli achtergebleven), die vóór den afmarsch volkomen op de hoogte was gebracht van hetgeen gebeuren zou, gebruik kon maken van zijne kanonnen; weldra suisden de granaten, over de hoofden der onzen heen, in de richting der vijandelijke kampongs.

Ten einde zijne manschappen te dekken tegen het hevig en goed onderhouden geweervuur des vijands, werden ook beide andere secties binnen de versterking gebracht, en aan de hoeken der benting schildwachten geplaatst.

Nadat gebleken was, dat de onzen geen verliezen te betreuren hadden, werd het signaal „Wilhelmus" geblazen, waarna een krachtig „Leve de Koningin!" over de vlakte weerklonk, juichkreten, welke uit de kampongranden door een woest gegil van machtelooze woede werden beantwoord.

De eerste zorg was nu de huizen te doorzoeken. Onder het huis waar de Atjehers om het vuur gezien waren, lagen zes lijken.

Dat de „Moslemins" door den plotselingen aanval hunne

bezinning verloren hadden, bleek ten duidelijkste uit de groote hoeveelheid wapens door hen achtergelaten.

Behalve geweren en donderbussen werden vele blanke wapens gevonden alsmede patronen, kruitkokers en kogels.

Kota Baroe vast te houden lag niet in van Heurn's bedoeling, de benting te slechten was onmogelijk, weshalve men zich bepalen moest tot het in brandsteken der huizen, waarmede de 3e sectie belast werd.

De beide andere secties namen stelling in de loopgraaf aan de zuiderface, ten einde het heftig vuur van den vijand te beantwoorden.

Licht ontvlambaar als bamboe en atap zijn, stond alles spoedig in lichtelaaie; knetterend, knallend sprongen de stijlen uiteen, hoog opwaarts stegen de vlammen en ontlokten den vijand kreten van schrik en jammer. Voor de onzen te Segli waren de naar alle kanten zich verspreidende rookwolken een signaal dat de onderneming geslaagd was.

„Zie zoo!" zeide Van Heurn „ik geloof, vriend Saboedin, „dat wij hier afgedaan hebben en den Moslemins een lesje „gaven."

— „Inderdaad, heer", antwoordde hij, „Allah is op uwe „hand. Ik smeek u, laat ons thans terugkeeren; 't is dag „geworden en men zal mij herkennen."

Van Heurn zond hem naar den luitenant Holten, met verzoek den Toekoe tusschen de soldaten verborgen te houden.

Om zich te overtuigen, welke de beste terugtochtslijn zoude zijn, beklom Van Heurn het banket en vervolgens, langs een kleine ladder, 't plongée der borstwering.

Nauwelijks was Van Heurn op de borstwering, of de vijand kreeg hem in 't oog.

Langs al de kampongranden klonk een gebrul van woede en razernij, en boven alles uit de kreten „Sétan, brèwok! Sétan brèwok!", terwijl een overstelpend vuur op hem gericht werd, dat Holten even levendig teruggaf.

Vriend en vijand had den blik op Van Heurn gericht, die, terwijl de kogels om hem heen suisden, zich achteloos den baard streek en even koelbloedig en bedaard den omtrek opnam, als verlustigde hij zich in een schoon panorama. „Ziet ge wel, dat onze commandant de kogels in zijn baard opvangt?" hoorde luit. Janssen een inlandsch fuselier zeggen.

Langs de buitenzijde der borstwering daalde Van Heurn naar beneden waarna hij in de loopgraaf sprong. Een Boegineesch fuselier stond op en riep uit: „Slamat (heil u), commandant!", waarop allen in een enthousiastisch hoera losbarstten.

Er werd besloten langs de verlaten vijandelijke versterking Kota Mabedil, nabij het zeestrand, terug te trekken, ten einde bij eene mogelijke vervolging in de benting stand te kunnen houden en den smallen dijk over de lagune, waarlangs de troep gekomen was, te vermijden.

De terugtocht werd aanvankelijk zeer bemoeilijkt, doch dank zij de welgerichte schoten der achterhoede en het uitstekend geleid artillerievuur in de benting Segli staakte de vijand spoedig de vervolging. Om 6½ uur 's morgens was de colonne zonder gewonden of verliezen in de versterking terug. Aan de poort werd de troep door tal van officieren verwelkomd, die, op reis van Java naar

Atjeh, toevallig waren gedebarkeerd en ons te Kota-Radja, het eerst de heugelijke tijding brachten van de verovering en verwoesting van Kota-Baroe.

Ter zake van zijn dapper gedrag bekwam sergeant Zeig eenige maanden later de Militaire Willemsorde en werd luitenant Janssen eervol vermeld.

GEVECHT EN RETRAITE VAN DELANGOE

28 Augustus 1826

Reeds meer dan 60 jaren houdt de Leeuw van Nederland op Java zijn machtigen klauw op de uitgedoofde oorlogsfakkel.

Land en volk genieten in geluk en voorspoed van de zegeningen des vredes, en voor ons is Java een der schoonste en rustigste bezittingen in den Archipel. Toch is er een tijd geweest, dat die zelfde heerlijke bezitting voor Nederland een krater was, die grommend de diepste grondslagen van zijn gezag schokte; dat het volk, zoo gedwee en zachtaardig, door fanatisme opgezweept, de banier des opstands ontrolde en naar de wapens greep.

Toen beleefde de Ned.-Indische Regeering bange dagen!

Door een toeval bekwamen wij inzage van de authentieke geschriften van een officier, die een werkzaam aandeel had aan den vernielenden krijg op Java van 1825—1830.

Daarin vonden wij belangrijke historische aanteekeningen, welke ons een duidelijk denkbeeld gaven van het woest

karakter van den opstand en de moeilijkheden waarmede ons koloniaal leger te kampen had.

Gebruik makende van de gewaardeerde vergunning ons verleend, brengen wij het gevecht van Delangoe onder de aandacht, niet alleen om de schitterend afgeweerde vijandelijke aanvallen, maar vooral om de beleidvolle retraite uit die kampong, onder den kapitein der artillerie baron Mattheus van Geen.

* *
*

De Java-opstand brak uit in de maand Juli 1825.

Nauwelijks een jaar was verstreken en reeds kostte hij ons 3000 Europeanen, die door gevechten, ongehoorde marschen en vermoeienissen ten grave waren gesleept.

Generaal De Kock, opperbevelhebber der troepen, zag het aantal zijner soldaten verminderen, zonder dat de Regeering bij machte was voor geregelde aanvulling te zorgen.

De expedities op Sumatra, Borneo en Celebes versnipperden onze krijgsmacht op bedenkelijke wijze.

Overal moest ons gezag, dat door de overgave der koloniën aan de Engelschen veel had geleden, hersteld worden. Terwijl generaal De Kock door gebrek aan een voldoend aantal manschappen in 1826 den aanvallenden krijg moest staken en zelfs verplicht was eene defensieve houding aan te nemen, groeiden daarentegen Dipo-Negoro's legerscharen meer en meer aan, die, door menigen vuurdoop geoefend, snelle vorderingen maakten.

Dank zij de trouw van onze bondgenooten, den keizer van Soerakarta (Solo), den prins Mangkoe-Negoro en den bijstand van den vorst van Sumanap (Madura), wier banieren in vele gevechten naast onze driekleur wapperden, was het den opperbevelhebber mogelijk zich in eene geconcentreerde positie te handhaven en de verkeerswegen om de hoofdplaatsen Djokjakarta en Soerakarta open te houden.

In afwachting der versterking ook uit Nederland (3000 man, onder kolonel Vermersch), moest vooral belet worden, dat het vuur des opstands oversloeg naar het Solosche, waar wij minder onbeperkt meester waren.

Ter bescherming van de hoofdplaats Solo, welke bedreigd werd door Dipo-Negoro, die zich ook op den keizer wilde wreken over de betoonde vijandschap, waren op den grooten weg, ten westen van Solo, in het land Kapriak, Solosche troepen, onder den pangerang Adi-Negoro, geplaatst.

Toen deze keizerlijke troepen door talrijke oproerlingen voortdurend verontrust en aangevallen werden, achtte Adi-Negoro het raadzaam terug te trekken, op Sangong en Wijajong aan den grooten weg, — tusschen Kalitan en Delangoe.

Op dit bericht werd te Djokjakarta van de beschikbare troepen eene colonne geformeerd, ten einde Adi-Negoro te steunen, en te beletten dat de vijand zich noordwaarts uitbreidde (25 Augustus 1826).

Kalitan ligt ongeveer 1¾ uur ten westen van Solo. De weg, welke beide plaatsen verbindt, splitst zich bij Kalitan in twee armen, waarvan de noordwestelijke naar Salatiga

voert, en de andere, zuidwestelijk, naar Djokjakarta.

Delangoe ligt ruim 2½ uur bezuiden Kalitan en midden op den weg naar Djokjakarta, die ± 9 uur lang is en over 28 rivieren gaat.

In den morgen van den 26en Augustus 1826 vertrok de colonne onder majoor Sollewijn, sterk 400 man infanterie, waaronder 100 Europeanen, 200 piekeniers, 2 veldstukjes en 2 houwitzers, benevens 250 ruiters, waaronder 50 Dajajang-secars *).

De generaal Van Geen vergezelde den troep.

Tegen 11 uur in den namiddag bereikte de colonne het fort Klatten, alwaar zij haar bivak opsloeg; 's anderen daags vervolgde zij den marsch tot Delangoe.

Alhoewel aan de kampongranden, in de verte, „brandals" (muiters) werden gezien, kwam de kolonne te 10 uur v.m. ongestoord op de plaats van bestemming.

Te Delangoe ontmoette generaal Van Geen den opperbevelhebber, generaal de Kock, die met vele Solosche prinsen en eene colonne keizerlijke troepen, onder pangerang Inge Bey, den troep was te gemoet gegaan.

Daar te Delangoe geen voldoende fourage voor de paarden te verkrijgen was, vertrok generaal Van Geen met de ruiterij en een halve batterij, onder bedekking van 100 bajonetten, naar Kalitan. De rest der colonne en de Solosche troepen, onder Inge-Bey, bleven achter om Delangoe te bezetten.

---

*) Dajajang-secars (bloemen der overwinning) was een korps bereden inlandsche soldaten, door den maarschalk Daendels opgericht, dat, geworven uit kloeke inlanders, als gendarmerie uitstekende diensten presteerde. Een 25 à 30 jaren geleden is dit korps afgeschaft.

De opperbevelhebber en de meeste prinsen keerden terug naar Solo, waar de generaal Kock tijdelijk de gast des keizers was.

Terstond na vertrek der beide opperofficieren werd Delangoe verkend en werden de veldwachten geplaatst.

De kampong was zeer uitgestrekt en onregelmatig gebouwd; behalve de missigit en eenige andere gebouwen van steen, waren de meeste woningen van bamboe opgetrokken. De vele straten, die elkaar sneden, voerden óf naar den grooten weg óf kwamen op de passer uit, welke ongeveer midden in het dorp lag en door waringins was overschaduwd.

De colonne-Sollewijn betrok een bivak nabij den zuidelijken rand van Delangoe, achter een smal, doorwaadbaar riviertje; de keizerlijken, 1500 man sterk, waren aan den noordelijken rand gelegerd, dus met het front naar Kalitan.

Pangerang Adi-Negoro bleef te Sangong en Wijajong; eerstgenoemd gehucht lag 20 minuten O.-waarts, en het andere 40 minuten N -O.-waarts van Delangoe.

De 27e ging ongestoord voorbij.

Volgens de berichten der spionnen, hield de vijand zich onledig met bidden, was Dipo-Negoro in de dessa Djokromo, een uur ten westen van Delangoe, en stonden de muiters onder de bevelen van den jeugdigen, talentvollen opperveldmaarschalk Raden Sentot, die ook den titel voerde van: Ali Bassa Njabdoel Moestapha Prawiro Dirdjo.

In den avond wandelden de kapitein der artillerie Van Geen, zoon van den genoemden generaal, de kapitein De la Costa de Watermolle, de luitenant De Petit en nog

eenige andere officieren over de markt, welke druk bezocht en vroolijk verlicht was.

Vele manschappen van Inge-Bey zaten bij groepen aan het, bij den Javaan zoo geliefkoosd dobbelspel; anderen vulden de warongs en vergastten zich aan inlandsche spijzen en lekkernijen, of maakten het hof aan slenterende schoonen; het was er een druk gaan en komen, een gekrioel, niet ongelijk aan een Hollandsche boerenkermis, met dit onderscheid, dat de vroolijkheid gemanierder was en niet in ruwheid ontaardde.

Op het oogenblik dat de officieren op de passar kwamen, zagen zij tusschen de menigte verdachte gedaanten schuw wegsluipen en in de zijstraten verdwijnen. Zij meenden verscheidene „brandals" te herkennen en gaven daarvan kennis aan de Solosche prinsen.

„Brandals"? riepen dezen verbaasd, „onmogelijk, heeren, geen muiter zoude den moed hebben, zich in ons midden te wagen."

De officieren waren echter overtuigd goed gezien te hebben, zoodat majoor Sollewijn alle maatregelen van voorzorg nam, om 's nachts niet te worden overrompeld. Eene gestadige patrouilleering langs de posten der keizerlijken noodzaakte dezen, wier waakzaamheid wel eens te wenschen overliet, hun plicht te betrachten.

De nacht verliep zonder stoornis; niet de minste onrust werd verwekt, en zelfs de uiterste posten merkten niets van den vijand op.

Wat deden de muiters? Waren zij nog in de nabijheid? Niemand die 't wist.

Ook toen het dag werd, bleef aan 's vijands zijde eene

volmaakte stilte heerschen, wat deed veronderstellen, dat hij zijne stellingen verlaten had.

Door middel van sluippatrouilles werd 's morgens getracht berichten in te winnen; deze wisten niets gewichtigs op te merken en konden slechts rapporteeren, dat de „brandals" niet van positie waren veranderd; ook de spionnenberichten behelsden weinig belangrijks; niemand was het gelukt, 's vijands voornemen uit te vorschen.

Gaarne had majoor Sollewijn eene openlijke verkenning willen doen, om den vijand tot vertoon zijner krachten te noodzaken en, zoo noodig, ageerend op te treden, doch de geringe krachten noopten hem eene afwachtende houding aan te nemen.

De morgen ging voorbij, zonder dat de vijand zich liet zien. Het was middag en etenstijd.

In het bivak heerschte eene vroolijke drukte; groepen soldaten bewogen zich zorgeloos door de kampong; anderen hielden zich onledig met het reinigen van wapens en ledergoed, of hielpen de koks in de veldkeukens, waar alle mogelijke haast werd gemaakt om het eten op het vastgesteld uur op te scheppen.

Eindelijk sloeg het welkome uur voor het soepeten, toen eensklaps door de veldwachten het alarmsignaal werd gegeven.

Geweerschoten knalden; kogels vlogen door het geboomte van het bivak.

't Was toen half een.

Den majoor Sollewijn gewerd door een ordonnans het bericht van 's vijands nadering.

De muiters, die uit het zuidwesten kwamen, naderden

in verspreide orde met sterke soutiens achter de vleugels en eene groote reserve achter het midden; alles in goede verhouding en op behoorlijken afstand.

Vier à vijfhonderd meters achter deze, tot inleidingsgevecht bestemde troepen, volgden dicht aaneengesloten drommen, aangevoerd door hoofden te paard.

Tusschen de ontelbare geweren en lanspunten werden vele gouden pajongs opgemerkt, waaruit bleek, dat een groot aantal prinsen en voorname hoofden aanwezig waren.

De voorste linie naderde ordelijk en kalm.

Aan de vastheid en het vertrouwen waarmede de muiters oprukten en het verband hielden, was te bespeuren, dat Sentot de aanvallende beweging leidde.

De onzen waren op het eerste alarmsignaal terstond onder de wapens gekomen en wachtten de bevelen van den colonne-commandant aangaande de opstelling voor de verdediging, welke tevoren niet konden worden gegeven, wijl men omtrent 's vijands voornemen in onzekerheid verkeerde.

De voorposten hadden zich inmiddels „en tirailleur" verspreid en het vuur beantwoord.

De vijand stoorde zich niet aan dat schieten en bleef rustig doormarcheeren; intusschen bleef de troep nog steeds zonder orders.

De kapitein der artillerie Van Geen, ongerust over het wegblijven van den colonne-commandant, verzocht den luitenant-adjudant Ondaatje den majoor te berichten, dat de vijand reeds ten aanval oprukte, en opende, op eigen verantwoordelijkheid, het geschutvuur op de „brandals", die reeds tot 500 passen waren genaderd.

Bezig met de regeling van het kanonvuur, hoorde Van

Geen luitenant de Petit (een der vele dappere Zuid-Nederlanders, die vóór de Belgische revolutie in onze gelederen dienden) hem toeroepen: „Capitaine, le major est perdu", zonder te vermoeden dat hiermede bedoeld werd, dat de majoor stervende was, zooals hem spoedig bleek door het bericht van den luitenant-adjudant Ondaatje, dat de majoor zwaar geblesseerd en wellicht reeds overleden was.

Op weg naar het bivak, was de majoor Sollewijn door een kogel in het hoofd getroffen en van het paard gestort.

Als oudste kapitein nam Van Geen het commando en zond terstond 100 bajonetten naar voren ter ondersteuning van de voorposten, met last 's vijands opdringen zooveel mogelijk te beletten.

Hij hoopte tijd te winnen, om de colonne behoorlijk op te stellen en de stukken naar een domineerend punt te verplaatsen.

De artillerie kwam onder de bevelen van den luitenant ter zee 2e klasse Van Braam Houckgeest, die tijdelijk bij de landmacht dienst deed.

Zoowel aan de infanterie als aan de artillerie, die hare stukken met schroot geladen had, werd bevel gegeven niet te vuren, vóór daartoe door den kapitein Van Geen het bevel werd gegeven.

Van Geen begreep, dat alle krachtsinspanning moest worden ontwikkeld om den twintigmaal sterkeren vijand af te weren en Delangoe te behouden, welks bezit Dipo-Negoro in staat zoude stellen den oorlog met voordeel over te brengen op het gebied van den keizer van Solo.

De voorposten moesten „retireeren", doch weken slechts stap voor stap.

Op 300 passen voor onze stelling gekomen, trokken zij, het front vrijmakende, in den looppas terug.

Deze beweging, welke op commando geschiedde, werd door den vijand als een vlucht beschouwd en hij begon spottend te gillen en te schreeuwen.

„Ajo, ajo madjoe!" (Komaan, voorwaarts!), riepen de aanvoerders, waarop eene afdeeling Boelkio's (keurbende), gelijk priesters geheel in het wit gekleed, en slechts met de klewang gewapend, naar voren traden.

Met den Koran in de eene, en de opgeheven klewang in de andere hand, stormde deze fanatieke bende, met gebukte hoofden en onder een helsch geschreeuw en het roepen van „Allah-il-allah Mahomed rassoel allah!" onstuimig op de onzen los.

Gewoon aan dergelijke woedende aanvallen met het blanke wapen, bleven de soldaten, zonder een enkel schot te lossen, onwrikbaar staan. Toen de Boelkio's, gevolgd door dichte drommen, tot op 50 passen waren genaderd, gaf kapitein Van Geen het teeken om vuur te geven.

Eenige kartetsschoten, gevolgd door een tweegelederenvuur, maaiden gansche gelederen der Boelkio's en reservedrommen weg. De witte gestalten der keurtroepen verloren zich in den kruitdamp, doch de pijnlijke kreten en het gehuil van woede verraadden de vernielende uitwerking der à bout portant geloste kartetsschoten en salvo's.

De geheele vijandelijke linie trok toen overhaast terug, hare dooden en gewonden achterlatende.

De verliezen der opstandelingen waren zeer gevoelig; vele gesneuvelden en stervenden lagen verspreid op de plaats waar zij tegen het vuur waren ingeloopen. Jammer

dat Van Geen geen cavalerie had om den vijand na te zetten; ook niet sterk genoeg zijnde om offensief op te treden, bleef hij hem met geschutvuur achtervolgen.

Ofschoon goed gericht, brachten de artillerieschoten de muiters niet aan het wankelen, die, ongeveer 16000 man sterk, nog over vele troepen beschikten, die in het geheel niet geleden hadden. Buiten het infanterievuur gekomen, zag men hen sterke groepen formeeren en zich tot een tweeden aanval voorbereiden.

Wederom richtten zij zich op hetzelfde aanvalspunt, nu aangevoerd door voorname hoofden.

Van Geen doorzag het voornemen van zijn waardigen tegenstander Sentot: met eene verpletterende overmacht op één punt doordringen, om daarna de keizerlijken in den rug aan te grijpen. Maar Van Geen hoopte dat plan door een hardnekkigen tegenstand te verijdelen.

De aanval werd met energie en vermetele dapperheid uitgevoerd; — krachtig en moedig werd hij afgeweerd.

Ofschoon andermaal teruggeslagen, liet de vijand zich geenszins afschrikken; integendeel, zijne woede en opgewondenheid namen toe.

Met de ontplooide „heilige vaan" in het midden en onder het slaan der koperen bekkens, zetten de stormcolonnes zich in beweging.

Vooraan zag men, behalve eene afdeeling Boelkio's, ook de dappere Toerkio's.

Het gezicht dier dichte en stout aanrukkende drommen was indrukwekkend, en niet zonder ongerustheid zagen de onzen den dreigenden, levenden muur van dweepzieke krijgers naderen.

Van Geen sprak zijnen soldaten moed in en liet de voorste linie versterken.

Toen de muiters op het met lijken bedekte terrein waren gekomen, ontstond een oogenblik van besluiteloosheid, doch de hoofden hitsten hen aan door op de onzen te schelden en allerlei vervloekingen uit te stooten: „Hollandsche honden, vloek over u!" enz.

„Dood aan de ongeloovigen!" brulden de muiters, terwijl zij in vier rijen achter elkaar voorwaarts rukten; in het midden de keurtroepen en daarachter, in dichte drommen, de reserve. Dipo-Negoro; Sentot en een honderdtal priesters volgden op 3 à 400 passen met de algemeene reserve.

Onder woest geschreeuw en gillende aanvalskreten vielen de „brandals" den troep aan, die vastberaden den storm afwachtte.

Een moordend kartets- en geweervuur op de dichte gelederen miste zijne uitwerking niet; de rijen werden door het vallen van eene massa dooden en gekwetsten geheel verbroken. De oorlogskreten verflauwden, doch het geweervuur, waartusschen van tijd tot tijd het gedonder van het geschut, hield aan.

De muiters geraakten geheel in wanorde. Eenige voorvechters, blijkbaar door opium tot razernij gebracht, wierpen zich als dol te midden der bajonetten, maar werden aan den grond geregen, of door de officieren met sabelhouwen afgemaakt.

Ten derden male maakte de vijand, in weerwil van zijn overmacht, „keert".

De wijkende drommen geraakten toen onder elkaar verward, vielen op eigen reserve-afdeelingen, wier gele-

deren zij doorbraken, en sleepten ook deze in eene wanordelijke vlucht met zich mede. Driftig renden Dipo-Negoro en Sentot de vluchtende scharen te gemoet, om ze tot staan te brengen.

Met moeite verzamelde Sentot zijne verslagen troepen en geleidde hen buiten het geweervuur.

Een minder vastberaden aanvoerder zoude allicht gewanhoopt hebben, maar Sentot gaf den strijd nog niet op. Na de dooreen geraakte afdeelingen geordend te hebben, zette hij zijne krijgers opnieuw in beweging, tot een vierden aanval, die echter minder samenhangend en doortastend was. Het kostte onzen troepen dan ook weinig moeite, den mismoedigden vijand af te weren.

De herhaalde nederlagen en zware verliezen brachten Sentot in verlegenheid, te meer, daar hij zijnen troepen de overwinning had beloofd; maar — hij zou zijne belofte gestand doen en zijn geluk op een minder geduchten vijand beproeven!

Sentot trok met zijne geheele macht oostwaarts om Delangoe, teneinde, zooals Van Geen vermoedde, de Solosche troepen aan te grijpen. De luitenant Lesher, van de pionniers', welk korps geen diensten kon presteeren, werd met een peloton infanterie naar de keizerlijken gezonden, met last den vijand te observeeren en van al zijne bewegingen, alsmede van die der bondgenooten, terstond bericht te zenden.

Toen de muiters uit het gezicht waren verdwenen, werden de geblesseerden verbonden en den troep tijd gegeven om de soep te gebruiken.

Met blijdschap werd vernomen, dat de algemeen ge-

achte majoor Sollewijn, hoewel zwaar gewond, niet in gevaar verkeerde, en dat er alle hoop bestond dien dapperen aanvoerder te behouden.

Buiten den majoor hadden de onzen éen gesneuvelde en zeven gewonden.

De soldaten hadden nauwelijks gegeten, of Van Geen bekwam rapport, dat de muiters werkelijk de kampong waren omgetrokken en de positie der keizerlijken bedreigden.

Aan den luitenant Lesher werd nu last gegeven, te waarschuwen, indien de vijand tot een aanval overging, zullende alsdan een gedeelte der colonne de bondgenooten bijspringen, en wanneer zij eene achterwaartsche beweging moesten maken — hetgeen alleen in de uiterste noodzakelijkheid mocht plaats hebben — die troepen eene positie op den grooten weg aan te wijzen, uit welke stelling de Soloschen, geholpen door de colonne, krachtigen weerstand zouden kunnen bieden.

Omstreeks 4 uur hoorde men in het bivak een levendig geweervuur ten oosten van Delangoe; terstond kwam de troep onder de wapenen.

De luitenant Poland spoedde zich met 150 man naar de kampong om de keizerlijken zoo noodig te ondersteunen. Hem werd een ordonnans toegevoegd, ten einde al dadelijk van den stand van zaken bericht te kunnen zenden.

Nauwelijks was hij in de kampong gekomen; of Toontje Poland — zooals hij algemeen werd genoemd — werd door een vijandelijk salvo begroet en zag de bondgenooten op alle punten voor de overmacht de wijk nemen en over de rijstvelden vluchten.

De Solosche artillerie, die zonder bedekking over den

grooten weg naar Kalitan retireerde, werd achtervolgd en ingehaald; de kanonniers bleven en vielen, moedig vechtende, bij hunne stukken.

Het is later gebleken, dat Inge-Bey, den vijand niet meer wachtende, geen behoorlijke maatregelen tot eene krachtige verdediging had genomen, noch voldoende orders voor het gevecht had gegeven, waardoor zijne overigens flinke troepen, door de overmacht overstelpt, uiteengejaagd en deerlijk gehavend werden.

Toontje Poland bleef met zijn detachement vóór den ingang van het bivak, ten einde den vijand het deboucheeren uit de kampong, rechts van den weg, te beletten.

De vijand zette de kampong in brand; weldra zag men uit verschillende woningen rookzuilen opstijgen en door het geboomte heen een hellen vlammengloed schijnen.

De stelling van Inge-Bey was geheel in 's vijands handen en de communicatie met Kalitan verbroken. De toestand was onhoudbaar; met geen mogelijkheid konden onze troepen zich langer te Delangoe handhaven.

Kapitein Van Geen had het gevaarlijke van zijne positie spoedig overzien en vatte het stoute plan op, om zich door den vijand heen te slaan en op Kalitan te trekken.

De officieren waren de meening toegedaan, dat het wenschelijker was op Klatten te retireeren, wijl men dan niet door de brandende kampong behoefde te trekken en geen gevaar liep omsingeld te worden. Van Geen echter, die zeer goed wist wat hij wilde, liet zich niet van zijn besluit afbrengen, op grond dat eene retraite op Klatten zijne colonne voor langen tijd zoude neutraliseeren van de hoofdmacht, wat met het oog op de geringe sterkte

van het leger — vooral voor Solo — de noodlottigste gevolgen zoude hebben; bovendien had hij zekerheid, dat de generaal Van Geen, het kanonvuur vernemende, terstond de colonne zoude tegemoet komen.

In krachtige woorden sprak hij den manschappen moed in, maande elkeen stipt de bevelen te volgen en goed verband te houden, daar het behoud der colonne niet alleen afhing van eene vastberaden houding, maar ook van het goed gesloten blijven der gelederen en den sámenhang der afdeelingen,

Zoodra het geschut op den grooten weg was geplaatst, formeerde Van Geen drie pelotons Europeanen en vier pelotons Sumanappers; de eersten marcheerden vóór, de laatsten achter de artillerie.

De gewonden en de trein volgden op de Sumanappers, daarna de piekeniers en de rest der colonne, de flanken werden door tirailleurs beschermd.

Achtereenvolgens stelde de geheele troep zich in beweging; langzaam trok men de brandende kampong door.

Toontje Poland, die in stelling gebleven was, sloot zich aan bij de achterhoede der voorbijtrekkende colonne.

In de gelederen heerschte eene indrukwekkende, sombere kalmte; ernstig en vastberaden zette de colonne den marsch voort. De vijand betwistte slechts flauw den doorgang en geen hindernissen werden op den weg ontmoet; eenige geweerschoten, hier en daar uit de gespaard gebleven huizen op den troep gelost, werden door de tirailleurs beantwoord.

Bij het deboucheeren van den noordelijken kampongrand vertoonde zich een geducht schouwspel!

De geheele vijandelijke macht stond, in dichte gelederen in een halven cirkel geschaard en versperde den weg.

In het centrum, te midden zijner trouwe Toerkio's en Boelkio's stond Dipo-Negoro, herkenbaar aan zijn donkeren hoofddoek en het prachtig zwart paard, dat hij gewoonlijk bereed; naast hem Sentot, in rijke, schilderachtige, Arabische uniform, eveneens te paard. Rond om hen bevond zich een staf van prinsen, wier gouden pajongs den rang aanduidden, welken zij in het leger der opstandelingen bekleedden.

De vijand, in het volste vertrouwen op zijne getalssterkte, beschouwde de colonne zoo volkomen in zijne macht, dat hij haar liet naderen zonder een enkel schot te lossen en den kapitein Van Geen toeriep, zich over te geven.

De colonne-commandant verwaardigde zich niet, op die sommatie te antwoorden en vervolgde stout zijnen weg. Intusschen gaf hij den voorsten pelotons bevel, de met schroot geladen stukken te demaskeeren, zoodra hij daartoe het teeken gaf, en vereenigde hij al de tamboers en hoornblazers om zich heen.

Op 200 passen van den vijand genaderd, geeft Van Geen den commandant der voorhoede het afgesproken teeken, waarop de voorste pelotons snel zijwaarts uitweken en zich bij de Sumanappers aansloten.

Toen volgde een kanongedonder en bijna gelijktijdig de stormmarsch van alle tamboers en hoornblazers, waarop de Europeanen en Sumanappers onder een algemeen „hoera" met de bajonet stormliepen.

De attaque werd zóó snel, onversaagd en onstuimig uitgevoerd, dat de muiters op en nabij den grooten weg in een oogwenk waren overhoop geworpen en verschrikt rechts en links over de rijstvelden vluchtten.

De weg was nu vrij en de marsch werd in dezelfde orde vervolgd. De onzen hadden geen verliezen bekomen.

De vijand vereenigde zich in de rijstvelden en viel thans verwoed op de achterhoede aan.

„Geen genade voor de ongeloovigen! Allah verdelge ze allen!" riepen de muiters, die den troep als een hoop hongerige wolven op den voet volgden.

De achterhoede had het zwaar te verantwoorden en kon den vijand slechts met moeite van zich afhouden, reden waarom Van Geen haar met twee pelotons Europeanen en twee stukken geschut versterkte.

Vermits de aanvoering der achterhoede bij een dergelijken terugtocht de zwaarste en moeilijkste taak is, verzocht Van Geen den kapitein De la Costa de Watermolle zich bij het voorste gedeelte der colonne op te houden, en nam hijzelf de leiding van het gevecht op zich.

Met uitgespreide vleugels trachtte de vijand den troep te omvatten; de eene aanval volgde den anderen.

Van Geen hield de muiters scherp in het oog; drongen zij te sterk op, dan liet hij halt maken en vuren, en brak het gevecht op het juiste moment af, om het verband met de hoofdmacht te herstellen.

De heftige en onafgebroken aanvallen noodzaakten de onzen, op een half uur afstand van Delangoe eene verdedigende stelling in te nemen, ten einde op den vijand een algemeen vuur te openen.

Zoodra de aanval was afgeweerd, marcheerde de colonne langzaam voort.

De vijand liet echter niet los en vervolgde den troep steeds van nabij.

Nagenoeg één uur had de colonne al vechtende gemarcheerd, toen aan het hoofd eensklaps luide vreugdekreten werden aangeheven.

„De generaal! de generaal" klonk het van gelid tot gelid.

In het verschiet werd een troep ruiters ontdekt, die met lossen teugel naderde; aan het hoofd herkende men weldra luitenant Delatre.

De vijand had eveneens de cavalerie ontdekt, staakte de vervolging en nam eene defensieve houding aan.

Spoedig waren de ruiters bij de colonne aangekomen.

Het waren een dertigtal Djajang-secars

Delatre rapporteerde, dat hij door den generaal Van Geen te Kalitan op verkenning was uitgezonden en deze in aantocht was, om de colonne te ontzetten, aangezien men uit het aanhoudend en naderend kanonvuur had afgeleid, dat de colonne van Delangoe was geretireerd. Voorts, dat hij onder weg vele Solosche vluchtelingen was tegengekomen en hun verloren geschut had heroverd.

„Ik zou gaarne op dat canailie chargeeren", zeide Delatre, „maar de generaal heeft mij op het hart ge-
„drukt, zoo snel mogelijk na de verkenning terug te
„keeren, en ik durf geen inbreuk maken op zijne stellige
„bevelen."

Nauwelijks was de cavalerie uit het gezicht, of de muiters kwamen met verdubbelde woede opdagen, elkaar

voortdurend aanvurende met hun eeuwig „Allah-il-allah!"

De achterhoede werd met twee pelotons onder luitenant Rombeek versterkt; desniettemin was 's vijands aandrang zóo hevig, dat Van Geen wederom genoodzaakt was, de colonne halt te doen houden.

Zonder zich om het welgericht vuur der onzen te bekommeren, werden de „brandals" ditmaal door hunne hoofden tot vlak voor de bajonetten geleid.

Maar zij hadden te doen met dappere soldaten, die wisten dat zij geen genade van de muiters te verwachten hadden en derhalve op leven en dood moesten vechten.

Er ontstond spoedig een verschrikkelijk handgemeen; de klewangs en pieken kletterden tegen de bajonetten en sabels; geweerschoten en aanvalskreten mengden zich met de kreten van woede en smart.

De onzen streden met wanhopigen moed en het vaste besluit hun leven zoo duur mogelijk te verkoopen; — de muiters vochten om te overwinnen.

Als bloedhonden hechtten zich de voorvechters aan de gelederen vast; zij moesten met het blanke wapen of met de kolf van 't geweer worden afgemaakt.

Het is niet te zeggen hoe lang dat houwen en steken duurde, maar de onzen waren geen duim gronds geweken; zij stonden schouder aan schouder, onbewegelijk als een muur.

Ten laatste slaagden zij er in, zich van de aanvallers los te maken.

Andere drommen kwamen nu opdagen, om de voorsten te versterken, doch deze werden door het kartetsvuur uit elkaar geschoten en verstrooid.

Weer herzamelt Sentot de zijnen, om den strijd te hervatten; de colonne mocht hem niet ontsnappen. Van Geen, die tijdens het gevecht zich steeds dáár bevond, waar zijne tegenwoordigheid het meest noodig was, bleef eene zeldzame bedaardheid en groote tegenwoordigheid van geest behouden.

Het was niet de eerste maal, dat hij dergelijke benarde oogenblikken doorleefde; dit zouden de Padris en de Boniërs kunnen getuigen!

Zoodra de vijand was teruggedreven, liet hij terstond de orde herstellen; bij het appèl ontbraken 7 soldaten, die gedurende het gevecht gewond of gesneuveld waren.

Door den kruitdamp en het rumoer van den strijd, was het den muiters gelukt, zich ongemerkt van deze manschappen meester te maken.

Hunne rompen waren spoedig ontdekt, en de afgehouwen hoofden ontwaarde men, in de verte, op lanspunten boven de vijandelijke gelederen.

Bij het zien van die verminkte lijken hunner kameraden, gingen er doffe kreten van toorn en woede op; en in plaats dat het gruwzaam schouwspel de manschappen aan het wankelen bracht, wekte dit, zelfs bij den zachtzinnigste, dorst naar wraak.

De colonne had den marsch weder aangenomen. Een brug, welke zij moest overtrekken, werd door een vijftigtal muiters in brand gestoken; het gelukte der voorhoede die bende, na een kort gevecht, te verjagen.

Het vuur werd in zijn voortgang gestuit door middel van dekens, welke de manschappen in allerijl van onder

de zadels der treinpaarden trokken en, nat gemaakt, op de vlammen wierpen.

Onderwijl zag men den vijand wederom naderen. De netelige toestand deed Van Geen aanvankelijk besluiten aan den stroom halt te houden, om de colonne tijd te geven afdeelingsgewijze over de brug te trekken, doch toen hij zag, dat de positie van alle kanten beheerscht werd, oordeelde hij het geraden door te marcheeren en eene hoogte, waarover de weg liep, te bezetten.

Halverwege de helling gekomen, dwong het onstuimig opdringen des vijands halt en achterwaarts front te maken. Juist was deze beweging uitgevoerd, toen ook op beide flanken dichte vijandelijke scharen aansnelden. De toestand was gevaarlijk.

De manschappen, nu van drie kanten bedreigd, achtten zich geheel verloren en waren op het punt te wijken.

Van Geen ziet zijne dapperen wankelen!

Hij richt zich hoog in den zadel en buldert met forsche stem: „Leve de Koning!"

Een uitbundig „hoera!" beantwoordde dien oorlogskreet; het „leve de Koning!" had den moed weer doen herleven. Men vreesde niet langer de geduchte overmacht, en met zelfvertrouwen wachtte de troep den schok af.

De vijand rukte, al schreeuwende, snel voorwaarts; vooraan gingen dansende voorvechters.

Op dit dreigend oogenblik naderde de Sumanapsche kapitein Iogo Sosmito den colonne-commandant, en verzocht, ook namens zijne Madureezen, met de kris op den vijand te mogen inloopen.

Van Geen was zeer getroffen door den zelfopofferenden

moed zijner trouwe „barissans", doch weigerde die compagnie nutteloos op te offeren. „Kameraad", zeide hij, Sosmito de hand drukkende, „ik heb uwe diensten nog te veel noodig"; — weinige minuten later werd Iogo Sosmito zwaar gewond. Met eene vervoering zonder voorbeeld liepen de muiters van drie kanten storm.

De onzen wachtten kalm op het commando „vuur", dat door de officieren werd gegeven, toen de aanvallers tot op 15 à 25 passen waren genaderd.

Op dien afstand hadden de kogels eene moorddadige uitwerking; géén schot miste, en het duurde niet lang, of de geduchte vijandelijke massa's trokken huilend van spijt en woede terug, en lieten het terrein bezaaid met hunne gesneuvelden.

Dit gaf weer voor een poos eenige verademing.

De voorraad kruit en lood was intusschen bedenkelijk verminderd; de meeste manschappen klaagden, dat zij geen patronen meer hadden, en ook de munitie der artillerie was tot op twee schoten verbruikt.

Gelukkig, dat de voorhoede, die niet zooveel verschoten had, nog over een kleinen voorraad beschikte.

De inhoud der patroontasschen werd nagezien en over de colonne verdeeld, zoodat een ieder weer 3 à 4 schoten kon doen.

Het vuur bleef het krachtigste middel om den vijand ontzag in te boezemen; was de munitie uitgeput, dan kon zelfs de grootste dapperheid de colonne niet redden, — dit beseften zoowel de Europeesche als de inlandsche soldaten.

Men beloofde elkander ondersteuning en zwoer tot den laatsten man onwrikbaar te zullen stand houden.

Met een beklemd hart, doch tot het uiterste besloten, reed Van Geen langs de gelederen en richtte bemoedigende woorden tot zijne manschappen.

Ook de officieren spraken den soldaten moed in, en verzekerden, dat de generaal Van Geen spoedig te hulp zoude opdagen.

De vijand scheen tot elken prijs de colonne te willen verpletteren, want nauwelijks was hij weer verzameld en geordend, of men zag zijne afdeelingen over de hoogten en laagten golven.

Dat de rebellen, in weerwil van de bloedig afgeweerde aanvallen, eene bewonderenswaardige krijgstucht bleven handhaven, moet voorzeker aan het overwicht van Sentot worden toegeschreven.

Nagenoeg de geheele macht rukte thans tegen de onzen op; — gaandeweg ontplooiden zich de dichte drommen, om de colonne geheel te omvatten.

Het was halfzes in den namiddag.

Terwijl de muiters onder luid misbaar en het slaan van gembrengs en bedoeks van verschillende kanten opmarcheerden, hief eene priesterschaar, aan gene zijde der rivier, een eentonig, luid gebed aan; zij wierpen zich ter aarde onder het aanroepen van Allah en zijn profeet.

Was het hun avondgebed, dat zij volgens voorschriften van den Koran op dit uur verrichtten, of was het een smeekbede om de onzen aan de razernij en dweepzucht der geloovigen prijs te geven?

Hoe het ook zij, het schouwspel dier hardop biddende priesters, in wit gewaad, zich scherp af teekenend tegen het omliggend groen, scheen eene onbeschrijfelijke opge-

wondenheid en veel vertrouwen bij de aanvallers op te wekken en bleef niet zonder indruk op onze inlandsche soldaten.

Het zag er voor onze dapperen slecht uit, want, zooals gezegd, kwam bijna de gansche vijandelijke macht opdagen.

Van Geen begaf zich naar het gedeelte dat den grootsten schok moest doorstaan.

De algemeene kreet van „Allah-il-allah" en „Madjoe!", vermengd met allerlei verwenschingen, werd door den troep met een uittartend „Leve de Koning!" beantwoord.

De aanval ging ditmaal gepaard met een levendig geweervuur, dat den onzen vele verliezen kostte.

De Madureesche luitenant Kertosemito en vele anderen werden zwaar gewond; de opengevallen plaatsen werden echter terstond aangevuld.

Van Geen bekwam een schampschot in de zijde; de kogel bleef in de opgerolde mantel, achter op het zadel zitten.

Weldra kletterden de sabels en speren op de bajonetten.

Dat gevecht met het blanke wapen was verschrikkelijk; tot vier malen toe werden de muiters teruggeworpen; telkens keerden zij met hernieuwde woede terug.

Vast en recht in den zadel en met heldhaftige bedaardheid gaf Van Geen zijne bevelen.

Zoolang zijne kranige, fiere gestalte nog boven de gelederen te zien was, en te midden van het strijdrumoer zijne aanmoedigende woorden werden gehoord, waren de soldaten gerust. Eensklaps echter zag men hem wankelen,

doch op hetzelfde oogenblik met mannelijke zelfbeheersching zich weder herstellen.

Toch was het aan eenige Madureezen niet ontgaan, dat de commandant, dien zij onkwetsbaar dachten, zich slechts met de uiterste inspanning in den zadel kon houden.

„De kapitein is gewond, wij zijn verloren!" riepen zij.

„Het heeft niets te beduiden, kinderen; ik blijf bij u, houdt moed!" was van Geen's antwoord.

De wond was ernstig; een kogel was hem door den rechter stijgbeugelriem en de laars in het scheenbeen gedrongen en in de kuit blijven zitten.

De pijn werd zóo ondragelijk en het bloedverlies nam dermate toe, dat Van Geen — bovendien door eene brandende dorst gekweld — het commando moest overgeven aan kapitein de De la Costa de Watermolle. Tot zijne geruststelling en groote vreugde bespeurde Van Geen, dat de onzen wederom hunne meerderheid hadden getoond en de vijand met zwaar verlies had moeten wijken.

De verwonding van den kapitein Van Geen was spoedig bij den troep bekend.

De Europeanen staarden somber voor zich uit; onder de inlanders heerschte diepe verslagenheid.

Tot overmaat van ramp waren de laatste patronen verschoten en spoedig zou de duisternis invallen.

Aan 's vijands bewegingen bespeurde men, dat de ondervonden wederstand hem nog niet had afgeschrikt, en hij den bloedigen strijd wilde uitvechten.

In diepe colonnes en in onderscheidene drommen verdeeld, rukten de muiters om de stelling heen, ten einde den troep geheel in te sluiten; Dipo-Negoro en Sentot

bleven bij de hoofdmacht om het front aan te tasten.

In afwachting van de laatste worsteling, grepen de Sumanappers instinctmatig naar de kris; de Europeanen omklemden vaster het geweer; allen zwoeren zich dood te vechten en, goed aaneengesloten, tot den laatsten man tegenstand te bieden.

Wederom klonken de aanhitsende „Allah-il-allah"s, toen opeens de vijandelijke scharen terugtrokken en op hunne hoofdmacht retireerden.

De reden dier plotselinge manoeuvre helderde zich spoedig op: Nederlandsche troepen waren in aantocht!

Zij kwamen te goeder ure!

Het was eene voorhoede onder kolonel Cochius, die in versnelden pas opdaagde.

Met uitbundig gejuich werden de redders begroet!

Het was toen reeds lang 6 uur.

Kolonel Cochius berichtte, dat de generaal Van Geen in aantocht was en met de hoofdmacht spoedig zoude aankomen.

Daar de schemering reeds was ingetreden, werd besloten den generaal te gemoet te gaan.

De vijand, die blijkbaar een krachtigen tegenaanval vreesde, had inmiddels met de meeste orde eene achterwaartsche beweging gemaakt en was weldra achter de hoogten verdwenen.

Kapitein Van Geen had zijnen vader, den generaal, weldra ontmoet; zwijgend, maar veelbeteekenend drukten beide dappere mannen elkander gedurende eenige oogenblikken de hand.

En voorzeker was het niet zonder aandoening en trots,

dat de vader, de verminkte rechterhand *) zijns zoons omklemmend, hem thans, ten tweede male gewond, als held begroette.

In het kort deelde kapitein Van Geen den generaal de gebeurtenissen mede, en hij vergat daarbij niet zijne officieren en soldaten te huldigen, aan wier onafgebroken volharding en moed hij het succes der krachtvolle verdediging toeschreef.

De generaal luisterde met onverdeelde blijken van belangstelling en knikte telkens goedkeurend, om zijne hooge tevredenheid te betuigen.

Toen kapitein Van Geen zijn verslag had geëindigd, hielpen de overste Gey en de luitenant Hoyel hem van het paard, waarna de chirurgijn Brassé den kogel, staande de rust, uit de wonde sneed en deze verbond.

Nadat eveneens de andere geblesseerden vluchtig verbonden waren, werd de marsch voortgezet.

Het was allengs donker geworden, doch zonder verdere stoornis werd Kalitan ten 8 ure bereikt.

Kapitein Van Geen, wiens wond verontrustende verschijnselen vertoonde, moest nog dienzelfden avond, onder een escorte huzaren, naar Solo worden getransporteerd.

Den volgenden dag werd de wond andermaal onderzocht en daaruit onderscheidene splinters van het been, stukjes leer van de laars en laken verwijderd.

Het been was zóó sterk gezwollen, dat de geneesheeren over eene amputatie dachten; — gelukkig echter kwam er eene verandering ten goede.

---

*) In den oorlog tegen de Padris, op Sumatra, verloor kapitein Van Geen, bij het hernemen van eene bergstelling, drie vingers van de rechterhand (April 1823).

Tengevolge dier blessure werd Van Geen naar Nederland geëvacueerd, waarheen hij den 28en Februari 1827 per brik „Helena Christina" vertrok.

Kapitein baron Mattheus Van Geen trad, in zijn rang weder bij de artillerie van het Nederlandsche leger, maakte in 1830 den Tiendaagschen Veldtocht mede en overleed in 1866 als gepensionneerd Luitenant-generaal adjudant des Konings.

Zijne nagedachtenis blijve in eere!